

Elle melle, en undersøkelse av vetene i Vestland

Geirmund Tryti

Masteroppgave i arkeologi

Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap

Universitetet i Bergen

Vår 2022

Forord

Arbeidet med denne masteroppgaven må kunne sies å ha foregått under utfordrende omstendigheter. Med et bakteppe av pandemi, bortfall av en kjær veileder og krig, har oppmerksomheten ofte blitt ledet vekk fra den jobben som skulle gjøres. Derfor ønsker jeg med dette å rette en stor takk til alle som har hjulpet meg underveis.

Spesielt vil jeg takke min veileder Daniela Hofmann. Å veilede en masteroppgave om vetesystemet i Vestland var nok ikke noe hun hadde sett for seg å gjøre med det første, men hun gikk til verks med sitt gode humør og smittende positive energi. Jeg har etter beste evne forsøkt å etterkomme hennes mange tilfeller av konstruktiv kritikk, men siden dette ikke alltid har vært mulig, tar jeg det fulle og hele ansvar for eventuelle feil eller mangler i oppgaven.

Videre vil jeg også takke Jostein Aksdal, Øystein Skår og Ambjørn Reinsnos hos Vestland fylkeskommune som var svært lette å invitere med på en fjelltur for å grave et hull.

En takk må også rettes til Yngve Nedrebø og Randi Helland på Statsarkivet i Bergen, som har vært til god hjelp når jeg har jobbet med gamle kilder.

Videre vil jeg gjerne takke min kone Christine og mine barn, Cameron og Cara. Uten dere ville denne masteroppgaven blitt ferdig langt tidligere.

Sist, men langt fra minst, ønsker jeg å takke min første veileder, Sæbjørg Walaker Nordeide.

Med sine kunnskaper om middelalderens samfunn og vetene var hun fundamental for å danne grunnlaget for denne masteroppgaven, og den har utvilsomt lidd som følge av hennes tragiske bortgang. Takk!

Summary

In Norway, there is a living tradition of a system of bonfire beacons (veter) on mountaintops meant to mobilise the levy in case of war. This system is thought to date all the way back to the beginning of the formation of the Norwegian state at the end of the Viking era, and was in use up until the Napoleonic Wars. The small amounts of research about this system has predominantly been done by historians, and there has been less than a handful of archaeological excavations pertaining to them.

In the following, this system will be described, and the material culture that can be associated with it will be discussed. Based on this, a test pit in the remains of a watchhouse on the mountain Vetten in Bergen was dug, yielding dates showing several different phases of use since the 15th century.

Additionally, the system in Vestland county will be mapped, based on placenames, old traditions and historical documents, to make a digital reconstruction of the system. This reconstruction serves as a model used to analyse the system in a GIS.

The analysis results show a system of beacons all along the coast and into the deep fjords. While the beacons have been placed to send a warning signal to each other and everyone who can see them, they also seem to be placed to guard and control the sea lanes in several places. Two instances of this are shown in this thesis, one of which concerns the area around the Gulatings, where a ring of five beacons seems to protect the site of the legislative assembly. One particular part of the system stands out due to a different naming tradition, which might be connected to military reforms in the late 13th century and baron Audun Hugleiksson.

Figurliste:

1. Kompleks av stedsnavn etter Westerdahl.....	14
2. Vetevakthuset fra Vetanosi på De Heibergske Samlinger.....	26
3. Problemet med gjensidig sikt.....	29
4. Vetevakthuset på Vetten i Åsane med Askeladdens funksjon for lidar.....	31
5. Tuft på Vetten i Åsane.....	32
6. Prinsippskisse av tuften på Vetten i Åsane.....	33
7. Planskisse av ferdiggravd sjakt i tuften på Vetten i Åsane.....	34
8. Ferdiggravd sjakt i tuften på Vetten i Åsane.....	34
9. Prinsippskisse over stratigrafien med C14-prøver fra tuften på Vetten i Åsane.....	36
10. Oversikt over C14-prøver fra tuften på Vetten i Åsane.....	36
11. Lag 2 i tuften på Vetten i Åsane.....	37
12. Lag 4 i tuften på Vetten i Åsane.....	38
13. Lag 5 i tuften på Vetten i Åsane.....	38
14. Lag 6 i tuften på Vetten i Åsane.....	39
15. Lag 8 i tuften på Vetten i Åsane.....	39
16. Tuftens plassering i forhold til toppen av Vetten i Åsane.....	40
17. Veter i Vestland fylke etter Olafsen og Scheen.....	42
18. Siktlinjer mellom Håøya, Askøy og Bergen.....	46
19. Siktlinjer fra Kolbeinsvarden og Storevarden.....	47
20. Siktlinjer fra Vetten i Åsane mot Askøy.....	48
21. Vetene i Vestland.....	50
22. Førdesveten og Vetten på Korsneset.....	51
23. Vetene i Nordhordaland.....	52
24. Vetene i Gulen.....	53
25. Førdesvetens viewshed.....	54
26. Vetten på Korsnesets viewshed.....	55
27. Kombinert viewshed for Førdesveten og Vetten på Korsneset.....	56
28. Vetene med andre navn i Vestland.....	57
29. Veter i Gulen og Solund.....	58
30. Sikt fra flaten under Krossteigen i Eivindvik.....	59
31. Vetten på Næverdalsfjellets viewshed.....	60
32. Vetten på Setenesfjellets viewshed.....	61
33. Kvitefjellets viewshed.....	61
34. Vetten på Stemnebøfjellets viewshed.....	62
35. Svabergfjellets viewshed.....	63
36. Siktlinjer mellom vetene rundt Eivindvik.....	64
37. Lyderhorns viewshed.....	65
38. Storevarens viewshed.....	66
39. Vardene i Vestland.....	68
40. Samlet oversikt over vetene i Vestland.....	68
41. Siktlinjer mellom vetene med 30km radius.....	70
42. Siktlinjer mellom vetene med 40km radius.....	71
43. Siktlinjer mellom vetene med 71km radius.....	72

44. Siktlinjer mellom vetene med andre navn med 30km radius.....	73
45. Siktlinjer mellom vetene med andre navn med 40km radius.....	74
46. Siktlinjer mellom vetene med andre navn med 71km radius.....	74
47. Siktlinjer mellom vardene med 71km radius.....	76
48. Siktlinjer mellom de forskjellige navnetradisjonene med 30km radius.....	77
49. Siktlinjer mellom de forskjellige navnetradisjonene med 40km radius.....	78
50. Siktlinjer mellom de forskjellige navnetradisjonene med 71km radius.....	79
51. Vetahaug i Viks viewshed.....	81
52. Veten på Skrikis viewshed.....	82
53. Veten i Leikangers viewshed.....	83
54. Åsheimsvetens viewshed over Skarsveten.....	87
55. Skarsveten i Askeladdens kart.....	88
56. Åsheimsvetens viewshed over Skarsveten med alternativt punkt for Skarsveten.....	89
57. Skarsvetens viewshed.....	90
58. Alternativt punkt for Skarsvetens viewshed.....	91

Tabeller:

1. Vetetabell.....	96
--------------------	----

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: Innledning	8
1.1 Vetene i historien	8
1.2 Problemstilling og avgrensing	9
1.3 Oppgavens struktur	10
Kapittel 2: Forskningshistorie og kilder	10
2.1 Forskningshistorie	10
2.2 Kildene	16
2.3 Problemet med veter, varder og andre navn	17
Kapittel 3: Varslingssystemet	20
3.1 Vetesystemet	21
3.2 Vetenes konstruksjon	22
Kapittel 4: Materiell kultur	23
4.1 Veten	23
4.2 Vetefundament	25
4.3 Vetevakthus	25
4.4 Oppsummering	27
Kapittel 5: Metode	27
5.1 Kartfesting av veter	27
5.2 Kildekritikk	28
5.3 Visibility Analysis	28
5.4 Feltarbeid	30
Kapittel 6: Resultat	31
6.1 Vakthuset på Veten i Åsane	31
6.2 Vetene i Vestland	41
6.3 Vetenes plassering	50
6.3.2 Vetene	50
6.3.2 Vetene med andre navn	57
6.3.3 Vardene	67
6.3.4 Samlet oversikt	68

6.4 Vetenes siktlinjer	69
6.4.1 Vetene	70
6.4.2 Vetene med andre navn	73
6.4.3 Vardene	76
6.4.4 Siktlinjer mellom forskjellige navnetradisjoner	77
Kapittel 7: Diskusjon av resultatene	83
7.1 Materiell kultur	83
7.2 Utkikk og varsling	84
7.3 Datering av vetesystemet	85
7.4 Vurdering av metoden sett i lys av analysen	87
7.5 Vetenes eksterne kommunikasjon	89
Kapittel 8: Konklusjon	92
Litteraturliste	94
Vetetabell	96

Kapittel 1: Innledning

Den velkjente barnereglen som har navngitt denne masteroppgaven forteller om veter som mobiliserer leidangen, og hvis du noen gang ser Brann spille på Brann Stadion, får du garantert høre strofen «tenkte på bauner, om de skulle brenne, og byde mannskap mot fienden opp». Vardebrenning har også blitt brukt i forbindelse med politiske protester og markeringer, og i forbindelse med tusenårsskiftet ble det arrangert en omfattende brenning av veter. Tradisjonen med å brenne bål for å varsle om krig eller fare er derfor fortsatt en levende del av den norske kulturen, samtidig som at det er en fascinerende del av vår historie.

1.1 Vetene i historien

Norges rikssamling startet en gang rundt 900-tallet da Harald Hårfagre erobret seg et rike langs kysten av Vest-Norge. Dette erobningsriket var ustabil og baserte seg på høvdinger som var lojale til kongen, i et ættesamfunn hvor maktkonsentrasjon på et høyere nivå normalt ikke var akseptert (Ersland, 2000, s.22-24). Harald Hårfagre styrte landet sitt etter alt å dømme ved å dra fra kongsgård til kongsgård med sin sterke hird, samtidig som at han hadde krigere stasjonert rundt om i landet som ble underholdt av den lokale befolkningen (Solberg, 2014, s. 302). På denne tid hadde kongen både en rolle som religiøs leder og militær leder, og hvis det gikk landet ille, ville dette skyldes på kongen. Folket hadde på dette vis en viss makt over kongen. Det var heller ikke uvanlig at kongens tilnavn reflekterte hvordan kongens regjeringstid hadde vært for folket (Ersland, 2000, s. 22-24).

Da Harald Hårfagre døde ble hans eldste sønn Eirik Blodøks konge, men på grunn av sterk uvilje mot han styre, måtte han flykte landet da hans bror Håkon den gode samlet bred støtte for sitt krav til tronen. Slik vant Håkon den gode kongemakten over det vestnorske riket uten kamp (Ersland, 2000, s. 28).

Håkons tilnavn kan ha sammenheng med at han, etter alt å dømme, var kongen som utformet Gulatingsloven omkring år 930 (Helle, 2001, s. 30). Denne lovsamlingen fremstår flere steder som en kontrakt mellom mennene på tinget som på den ene siden representerte bondesamfunnet og kongen og kirken på den andre siden, spesielt i forhold til landvern og kongens utøvende oppgaver (Helle, 2001, s. 8). Kongen skulle opprettholde lov og rett, samt lede landvernet, og folket hadde plikt til å svare hans kall og stille til leidang (Helle, 2001, s. 158). Leidangen var ifølge Snorre et system hvor Håkon den gode delte landet inn i skipsreder og fylker som skulle stille med skip og mannskap hvis landet ble angrepet. Leidangen kunne kalles ut ved at det ble sendt krigsvarsel gjennom et system av veter på høye fjell (Snorre,

1995, s. 98 Fiks!). I Gutreks saga fortelles det derimot at kong Hertjov av Hordaland hadde veter i sitt rike, blant annet på Askøy. P.A. Munch mener Hertjov må ha levd en gang etter år 650. Selv om denne kilden og dateringen er høyst usikker, åpner det for muligheten for at Håkon den godes vetesystem bygget på et eksisterende system av veter (Scheen, 1951, s.251). Lovene som regulerer leidangen og bruken av veter kjenner vi blant annet fra Gulatingsloven og Landsloven av 1274 (Helle, 2001, s. 158-175), samt Frostatingsloven (Ersland, 2000, s. 57).

Både kongens og bøndenes motivasjon for å opprette og akseptere denne militære ordningen kan forstås når man ser på den politiske situasjonen i landområdene rundt Nordsjøen.

Vikingenes herjinger begrenset seg ikke til de Britiske øyer og kontinentet, men kunne også ramme det norske bondesamfunnet. I tillegg skapte fremveksten av et forent dansk rike med territorielle ambisjoner i Norge en trussel for kongens territoriell kontroll og evne til å håndheve loven. Bøndene var derfor tjent med å ha en sterk konge som kunne sikre freden innad i landet (Ersland, 2000, s. 42-44). Håkon den godes etablering av leidangen og vetesystemet kan på bakgrunn av dette forstås som viktige elementer i Norges rikssamling. Senere, når leidangen tilsynelatende går ut av bruk etter vitaliebrødrenes plyndring av Bergen i 1492 (Ersland, 2000, s.122-128) er det rimelig å anta at vetesystemet også gikk ut av bruk. Det er ikke før på 1600-tallet at man har kilder som forteller at vetesystemet ble tatt i bruk igjen. I Christian 4s Norske Lov fra 1604, en dansk oversettelse og oppdatering av Magnus Lagabøtes landslov, beholdes bolken om vetesystemet, men navnet på bolken ble feil oversatt fra *Um vita vorðu* til *Om vedvarder at holde*. Systemet som ble tatt i bruk på 1600-tallet, og brukt frem til 1814, oppfattes ofte som det samme systemet, men med ordet varde i stedet for vete (Olafsen, 1920, s.6-7).

1.2 Problemstilling og avgrensning

Med en brukstid på nesten 1000 år er det nærliggende å anta at det må være spor etter vetene som kan undersøkes, og som kan brukes til å forstå hvordan systemet fungerte. Veten eller varianter med vete er også et svært vanlig navn på fjell rundt om i det ganske land, så det burde være muligheter for å kartlegge dette på en måte som gjør at man kan få innsikt i hvordan vetesystemet fungerte. Det er tre hovedspørsmål jeg ønsker å finne svar på med denne masteroppgaven:

- Hvilke materiell kultur har vetene etterlatt seg, og hva kan den fortelle oss?
- Har vi fortsatt et vetesystem?

- Hvis vi fortsatt har et vetesystem, kan det gjenskapes slik at man ved hjelp av digitale verktøy kan lage en modell for analyser av systemet og samfunnet det fungerte i?

Avhengig av resultatene er det også mulig at dukker opp andre spørsmål som vil bli forsøkt svart.

Da det etter alt å dømme er svært mange veter i hele landet, har jeg valgt å avgrense undersøkelses området til Vestland fylke. At Vestland fylke korresponderer godt med de tidligste grensene til lovområdet til Gulatingsloven, og at denne loven også er en av de tidligste kildene til vetesystemet, gjør at dette er et naturlig utgangspunkt for denne undersøkelsen.

1.3 Oppgavens struktur

Basert på den korte gjennomgangen over vetene i historien, kan det se ut som at vetesystemet har vært en viktig del av det norske samfunn siden starten av rikssamlingen og i nesten 1000 år. Til tross for dette er kunnskapen på et ganske generelt nivå og baserer seg hovedsakelig på skriftlige kilder. I denne masteroppgaven skal det undersøkes om det går an å nytte de kildene vi har om vetesystemet til å oppnå større innsikt i hvordan dette systemet fungerte, både på makro- og mikronivå. For å gjøre dette vil forskningshistorien først undersøkes, før kildene til vetesystemet behandles. Videre vil det greise ut om de forskjellige navnetradisjonene, hvordan systemet skal ha fungert og hvordan selve vetene skal ha vært konstruert. Dette vil lede an til en oversikt over den materielle kulturen som kan assosieres med vetene. Deretter vil det forsøkes å kartlegge vetesystemet i Vestland og analysere dette. Til slutt vil det diskuteres hvordan dette har gått, og om ny kunnskap om vetene har blitt oppnådd.

Kapittel 2: Forskningshistorie og kilder

Siden vetesystemet etter alt å dømme har vært i bruk over så lang tid, kan det til tider være vanskelig å sette et tydelig skille mellom hva som er forskningshistorie og hva som er kilder, og i flere tilfeller er det også det samme. En gjennomgang av forskningshistorien vil imidlertid kunne medvirke til å avklare dette og hvordan man kan forholde seg til kildene.

2.1 Forskningshistorie

Selv om veter og vetesystemet lenge har vært gjenstand for interesse, har det i liten grad blitt forsket på, spesielt innen arkeologien. Arkeologen Arve Eiken Nytnun mener i sin

masteroppgave om vetenes forskningshistorie å ha identifisert 5 distinkte perioder innen forskningen om veter. Under følger en kort oppsummering av Nytuns perioder med fokus på det arbeidet som er mest relevant for arkeologiske øyne.

Den første perioden strekker seg fra 1711-1840 og bærer preg av at vetene ble systematisert i forbindelse med norgeshistoriske verk, topografiske beskrivelser og reiseskildringer (Nytun, 2013, s. 16). Denne perioden faller inn under deler av opplysningstiden og romantikken, hvor vitenskapen under opplysningstiden ble mer opptatt av nøye observasjoner, beskrivelser og klassifikasjoner. Skriftlige kilder og muntlige overleveringer ble brukt til å gi kulturminnene en historisk sammenheng, og i romantikken knyttet man kulturminnene til nasjonens «ånd». (Trigger, 1996, s. 54-61).

Den neste perioden går fra 1840-1905 og preges av at det meste av forskningen utføres av historikere, samt at forskning på stedsnavn blir mer sentral mot slutten av perioden (Nytun, 2013, s. 18). Nasjonalismen som rådet på denne tid førte til at både historie og arkeologi ble brukt til å bygge opp under den nasjonale selvfølelsen (Trigger, 1996, s. 153), og Norges «storhetstid» under vikingtiden og middelalderen var viktige fokus for historikere og arkeologer. Under unionstiden med Sverige ble vetene også flittig brukt som et politisk symbol av nasjonalromantikkens diktere og malere (Nytun, 2013, s. 38-41).

Begge disse periodene til Nytun er mest relevant for historikere og i forbindelse med spesifikt arbeid med forskningshistorie. Som kilde for moderne arkeologisk forskning har dette arbeidet liten direkte relevans. To unntak for dette er Olaf Ryghs arbeid med gårdsnavn hvor han behandler flere varianter av ordet vete i gårdsnavn, og Oscar Montelius sin utgravning av en vete i Sverige. Montelius mente å kunne påvise at en påle hadde forstyrret stratigrafien, men kunne med sin tids metoder ikke datere veten (Nytun, 2013, s. 37-38).

Den tredje perioden er en kort periode fra 1905-1930 hvor vetene studeres mer ut ifra de gamle lovene, samtidig som at det blir gjennomført registreringer ved hjelp av regimentsrapporter, lokale tradisjoner og minner (Nytun, 2013, s. 16). I 1909 presenterte oberst major Gulowsen en oversikt over vetene på Østlandet og i Trøndelag. Denne oversikten baserte seg på militære rapporter fra 1767 (Gulowsen, 1909, s. 514-531) og var til inspirasjon for presten Olaf Olafsen som i 1920 publiserte sitt arbeid om vetene på Sør- og Vestlandet. Hans arbeid baserte seg mindre på skriftlige kilder enn Gulowsens da det for Sør- og Vestlandet fantes færre av disse. I stedet benyttet Olafsen seg av lokale tradisjoner, informasjon og minner blant lokalkjente, men også materielle levninger etter veter (Olafsen, 1920, s.1). Olafsen hevder vetesystemet først ble innført langs kysten og inn i fjordene i

Håkon den godes vestnorske rike, før det gradvis ble spredt sammen med organiseringen av landet i skipsreder (Olafsen, 1920, s. 2-3).

På samme tid hevdet den svenske arkeologen Gunnar Gihl at vårdkaser, den svenske versjonen av veter, hadde en sammenheng med bygdeboger, i sitt arbeid med bygdeborgene i Uppland. Denne sammenheng var primært basert på at flere bygdeboger hadde navn som kunne knyttes til varde og bruk av ild, men også tradisjoner for å feire Valborgmesse med bål på bygdeboger (Nytun, 2013, s.47).

I tiden etter unionsoppløsningen med Sverige var det fortsatt en nasjonalistisk stemning som rådet (Nytun, 2013, s. 47), noe som kommer svært klart frem når Gulowsen fremholder vetene som et eksempel på norsk krigshistorie som kan sees på med nasjonal stolthet, og som noe til etterfølgelse for arbeidet med å gjenreise det norske forsvaret (Gulowsen, 1909, s. 33).

Innen påfølgende periode, 1930-1970, forskes det på veter innen språkvitenskap, og innen arkeologien forskes det på veter i sammenheng med bygdeboger og leidangen (Nytun, 2013, s.16).

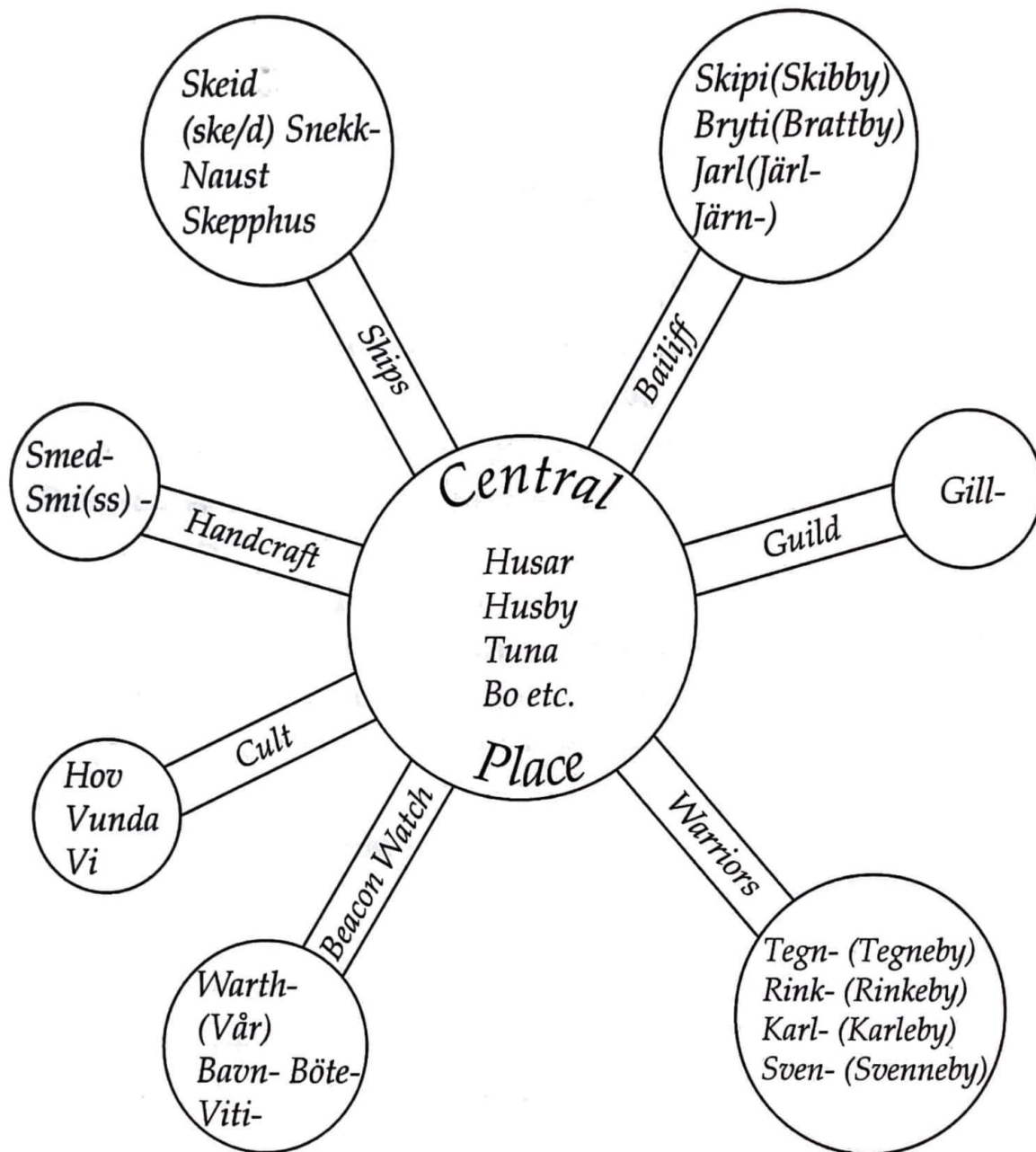
I Ivar Modéers *Namn- och ordgeografiske studier* fra 1937 hevder Modéer at det svenske ordet böte var knyttet til et sentralt styrt varslingsystem, og at det hadde opphav i vikingtiden. Det samme mente han gjaldt det norske ordet vete (Nytun, 2013, s. 12). Bertil Ohlsson var på sin side uenig med Modéer og mente at vetenes plassering og avstand sammen med de norske landskapslovene tydet på at Håkon den gode måtte ha knyttet sammen flere lokale vetesystem istedenfor å ha etablert noe helt nytt (Nytun, 2013, s. 60).

Samtidig i Sverige setter arkeologene Thord Lindell og Mats Drejier vårdkaser i sammenheng med bygdeborgene i Östergötland og Norra Småland, og på Åland slik Gihl hadde gjort tidligere for Uppland (Nytun, 2013, s.54 og s.63). Den norske arkeologen Jens Storm Munch skriver også om sammenheng mellom bygdeboger og veter, denne gang i Telemark (Nytun, 2013, s.66-67). Det kommer også til noen kritiske røster, blant annet den svenske arkeologen Holger Arbman og den norske historikeren Bernt Lorentzen. Arbman påpekte problemet med at kilder av nyere dato ble brukt innen forskningen på veter siden det var mangel på gamle kilder. I tillegg hevdet han at systemet av vårdkaser neppe hadde vært statisk, men at det til dels må ha endret seg som følge av endringer i blant annet bebyggelse og krigføring (Nytun, 2013, s.61-62). Lorentzen på sin side kritiserer Olafsen for å ha for stor tro på at det er en historisk sammenheng mellom vetesystemet og 1600-tallets bruk av varder. Han viser også til flere skriftlige kilder som Olafsen ikke har visst om, som blant annet beskriver hvordan vardevaktholdet på Sør-Vestlandet ble organisert på 1600-tallet. Bruken av varder som Lorentzen skisserer fremstår mer restriktiv enn andre oppfattelser om hvordan

vetesystemet har fungert. Lorentzen viser til ordrer som regulerer når vardene skulle tennes, ofte etter budskap om fiendehær har blitt mottatt fra bud båren til hest eller med båt. I tillegg mener Lorentzen at Olafsen inkluderer for mange veter på Jæren, og at et langt lavere antall ville vært tilstrekkelig. At Olafsen har funnet frem til så mange veter på Jæren hevder Lorentzen må være en konsekvens av at vardenavn har blitt til som følge av røverhistorier (Lorentzen, 1933, s.277-291). I forbindelse med 1000-års jubileet for leidangen i 1950 publiserte Sjøforsvarets overkommando et festskrift kalt Den Norske Leidangen (1951). I dette festskriftet forfattet orlogskaptein Rolf Scheen et omfattende kapittel om vetene og vetesystemet. Han gjennomgår bruken av ildsignaler verden rundt og dens forskjellige etymologi, gjør rede for de historiske kildene til informasjon om vetene, gir en god innføring i vetenes forskningshistorie og beskriver hvordan vetene ble konstruert. Scheen mener det norske vetesystemet sannsynligvis er eldre enn Håkon den gode, og støtter seg på P. A. Munchs plassering av hendelsene i Gautrekssaga til ikke lenge etter år 650. Han forteller også om en samtale med den svenske «vete-eksperten» L. Stackell hvor Stackell lanserer en hypotese om at det har vært et sammenhengende svensk-norsk vetesystem siden det han kaller stammetiden. Stackell forkaster selv denne hypotesen, men Scheen synes ikke å gjøre det da han mener at det ikke er urimelig å anta at varsling ved hjelp av ildsignaler har blitt brukt i Norge siden isen trakk seg tilbake. Sist, men ikke minst, presenterer Scheen en liste med 768 veter og varder fra Båhuslen i sør, til Finnmark i nord (Scheen, 1951, s.237-309).

Den siste perioden varer fra 1970 og frem til Nytuns skrivende stund i 2013. I denne perioden fortsetter forskning på veter innen forskning om bygdeboger, leidangen og Norges historie, men bærer preg av å være kritisk til tidligere forskning (Nytun, 2013, s. 16). Både den norske arkeologen Arnvid Lillehammer og den svenske arkeologen Olle Lorin jobber videre med sammenhengen mellom bygdeboger og veter (Nytun, 2013, s.69-70), mens den svenske arkeologen Pär Hansson ser på vårdkaser i sammenheng med den svenske leidangen og bosetningsmønster (Nytun, 2013, s. 73). I Danmark setter arkeologen Ole Crumlin Pedersen de danske vetene, bavn, inn i et system som også inkluderer et varslingssystem av ryttere. Med et mer maritimt perspektiv enn tidligere presenterer Crumlin Pedersen en hypotese om at disse systemene til sammen skulle utgjøre et varslingssystem i Roskildefjorden (Nytun, 2013, s.70-72). I sitt arbeid med maritime kulturlandskap har også den svenske arkeologen Christer Westerdahl trukket vetene inn i et maritimt perspektiv (Nytun, 2013, s.74). Westerdahl bygger på stedsnavnforskeren Lars Hellberg som mener å ha identifisert et kompleks av stedsnavn som viser hvordan samfunnet i Skandinavia var organisert. Denne organiseringen av samfunnet sentreres rundt stedsnavn som kan relateres til høvding-, adels- eller kongemakt,

og inkluderer andre stedsnavn som indikerer jarler, krigere, smeder, laug, kultsteder, veter og båter (Figur nr. 1) (Westerdahl, 2002, s. 169-190).

Figur nr.1: Komplex av stedsnavn (Westerdahl, 2002, s. 182).

I sin masteroppgave fra 2003 skriver den norske arkeologen Fredrik K. Skoglund om det maritime forsvaret i Skandinavia i Vikingtiden og tidlig Middelalder. Fokus for hans oppgave var leidangen, vetesystemet og seilsperringer, og hvordan disse fungerte sammen (Skoglund, 2003, s. 1). Av størst interesse for forskning på vetesystemet er Skoglunds drøfting av arkeologiske metoder som kan belyse vetesystemets materielle kultur (Skoglund, 2003, s. 70-

72), samt en gjennomgang av vetesystemet i den vestlige delen av Trondheimsfjorden (Skoglund, 2003, s. 81-86). Skoglund drøfter mulighetene for og viktigheten av å finne organisk materiale som kan dateres i forbindelse med vetens fundament eller restene etter det. Han mener det er en viss mulighet for å finne daterbart organisk materiale i stolpehull hvis veten har blitt konstruert med en sentral påle satt ned i bakken, slik Montelius i sin tid mente å finne. Rester etter veten i form av materialer av tre anser Skoglund som usannsynlig å finne, men påpeker at det ville vært mulig å datere dette radiologisk eller dendrokronologisk. Eventuelle dateringer av dette slag mener han bør sammenholdes med informasjon om at vetene har vært i bruk på samme tid som dateringene indikerer. Vetevakthus er en ytterligere kilde til materiell kultur som Skoglund mener kan undersøkes. Han poengterer at ikke alle veter nødvendigvis vil ha rester etter vetevakthus da de kan ha vært av så dårlig kvalitet at ingenting er igjen etter de, men også at rester etter hus nær veter sannsynligvis har vært knyttet til veten da det er lite sannsynlig at hus med en annen funksjon har blitt plassert på eller ved toppen av fjell. Skoglund avslutter sin drøfting av den materielle kulturen ved å konkludere med at det sannsynligvis er lite man kan finne etter vetesystemet med arkeologiske metoder, men at det har blitt gjort så lite med veter at det ikke kan vites for sikkert (Skoglund, 2003, s. 72).

Tryggve Bernt er en annen norsk arkeolog som har skrevet om veter i sin masteroppgave. I forbindelse med sitt arbeid med fire bygdeboger i Øvre Eiker tar han et oppgjør med den oppfattede sammenhengen mellom bygdeboger og veter. Dette gjør han blant annet gjennom en brannteknisk undersøkelse som viser at vetebålens varme ville være så intens at man ikke kunne ha oppholdt seg i de aktuelle bygdeborgene han undersøkte (Bernt, 2012, s. 62-63). Nytons siste periode i vetenes forskningshistorie rundes av med å nevne de to norske historikerne Knut Helle og Geir Atle Ersland (Nytun, 2013, s. 77-79).

I sin bok *Gulatinget og Gulatingslova* gjør Helle rede for hvordan vetesystemet fungerte ut ifra Gulatingslovens bestemmelser (Helle, 2001, s. 161), mens Ersland bruker sagaene og både Gulatingen og Frostatingen som sine kilder til vetesystemet. Ersland presenterer også en oversikt over vetesystemet i hele Norge, og mener vetesystemet først ble innført i Håkon den godes vestnorske rike, mulig inkluderende Sigurd jarls rike, og at det senere ble utvidet til å inkludere hele landet. Det landsdekkende vetesystemet må ifølge Ersland ha vært ferdig innen landsloven ble vedtatt i 1274 (Ersland, 2000, s. 55-60).

Denne gjennomgangen av vetenes forskningshistorie har på ingen måte vært ment å skulle være en komplett oversikt. Til det anbefales Nytons masteroppgave som dette kapittelet lener seg tungt på. Intensjonen med dette kapittelet har snarere vært å belyse noen generelle trender

innen vetenes forskningshistorie da de avslører hvor lite som faktisk har blitt gjort med veter, og at det meste av dette har blitt gjort i sammenheng med andre kulturminner som bygdeborger eller seilsperringer, eller på en måte hvor vetene blir trukket inn i større sammenhenger som Westerdahls maritime perspektiv, eller i forbindelse med leidangen. Ingen har, så vidt meg bekjent, utelukkende forsket på vetene og vetesystemet. En konsekvens av dette er at veter svært sjeldent har vært gjenstand for arkeologiske undersøkelser, og man trenger ikke engang en hel hånd for å telle dateringsmaterialet som finnes. I tillegg har ikke vetesystemet vært gjenstand for studier eller analyser, og til tross for de listene som har blitt lagd opp gjennom årene, vet man ikke i hvilken grad vetesystemet fortsatt er til stede i dag. Et landsdekkende infrastruktursystem som muligens strekker seg tilbake til vikingtid eller tidlig middelalder burde være av interesse i seg selv, men også for annen forskning innen de relevante periodene. Arkeologiske undersøkelser for å datere vetene, samt kartlegging av vetesystemet for videre analyser burde derfor formodentlig kunne være av stor interesse hvis kildene er utfyllende nok.

2.2 Kildene

Kildene til informasjon om vetene er både sparsommelige og upålitelige. For noen av kildene har det derfor vært spesielt verdifullt å støtte seg på Ersland og Helle. Kildene kan grovt deles inn i fire grupper basert på hvilke informasjon om vetene de kan gi.

Den første gruppen med kilder er sagaene. Veter nevnes i Gautreks saga (Scheen, 1950, s. 251), Håkon den godes saga (Olafsen, 1921, s. 2) og Sverres saga (Ersland, 2000, s. 60). Disse kildene gir oss en viss innsikt i hvordan veteordningen fungerte og en viss datering av veteordningen. Fra Sverres saga kan vi sikkert si at veter var i bruk i 1183 (Ersland, 2000, s. 60), mens det ifølge Ersland også sannsynligvis stemmer som Snorre hevder at Håkon den gode etablerte en veteordning (Ersland, 2000, s.) P.A. Munchs datering av handlingene i Gautreks saga til rundt 650 er høyst usikre (Scheen, 1950, s. 251), men kan kanskje gi et lite hint om at veter kan ha vært i bruk før Håkon den gode.

Den andre gruppen med kilder er de gamle lovene. Blant de eldste lovene nevnes vetevakthold i både Gulatingsloven og Frostatingsloven (Ersland, 2000, s. 57), og i Magnus Lagabøtes Landslov av 1274 (Taranger, 1915, s. 31-32) og Bylov av 1276 (Robberstad, 1923, s. 11-12). I tillegg omtaler en retterbot fra 1318 vetevaktholdet i Tønsberg (Olafsen, 1921, s. 6)

Lovene om vetevakthold fra disse lovene blir videreført med navnet varde i stedet for vete i Christian IVs Norske Lov av 1604 og Christian Vs Norske Lov av 1687 (Olafsen, 1921, s. 6-

7). Lovene gir oss her sikrere dateringer for veteordningen. Magnus Lagabøtes og Christian IV og Vs lover er av kjent dato, mens Gula- og Frostatingsloven er litt mer usikker. Ifølge Ersland skiller Gulatingsloven mellom to ordninger for leidangen, en hvor kongen kan kalle ut deler av leidangen, og en hvor hele leidangen blir kalt ut hvis landet blir angrepet. Ersland mener ordningen hvor hele leidangen blir kalt ut for å forsvare landet er den eldste, og at den kan føres tilbake til Håkon den godes regjeringstid på midten av 900-tallet (Ersland, 2000, s. 54). Helle mener også at deler av Gulatingsloven kan gå så langt tilbake som til Håkon den gode (Helle, 2001, s. 47). For Frostatingsloven mener Ersland at avsnittet om veter og vetevakts plassering i bolk V om diverse emner tyder på at dette er en gammel del av Frostatingsloven som kanskje også går tilbake til Håkon den godes tid (Ersland, 2000, s. 57). Den tredje gruppen med kilder er diverse dokumenter fra 1600-tallet og oppover som de Gulowsen og Lorentzen har brukt i sitt arbeid med veter og varder. Disse dokumentene gir oss informasjon om sin samtid og er vanskelig å relatere til den gamle ordningen med veter. De kan allikevel være en kilde til mulige veter da ordningen på den tiden ifølge loven skulle bestå av varder plassert der de hadde stått fra gammelt av (Scheen, 1951, s. 256). Den fjerde gruppen er de lange listene med veter. For mitt undersøkelsesområde i det som for tiden kalles Vestland fylke har Olafsen og Scheens lister vært mest relevant. Begge disse er ganske ukritiske når de inkluderer veter i sine lister og metodene deres er ikke alltid særlig godt egnet til å informere oss om hvilke veter som tilhører den eldste ordningen. Det har derfor vært viktig å være kritisk til deres lister i mitt arbeid med veter. Begge to skriver også om hvordan vetene ble konstruert, mens Olafsen også beskriver hvordan vetene fungerte i systemet. Dette vil bli behandlet nærmere i et senere kapittel. Siden dette arbeidet tar for seg hele Vestland fylke, har Olafsen og Scheens lister også blitt valgt siden de også behandler fylket i sin helhet. Arbeid med veter på et mer lokalt nivå, som for eksempel Oddkjell Bosheims arbeid med vetene i Indre Sogn, har derfor dessverre blitt utelatt, men er noe som burde tas stilling til.

2.3 Problemet med veter, varder og andre navn

Som vi har sett ovenfor skal vi i Vestland ha et system av veter som muligens strekker seg tilbake til Håkon den godes tid og enda lenger, men som i det minste er like gammel som Gulatingsloven. Ordet vete kan ha lokale variasjoner som gir navn som blant annet Viten, Vetan, Vitte, Væta, Våtå, Våttaberg og Vottestad (Scheen, 1951, s. 252). Alle disse navnene har i det minste en norrøn opprinnelse, Modéer daterer sågar navnet vete til vikingtid (Nytun, 2013, s. 12), og har derfor mest sannsynlig vært en del av vetesystemet vi kjenner fra

Gulatingsloven og landsloven fra 1274. Hvis vete er et navn vi har fra vikingtid eller tidlig middelalder, er det naturlig å sammenholde dette med Snorres informasjon om vetene og Westerdahls antagelse om at det i det minste trengs en slags proto-stat for å etablere et system av veter (Westerdahl, 2002, s. 174). Vi kan da godt se for oss at vetene ble innført av Håkon den gode, og at systemet ble bygget ut i takt med framveksten av det norske kongeriket, frem til landsloven ble vedtatt i 1274, slik Ersland hevder (Ersland, 2000, s. 60).

Når vetesystemet brukes på 1600-tallet under et nytt navn er det rimelig å anta at de gamle vetene var en del av systemet siden de allerede var plassert på godt synlige steder, ikke minst for hverandre. I tillegg fremgår det av Christian IVs Norske Lov fra 1604, hvor *Um vita vordū* blir feilaktig oversatt til *Om vedvarder at holde*, at vardene skulle bygges på samme sted som de hadde stått fra gammelt av (Gulowsen, 1909, s. 508). Feiltolkningen av kapittelet om vetevakthold førte derimot til at varde ble det vanlige ordet for vete (Olafsen, 1921, s. 6-7).

Ordet varde var allerede i bruk i middelalderen, kanskje allerede i vikingtiden, og var en konstruksjon av stein som ble brukt som veiviser eller seilingsmerke (Skre, 2005, s. 410-411), noe som også er den vanligste bruken av ordet varde i dag. Nesten overalt hvor man går på fjellet i Norge finner man varder. Mange av disse har nok vært gamle veivisere, men mange er også av nyere dato, enten de har blitt bygget som trigonometriske punkter i forbindelse med landmåling, eller fordi det har blitt veldig populært å bygge varder på toppen av fjell og langs stier i moderne tid. Det er rimelig å anta at dette har vært med på å navngi fjell. I tillegg mener Lorentzen at flere av disse navnene er et resultat av det han kaller lokale røverhistorier (Lorentzen, 1933, s. 281). I den norske skjærgården er det også svært mange vardenavn. De fleste av disse må antagelig ha blitt brukt som seilingsmerker.

Hvilke fjell som har vært en del av 1600-tallets varslingsystem er veldig vanskelig å avgjøre der man mangler samtidige kilder, men arkeologiske undersøkelser kan muligens belyse dette. For vetesystemets del hadde det vært enklest å ignorere alle fjell med varde i navnet, og behandle veter og varder som to forskjellige ting. Dette er dog ikke holdbart da fjell med varde i navnet kan ha tjent som veter, på samme måte som at veter kan ha tjent som varder. Det beste er nok å skille mellom to forskjellige bruksfaser av det samme systemet. Selve systemet er fortsatt det samme siden det reguleres av de samme lovene og fungerer mye på samme måte. Dateringer fra materiell kultur som kan assosieres med veter vil dog kunne sannsynliggjøre at en varde har vært en vete hvis dateringen er fra før 1604. Ingen slike dateringer er undertegnede per dags dato kjent med.

Hvorfor fjellet har skiftet navn er noe man da må forsøke å forklare. Denne forklaringen kan ligge i ordinansene Lorentzen refererer til i sin artikkel om vardene på Sør-Vestlandet. Her

brukes ordet varde konsekvent (Lorentzen, 1933, s. 284-289), og man kan godt se for seg at fjell har skiftet navn fra vete til varde som en konsekvens av at de har inngått i det offisielle forsvaret på den tiden. I ordningen med kystvernet fra 1801 skulle varslingsystemet først bemannes når landet allerede var i krig, og skulle bare varsle lokale hæravdelinger om fienden skulle komme (Holm, 2000, s. 286). Et generelt krigsvarsel var ikke lenger varslingsystemets oppgave og leidangen som vetene i sin tid skulle mobilisere hadde for lengst gått ut av bruk (Ermland, 2000, s. 139), siden langskipene den skulle stille med ikke lenger var slagkraftige nok til å være nyttige for sjømakten oldenborgermonarkiet ønsket å være (Holm, 2000, s. 172). I tillegg utgjorde leiesoldater lenge mesteparten av hæren (Holm, 2000, s. 178), før det senere ble organisert en mer profesjonell hær under kongens kontroll (Holm, 2000, s. 190-192). Trusselbildet forandret seg også fra middelalderens situasjon hvor Norge hadde store interesser i vest og fiender i sør (Ermland, 2000, s. 66-76), til oldenborgermonarkiets mange kriger mot Sverige i øst fra 1600-tallet og frem til Napoleonskrigene (Holm, 2000, s. 183-306). At disse endringene har påvirket bruken av varslingsystemet synes uunngåelig, og disse endringene kan også ha medført at noen fjell har vært viktigere enn andre på en måte som har resultert i at noen fjell har fått navnet varde, mens andre har beholdt sitt gamle vetenavn. Arkeologiske undersøkelser vil selvfølgelig kunne avgjøre hvorvidt veter har vært i bruk etter 1604, og en grundig utgreiing om forholdet mellom veter og varder er nødvendig for å kunne danne et bedre bilde over hvilke fjell som har inngått i vetesystemet. Eldsfjellet i Alver kommune, hvor Veten og Varden er to topper på samme fjell med 1200 meters avstand, kunne i dette henseende vært et fjell av interesse. Ved å sammenligne landskapet og hva de to toppene «ser», eventuell materiell kultur og dateringer, vil man muligens kunne få informasjon som kan gi ny innsikt i forskjellen mellom varder og veter.

Dette forsøket på en forklaring blir dessverre veldig spekulativ, men med den mangelen på data, spesielt dateringer, som kan relateres til veter og varder må det nødvendigvis bli slik. Vetesystemet kan også ha inkludert fjell med andre navn. Et eksempel på et slik fjell er Lyderhorn, et av de syv fjell i Bergen, som tar sitt navn etter loge som betyr brenning av bål og horn, altså hornet hvor man brenner bål (Scheen, 1951, s. 255). Lyderhorn nevnes også som vete i Magnus Lagabøtes bylov (Robberstad, 1923, s. 11), og må sikkert ansees som et vetefjell. Når vetene med andre navn kom inn i vetesystemet er vanskeligere å uttale seg om. Som nevnt vet vi at Lyderhorn var en vete i 1276. Dette gjør at vi vet at det kan ha vært veter som ikke hadde vete i navnet på den tiden. Hvorvidt Lyderhorn har vært en vete fra begynnelsen av eller ikke vet vi ikke. At den har et unikt navn skulle kunne tolkes som at den ikke er samtidig med de andre vetene i området som har vete i navnet. Da må den enten være

et nyere tillegg i systemet eller en eldre levning fra en eldre bruk av veter. En annen forklaring på hvorfor det finnes veter uten vete i navnet kan vi kanskje finne i vetenavnene. Vetefjellenes vetenavn er nesten utelukkende i entall bestemt form. Dette kan antyde at disse vetene var nye når de fikk navnet og at det var et behov for å differensiere mellom vetefjellet og andre fjell. Hvis det ikke har vært andre fjell i nærheten som kan misoppfattes som en vete, har man gjerne ikke hatt behov for å inkludere vete i navnet. Dette ville kunne forklare navnet på vetefjell som Siggjo og på de mange små øyene langs kysten. Hvis det allerede har vært en allment kjent praksis å brenne vetebål på et fjell, har man kanskje heller ikke hatt noe behov for å endre navn på fjellet.

Det er helt klart behov for en nærmere studie av vetene med andre navn for å forsøke og belyse dette nærmere.

Hvilke fjell som har inngått i vetesystemet er på bakgrunn av dette veldig vanskelig å avgjøre, men det gir oss kanskje holdepunkt for å anta at varder primært er av nyere dato, mens veter er fra Håkon den godes tid. Vetene med andre navn er vanskeligere å plassere, men kan absolutt ha vært fra 1276 eller før om de i det hele tatt har vært veter.

Kapittel 3: Varslingssystemet

Konkret informasjon om hvordan vetene og vetesystemet var innrettet forteller de eldste kildene lite om. Ifølge Snorre etablerte Håkon den gode et system av veter på høye fjell som kunne se hverandre, og som skulle kalle ut leidangen som var organisert så langt inn i landet som laksen gikk. Krigsvarelet skulle ta syv dager fra den sydligste vete til det nordligste tinglag i Hålogaland (Sturluson, 1995, s. 98). Både Gulatingsloven og Frostatings loven forteller mest om når vetene skulle bemannes og om bøter og straff i forbindelse med mislighold av vetevaktholdet (Erslund, 2000, s. 57-59). Det samme gjelder for Magnus Lagabøtes landslov, med unntak av at det her bestemmes at vetene skulle være der de hadde vært etter gammel sedvane, og at de skulle ha vakthus (Taranger, 1915, s. 31-32). De nyere kildene som har blitt nevnt tidligere har mer å si om hvordan vetene og vetesystemet var innrettet. Mye av denne informasjonen baserer seg på systemets siste bruksfase og er dermed vanskelig å bruke som kilde til informasjon om vetesystemets tidligste bruksfase. Noe av informasjonen, spesielt informasjon om hvordan vetene ble konstruert, er allikevel av en slik karakter at det er nærliggende å anta at den også er representativ for den tidligste bruksfasen.

3.1 Vetesystemet

Historikeren Geir Atle Ersland anser påstanden om at Håkon den gode etablerte et vetesystem som troverdig. Dette begrunner han med at sagaene fremstiller vetesystemet som et system som til tider kunne vise seg å være upålitelig, og at dette ikke ville vært nevnt i sagaene, som skulle bygge positivt opp under kongens handlinger, hvis det ikke var sant. Videre vurderer Ersland det som sannsynlig at Håkon den gode kun innførte vetesystemet i sitt vestnorske rike, noe som passer godt med at det ifølge loven var mer enn ti ganger så høye bøter for mislighold av den østligste veten. Det er også mulig at Sigurd jarl etablerte vetesystemet i Trøndelag samtidig som at Håkon den gode etablerte det på Vestlandet. Dette er blant annet basert på at lovene i Frostatingsloven som omhandler veteordningen ikke er i samme bolk som resten av lovene som regulerer landvernet, noe som tolkes som at de er eldre (Ersland, 2000, s. 56-57). Vetesystemet ser altså ut til å ha blitt etablert på Vestlandet og i Trøndelag allerede på 900-tallet, før det ble utvidet til å omfatte hele Norgesveldet, og når Snorre hevder at det tok syv dager å varsle fra den sydligste veten til den nordligste, er det nærliggende å anta at det gjaldt for vetesystemet i Snorres samtid på 1200-tallet (Ersland, 2000, s. 56).

Hva angår hvordan selve systemet var innrettet, deler Olafsen vetene inn i tre forskjellige typer han kaller veter av 1. orden, 2. orden og 3. orden. Vetene av 1. orden skulle utgjøre en stamlinje av veter langs kysten som lå om lag 30-40 kilometer fra hverandre, 2. orden skulle være veter som varslet bygdene i ytre strøk samt inn i fjordene. Disse vetene skulle normalt ligge med 10-20 kilometers avstand. 3. ordens vetene mener Olafsen var lokale veter for de bygdene som ikke ble varslet av det han kaller det offisielle vetesystemet (Olafsen, 1921, s. 11-12). Denne organiseringen fremstår som Olafsens konstruksjon, men det er klart at systemet må ha vært organisert på en eller annen måte, og spesielt hans tanke om en stamlinje med avgreininger inn i fjordene og landet fremstår som en logisk måte å anrette systemet på. Lorentzens gjennomgang av vardevaktholdet på Sør-Vestlandet på 1600-tallet viser at systemet på denne tiden ble brukt på en noe annerledes måte enn den vi har fra Snorre. I stedet for et system som raskest mulig skulle varsle så mange som mulig, viser Lorentzens kilder at vardene på Sør-Vestlandet ble brukt som lokale mobiliseringspunkt hvor alle menn skulle stille med våpen når varden brant, og at det ble regulert hvilke varder som skulle tennes (Lorentzen, 1933, s.296-298). Kommunikasjon fra varde til varde var ikke lenger vardenes hovedfunksjon, som en ordinans for vardene i Ryfylke viser. Der skulle vardene varsles av mannskap fra Bukkens varde som skulle ro med budskap til de andre vardene (Lorentzen, 1933, s.300). Dette kan også sees i en instruks fra 1710 som skiller mellom lyngvarder som skulle varsle og mobilisere lokalt hvis ett fiendtlig skip ble observert, og vedvarder som skulle

varsle opp og ned langs kysten hvis en fiendtlig flåte skulle nærme seg (Olafsen, 1921, s. 10), og i den overnevnte ordningen med kystvernet fra 1801. Bruken av vardene kan se ut til å være litt forskjellig fra de forskjellige tidene, noe som muligens kan skyldes at varslingsystemet har gått inn og ut av bruk, men det kan også ha vært forskjeller i bruk fra område til område og i behovet for varsling. Hvordan varslingsystemet har fungert i praksis er vanskelig å få klart for seg av kildene, men kan kanskje belyses av en analyse av systemet.

3.2 Vetenes konstruksjon

Selve veten var i sin enkleste form bare et stort bål. I Den Norske Leidang beskriver Scheen veten på Kvithøvdviten (Kvithovda i Vestre Slidre) som et bål konstruert rundt en sentral påle som var rundt 5 meter høy, og med en diameter på nesten 60 cm. Stokker med en diameter på 10-30 cm var stablet i 3 til 5 lag rundt den sentrale pålen, og hele veten hadde en ytre omkrets på om lag 15 meter. Det rapporteres også at veten var hul med et rom inni (Scheen, 1951, s. 264). Olafsen beretter også at vetene ble bygget med stokker rundt en sentral påle og med et hulrom inni, men hans dimensjoner er noe mindre, 5-6 alen (ca. 3-4 meter) lange stokker med en diameter på 4-5 tommer (ca. 10-12cm) (Olafsen, 1920, s. 8). For å unngå at tømmeret i veten skulle råtne ble veten ifølge Scheen ofte bygget på en ring av stein eller en røys som skulle sørge for drenering. I enkelte tilfeller kan man i denne forbindelse ha brukt eksisterende gravrøys, og Scheen mener at gravrøysen på Røverkollen i Oslo kan ha vært et slik tilfelle (Scheen, 1951, s. 264).

Både Olafsen og Scheen beretter at det også ble brukt lyng og gamle tønner som materiale i veter hvor det var vanskelig å få tak i passende tømmer (Olafsen, 1920, s. 8-9 og Scheen, 1951, s. 264-265). Steder hvor veten har bestått av lyng har man ifølge Olafsen murt opp det han kaller en steinvarde som har vært stor nok til å få plass til bålet og heve det høyt nok til at det ville være godt synlig (Olafsen, 1921, s. 9). Scheen på sin side hevder at vetene av lyng ble brent i en steinkrans kalt val, uten å gå videre inn på valens dimensjoner (Scheen, 1951, s. 265). Hvordan disse fundamentene skiller seg fra de tidligere nevnte fundamentene for drenering vites ikke, men det fremstår klart av Scheens beretning at det er to forskjellige ting. Disse beskrivelsene av veter er av en så pass ny dato at det blir vanskelig å relatere de direkte til de gamle vetene. De gir oss imidlertid et inntrykk av vetenes dimensjoner og konstruksjonsmåte siden man må kunne anta at det ikke er veldig stor forskjell mellom hvordan man konstruerte store bål på 1900-tallet og langt tilbake i tid. Det er også klart at vetene ikke ble bygget for å vare. Til tross for et drenerende fundament, har nok vetene hatt behov for å bli reparert eller byttet helt ut hyppig, så lenge den ikke ble brent.

Det er også grunn til å anta at det har vært lokale variasjoner i størrelsen på tømmeret som har blitt brukt. Den sentrale pålen på Kvithøvdviten var gjerne velegnet i de slake fjellene i Valdres, men en 5 meter lang og 60 cm. bred stokk er ikke noe man enkelt kan transportere opp på bratte fjell på Vestlandet. Her har det nok vært mer praktisk å bruke tømmer av de dimensjonene Olafsen oppgir, og han gjør også et poeng av at størrelsen var passende for transport (Olafsen, 1921, s. 8).

Som nevnt over ble det i Magnus Lagabøtes landslov introdusert et krav om at vetene skulle ha et vakthus. Det eneste loven spesifiserte om vakthusene, var at de skulle ha tak og fire dører (Taranger, 1915, s. 31). Både Olafsen og Scheen forteller om levninger etter flere vakthus. Utover å gjenta det som utgår fra loven, mener Olafsen at det må ha vært vanlig å bygge vakthusene av stein siden transport av tømmer må ha vært svært besværlig (Olafsen, 1921, s. 8). Scheen hevder at vakthusene oftest ble bygget av tømmer, men at de også kunne bli bygget av stein. Videre oppgir han dimensjonene til tre forskjellige vakthus til å være kvadratiske med vegger på henholdsvis 2,7 meter, 3 meter og 3,5 meter (Scheen, 1951, s.265).

Kapittel 4: Materiell kultur

Undersøkelser av materiell kultur som kan knyttes til vetene begrenser seg til en håndfull arkeologiske utgravninger og prøver. Disse undersøkelsene sammen med informasjonen i det foregående kapittelet gjør likevel at vi kan uttale oss om hvilke materiell kultur man kan finne og assosiere med vetene. Under følger en gjennomgang av den materielle kulturen som kan assosieres med veter og noen betraktninger vedrørende dem.

4.1 Vetten

Som det fremgår av forrige kapittel var selve veten et stort bål som kunne være laget av diverse trevirke og annet brennbart materiale som skulle kunne etterlate seg daterbart materiale. Omkretsen Scheen oppgir for vetebålet på Kvithøvdviten skulle, hvis barneskolematematikken fortsatt sitter, utgjøre en diameter i underkant av 5 meter ($15/3.14 = 4.777$). Med en høyde på 5 meter er det klart at brenning av veter må ha resultert i store mengder trekull og trevirke som ikke har blitt helt forkullet. Siden vetene for siktens skyld nødvendigvis må ha vært plassert steder som kan være utsatt for væretes herjinger, er det rimelig å anta at vind og vann må ha blåst og vasket vekk mye av dette. Restene etter en brenning kan også ha blitt fjernet i forbindelse med bygging av en ny vete. Det er imidlertid vanskelig å se for seg at alt av trekull og trevirke har forsvunnet. Enten ved at det har blitt

liggende igjen i vegetasjon som over tid har overgrodd materialet eller ved at det har blåst inn i sprekker i berget, skulle det kunne være forhold for å finne dette materialet der det er riktige bevaringsforhold. Dette er nok mest aktuelt for trekull da trevirke som overlever vetebrenningen i de fleste tilfeller nok vil råtne vekk.

Det må også påpekes at det er en vesentlig forskjell mellom å finne kullag etter et vetebål og spredte rester av kull. Et kullag som blir funnet i eller under torven vil sannsynligvis være av en dimensjon som gjør at det er ganske rett frem å tolke det som restene etter et vetebål, spesielt hvis man har vete i stedets navn, historiske kilder eller lokal tradisjon som beretter om at det har vært en vete på stedet, eller annen materiell kultur som kan assosieres med en veteplass. Små spredte rester av trekull eller brent trevirke er det litt vanskeligere med, men med tanke på at det har vært straffbart å varsle feil med vetene, må man kunne anta at man har vært svært påpasselig med å ikke bruke ild på veteplasser. Det er imidlertid ett kjent tilfelle fra tidlig 1800-tall hvor to menn gikk seg bort i skodden, gjorde opp ild for nær en vete plass og satte i gang en mobilisering i Mo i Rana (Scheen, 1951, s. 269) At vi kjenner til dette tilfellet, og ingen andre så vidt meg bekjent, viser gjerne hvor sjeldent dette var. Det er derfor nærliggende å tolke funn av små mengder trekull eller brent trevirke på en kjent veteplass som et resultat av vetebrenning. I sin undersøkelse av veten på Varaldsøy i Hardangerfjorden, fant arkeolog Jostein Aksdal trekull i jordmassene i bergsprekker rundt veten. Dette trekullet ga en datering til 1670-1780 (Aksdal, 2014, s. 91). En utgravning på Karlsøya i Troms og Finnmark av arkeologen Håvard Bratrein, påviste et kullag hvor det ble tolket at veten hadde stått, som ble datert til 1245-1300 (Nytun, 2013, s. 76).

Det fremstår derfor som helt klart mulig å finne rester etter vetebålet, men hvor mange dette kan gjelde er umulig å uttale seg om, og flere undersøkelser er nødvendig.

Hvis vetebålet ble bygget slik Scheen beskriver, rundt en stor sentral påle (Scheen, 1951, s. 264), kan det i enkelte tilfeller også være mulig å finne stolpehull eller en form for skoning, og organisk materiale som kan datere når stolpehullet ble fylt igjen. Montelius tolket et stolpehull i Kungshögen som nettopp et stolpehull etter en vetes sentrale påle (Skoglund, 2003, s. 72).

Eventuelle dateringer fra mulige veteplasser vil kunne være av stor interesse, spesielt hvis plassen ikke har vete i navnet. Dateringen vil selvfølgelig kun vise ett tilfelle av bruk, men å kunne skille mellom bruk før og etter 1604 vil være av stor betydning da dette vil kunne fortelle om plassen har vært en vete, og gi verdifull informasjon om forholdet mellom veter og varder.

Det kan muligens også finnes ett ytterligere spor etter vetebål. I Bernts masteroppgave fikk han gjennomført en brannteknisk vurdering av vetebål hvor det blant annet ble vurdert at vetens temperatur har vært 1000 °C. Denne temperaturen overgår jerns Curietemperatur, og vil kunne føre til en endring i jernets magnetfelt (Schmidt, 2007, s. 2). Hvis en vete har stått på jernholdig fjell eller jord, er det derfor en mulighet for at vetebålet har etterlatt seg et magnetisk avtrykk som kan måles. Det har dessverre ikke vært mulig å teste dette i forbindelse med dette prosjektet, men fremstår som noe som er verdt å undersøke. Tydelige spor etter et vetebål eller eventuelle magnetiske spor vil kunne fortelle hvor på fjellet vetebålet har stått. Å stedfeste dette vil kunne være verdifullt i forbindelse med analyser av vetenes sikt.

4.2 Vetefundament

I forrige kapittel kan vi også se at flere veter kan ha vært utstyrt med et fundament av stein, enten til drenering eller for å løfte bålet høyere opp slik at det var mer synlig, men også at eksisterende røyser kan ha blitt brukt i dette henseende. Hvor gamle disse fundamentene kan være vites ikke, men det er en viss mulighet for at de jevnlig har hatt behov for reparasjon som følge av at steinen har sprukket som en konsekvens av gjentatt oppvarming og nedkjøling. Slike fundament skulle det være mulig å undersøke arkeologisk for å finne organisk materiale som kan dateres. Fundamentet må også kunne regnes som en meget presis måte å konstatere nøyaktig hvor vetebålet har stått, noe som kan være av konsekvens for analyser av vetens sikt.

4.3 Vetevakthus

Vetene skulle fra 1274 være utstyrt med vakthus (Taranger, 1915, s. 31) men det trenger ikke bety at alle vetene faktisk hadde vetevakthus eller, som Skoglund nevner, at de var av en kvalitet som gjør at det går an å finne de igjen i dag (Skoglund, 2003, s. 72). Det er derimot utvilsomt at det fortsatt er mange tufter etter disse vakthusene, og både Olafsen (1921, s. 8) og Scheen (1951, s. 265) beretter om flere. Mye kan derimot ha skjedd siden den gang, og på Åsheimsveten hvor Olafsen beretter om levninger (Olafsen, 1921, s. 29) har det ikke lyktes meg å finne spor etter vetevakthuset. Det er også noen vakthus som fortsatt står den dag i dag. Vakthuset fra Vetanosi ble flyttet til De Heibergske samlinger i 1912 (De Heibergske samlinger, 2021), mens vakthusene på Svarstadveten og Ulvedalsveten etter alt å dømme fortsatt står nær veteplassene.

Scheen oppgir størrelsene på tre vakthus til å være kvadrater på rundt 3 til 4 meter (1951, s. 265). Hus av denne størrelsen har vært brukt til mye forskjellig i den norske utmarken så nærhet til en veteplass er av betydning for om man kan tolke en tuft som vetevakthus eller ikke. En rask liten landskapsanalyse vil også kunne sannsynliggjøre at tuften har vært et vetevakthus og ikke for eksempel en utløe, torvhus eller jakthytte.

At vetevakthusene ble introdusert i loven i 1274 (Taranger, 1915, s. 31) trenger ikke nødvendigvis bety at enkelte vakthus ikke kan være eldre enn dette da loven kan ha kommet til fordi man har sett at eksisterende vetevakthus har vært gode for moralen til vaktmannskapet og ført til et bedre vakthold.

I forbindelse med Aksdals undersøkelse av veten på Varaldsøy i Hardangerfjorden ble det funnet trekull fra et gulvlag i tuften etter vetevakthuset som daterte tuften til 1470-1650 (Aksdal, 2014, s. 91). Et vakthus ble også undersøkt av Bratrein på Karlsøya i Troms og Finnmark. C14-prøve fra et kullag i tuften ga en datering til 1280-1380 (Nytun, 2013, s. 76). En undersøkelse ble også foretatt i forbindelse med denne masteroppgaven (s. 32-42).

Figur nr. 2: Vetevakthuset fra Vetanosi. Foto: De Heibergske Samlinger.

4.4 Oppsummering

Aktiviteten knyttet til bruken av vetesystemet er av en slik karakter at det er fullt mulig å finne arkeologiske spor etter den, men den er også av en såpass flyktig karakter at det sannsynligvis er flere veter hvor ingen spor av aktiviteten er å finne. At varslingssystemet har vært i bruk så lenge og inntil så nylig gjør også at det er langt mer sannsynlig å finne spor fra den nyere bruken av vetene enn den eldste. I tillegg er det mulig at arkeologiske spor har blitt ødelagt i forbindelse med moderne bygging av varder, trigonometriske punkter, radiomaster og lignende. Til tross for dette ville enhver arkeologisk undersøkelse av en vete gi verdifull informasjon, enten man finner noe eller ikke, siden det er så lite som har blitt gjort hittil. Dette gjelder både fjell med vete i navnet, fjell med andre navn og fjell med varde i navnet.

Kapittel 5: Metode

En av denne masteroppgavens problemstillinger var hvorvidt vetesystemet fortsatt eksisterer i dag, og om det i så fall kan fortelle oss noe. For å finne ut av dette har det vært nødvendig å prøve å finne noen metoder som kan brukes til dette, men da det ikke har vært mulig å finne sammenlignbart arbeid med vetene, har jeg vært nødt til å prøve og finne frem til gode metoder selv. I dette kapittelet vil jeg først gjøre rede for de metodene jeg har benyttet i mitt arbeid, for så å prøve å bruke de.

5.1 Kartfesting av veter

Da det ikke finnes lignende undersøkelser av vetesystemet som den jeg skal gjøre, har jeg selv måttet finne noen metoder for å gjøre dette. Med utgangspunkt i Olafsen (1920, s. 25-35) og Scheen (1951, s. 286-292) sine lister over veter, har jeg forsøkt å kartfeste disse vetene i QGIS.

Den metoden som må ansees som den sikreste metoden for å gjøre dette er å finne fysiske spor etter vetebålene og dokumentere koordinatene for disse. Denne metoden ansees derimot som praktisk ugjennomførbar i forbindelse med dette arbeidet da det vil være for ressurs- og tidskrevende, i tillegg til at det slett ikke er sikkert at det er mulig. I mitt arbeid har jeg derfor valgt å kartfeste vetene i QGIS basert på navneplassing i Askeladden og topografi. Veldig mange av vetene er allerede kartfestet siden de er fjell med navn som har et tilhørende punkt i Askeladden som indikerer hvor navnet hører hjemme. For de stedene som har et slikt punkt, har dette punktet blitt brukt for å plassere veten. For de navnene som ikke har et punkt i Askeladden har høyeste punkt eller del av stedet blitt prioritert som plassering for vetene da

sikt til og fra vetene har vært en nødvendig forutsetning. Noen steder har heller ikke dette vært mulig. Da har vetene blitt plassert et sted som ut ifra kartet ser ut til å ha et stort nok område som er jevnt nok til et vetebål, samtidig som at det har god sikt i flest mulig retninger. Hvilke metode som har blitt brukt for hver enkelt vete fremgår av min liste over veter i Vetetabellen på side 96.

I de fleste tilfeller bruker Olafsen og Scheen navn som fortsatt kan finnes i kart, men det er dessverre noen navn som ikke lar seg finne på kart eller ved hjelp av andre ressurser. I disse tilfellene har jeg prøvd å finne fjell i nærheten av stedet kildene indikerer som har et navn som kanskje kan knyttes til vetesystemet, eller det høyeste fjellet i nærheten. Dette gjelder bare en håndfull veter, og samtlige er markert som usikker i Vetetabellen.

I tillegg er det inkludert 6 veter som ikke finnes i Olafsen eller Scheens lister, men som har blitt observert på kart i forbindelse med det overnevnte arbeid, og som jeg har blitt fortalt om, samt 1 vete på Håøya som er kjent fra Sverres saga (Storm og Bugge, 1914, s. 84).

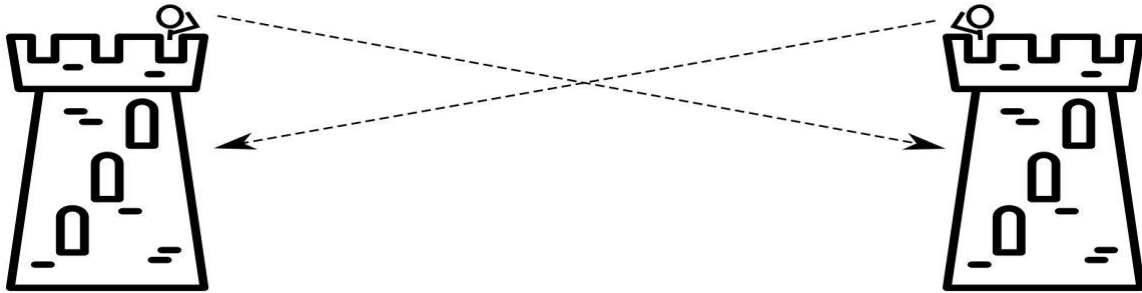
5.2 Kildekritikk

Videre har det fremstått som fornuftig å ta en kritisk gjennomgang av vetene som Olafsen og Scheen lister opp. Denne gjennomgangen følger i kapittel 6 og baserer seg på hvorvidt det er godt nok grunnlag for å si at et fjell har vært en vete. Kriteriene har vært ganske enkle; hvis det har vete i navnet kan fjellet inkluderes, hvis det finnes historiske kilder som forteller at det har vært en vete et sted kan det inkluderes, og hvis det er lokale tradisjoner for at det har vært en vete et sted kan det inkluderes.

5.3 Visibility Analysis

Formålet med å kartfeste vetene i QGIS er å lage en modell av vetesystemet for i første omgang å undersøke om vetene vi kjenner til danner et system eller nettverk. Dette vil bli undersøkt ved å bruke en plug-in i QGIS som heter Visibility Analysis. Dette er et program man blant annet kan bruke til å undersøke siktlinjer mellom to eller flere punkter gjennom sin funksjon Intervisibility Analysis (Čučković, 2019). For å gjennomføre undersøkelsen med dette programmet trengs det et basis kart og høydedata til en Digital Terrain Model (DTM). Dataene jeg har brukt er N250Kartdata, N250Raster og DTM10 fra Geonorge.no. Videre har jeg valgt å bruke ETRS89/UTM zone 33N som koordinatsystem da dette er standard i Askeladden og et projisert koordinatsystem slik Intervisibility Analysis krever for å virke (Čučković, 2020).

Med dette kan vetene plottes som punkter i QGIS og Intervisibility Analysis kan måle om disse punktene kan se hverandre eller ikke. For å kunne måle siktlinjene trenger Intervisibility Analysis at fem faktorer oppgis, et punkt for observatør, et punkt for målet som skal observeres, høyden over bakken til observatøren og målet, samt radius for analysen. De fire første faktorene er nødvendig da et objekts synlighet over distanse avhenger av objektets størrelse.

Figur nr. 3: Problemet med gjensidig sikt (Čučković, 2019).

Som vi kan se av figuren over er både observatørens og målets høyde relevant for om det er gjensidig sikt. Høyden for observatøren er satt til 1,6 meter som standard i Intervisibility Analysis, noe som må regnes som et greit anslag for et menneskes øyehøyde. Siden observatørene i vetesystemet er mennesker som etter alt å dømme står på bakken, har denne høyden blitt beholdt. Som vi har sett oppgir Scheen en vete til å være 5 meter høy (Scheen, 1951, s. 264), mens Olafsen forteller om vetebål som var 3-4 meter høye (Olafsen, 1920, s. 8). Fra Bernts branntekniske undersøkelse får vi også vite at flammene fra vetebålet kunne ha en høyde på 10 meter hvis vetebålet var 5-8 meter høyt (Bernt, 2012, s. 135). Den lille forskjellen mellom Olafsens og Scheens angitte mål kombinert med at stikkflammene øker høyden på bålet, gjør at det ansees som rimelig å angi vetenes høyde som 5 meter i Intervisibility Analysis.

På bakgrunn av dette vil observatørene og målene i mine analyser være de samme punktene, men med to forskjellige høyder.

Da det ikke finnes gode kilder som forteller om avstanden mellom vetene er det vanskelig å bestemme en radius for analysen. Olafsen hevder at det var mellom 30- og 40 kilometer mellom en rekke veter langs kysten (Olafsen, 1920, s. 11), og da disse avstandene er like gode som noen andre, kan de være et godt utgangspunkt for analysen. Det er derimot et problem at

radiusen er en hard grense som ikke vil inkludere en siktlinje om den er 1 meter lengre enn den oppgitte radiusen. Siden sikten mellom to punkter kan være avhengig av hva som måtte befinne seg mellom punktene, og således kan være unik fra vete til vete, er det også problematisk å sette en absolutt grense for hva som skal være radiusen for analysen. Det kan derfor være nyttig med en analyse med svært stor radius. Ifølge Olafsen var både Siggjo og Lyderhorn hovedveter langs kysten (Olafsen, 1920, s. 11), og mellom disse to vetene er det i overkant av 70km. For å innbefatte en så lang siktlinje, settes derfor den lengste radiusen i analysen til 71km. Dette kan virke som en svært lang siktlinje, men når Philip Pattenden kartlegger et lignende system som det bysantinske riket hadde i Anatolia, kommer han frem til at det for deler av systemet var gjennomsnittlig 104km mellom dem (Pattenden, 1983, s. 269) I sitt postskriptum noterer han også at den tyske ingeniør professoren Volker Aschoff beregner at et 5 meter høyt konisk bål vil kunne være synlig fra 150 km med de gode siktforholdene i Anatolia (Pattenden, 1983, s. 297). Avhengig av lokale forhold skulle derfor en siktlinje på 71km være fullt mulig i Vestland. På bakgrunn av dette vil analysen bli gjennomført i 3 trinn, først med 30 kilometers radius, der nest 40 kilometers radius, og til slutt med 71 kilometers radius.

I Visibility Analysis er det ytterligere to funksjoner som kan være nyttige når man jobber med vetesystemet, Viewshed og Visibility Index. Viewshed vil kunne vise hva som er synlig fra ethvert gitt punkt, noe som kan være nyttig hvis man ønsker å se hva som er synlig fra en vete, mens Visibility Index kalkulerer hvor synlig et punkt i landskapet er fra alle andre punkter i landskapet. Å sammenholde denne informasjonen med vetenes posisjon kunne vært svært interessant, men dessverre er Visibility Index en så ressurskrevende prosess at det ville tatt mange tusen timer å kjøre analysen med mitt utstyr. Viewshed har derimot blitt brukt for å undersøke enkelte veters sikt.

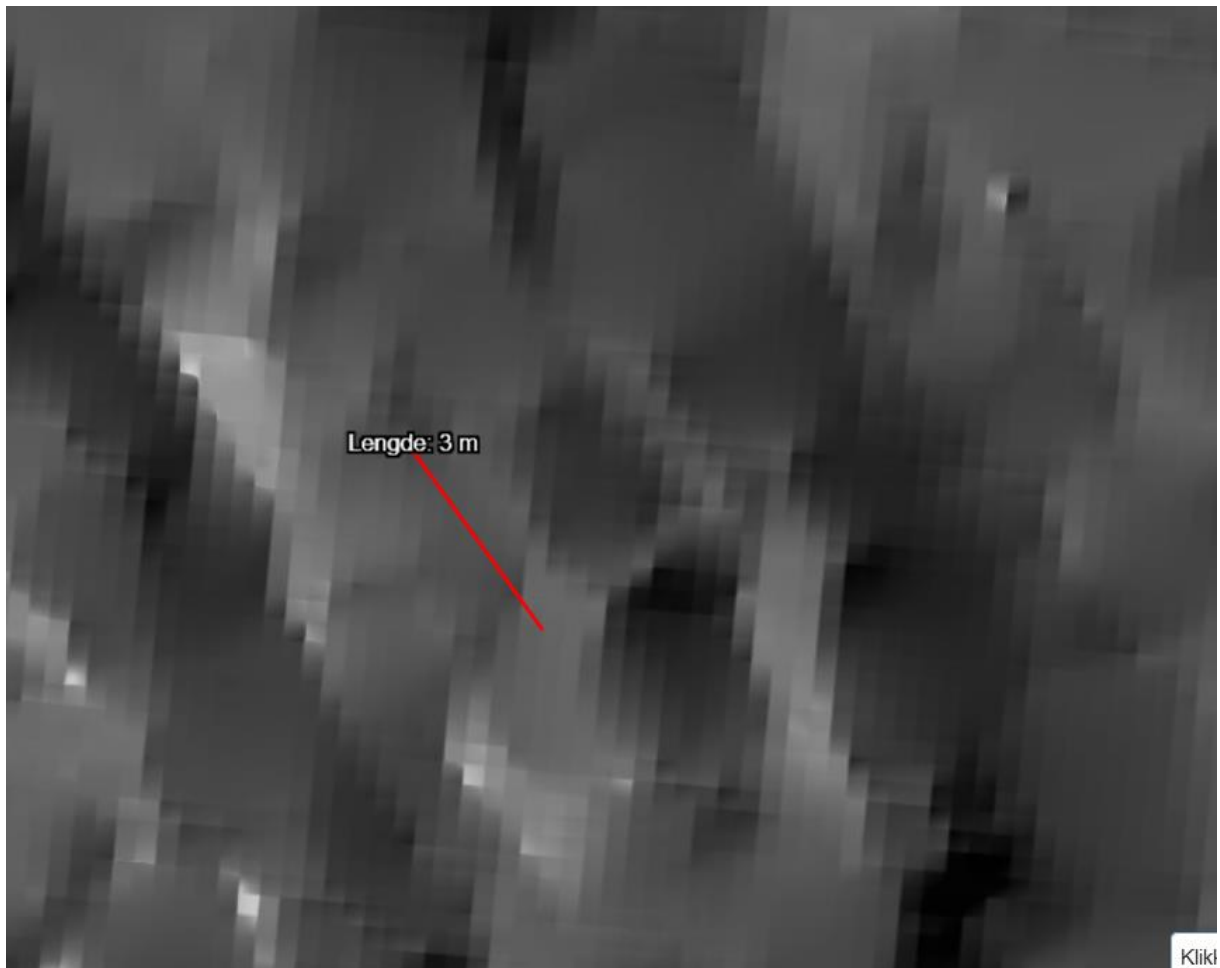
5.4 Feltarbeid

Som det fremgikk av kapittel 4 er det en del forskjellig materiell kultur som kan assosieres med vetene, og som kan være med på å påvise at et fjell har vært en vete. Under en visuell overflateundersøkelse av Veten i Åsane ble det observert en tuft som kunne stamme fra et vetevakthus. Sammen med arkeologer fra Vestland fylkeskommune ble det gjennomført prøvestikk i denne tuften for å finne en datering, og evaluere hvorvidt prøvestikk er en egnet metode for å undersøke vetene.

Kapittel 6: Resultat

6.1 Vakthuset på Veten i Åsane

I forbindelse med en tur på Veten i Åsane ble det observert fire mulige murer som kunne stamme fra et vetevakthus. Disse var også tydelig å se med lidar i Askeladden som vist på figur nr. 4.

Figur nr. 4: Et kvadrat på 3 meter er tydelig med Askeladdens funksjon for lidar. Kart og lidar: Askeladden.

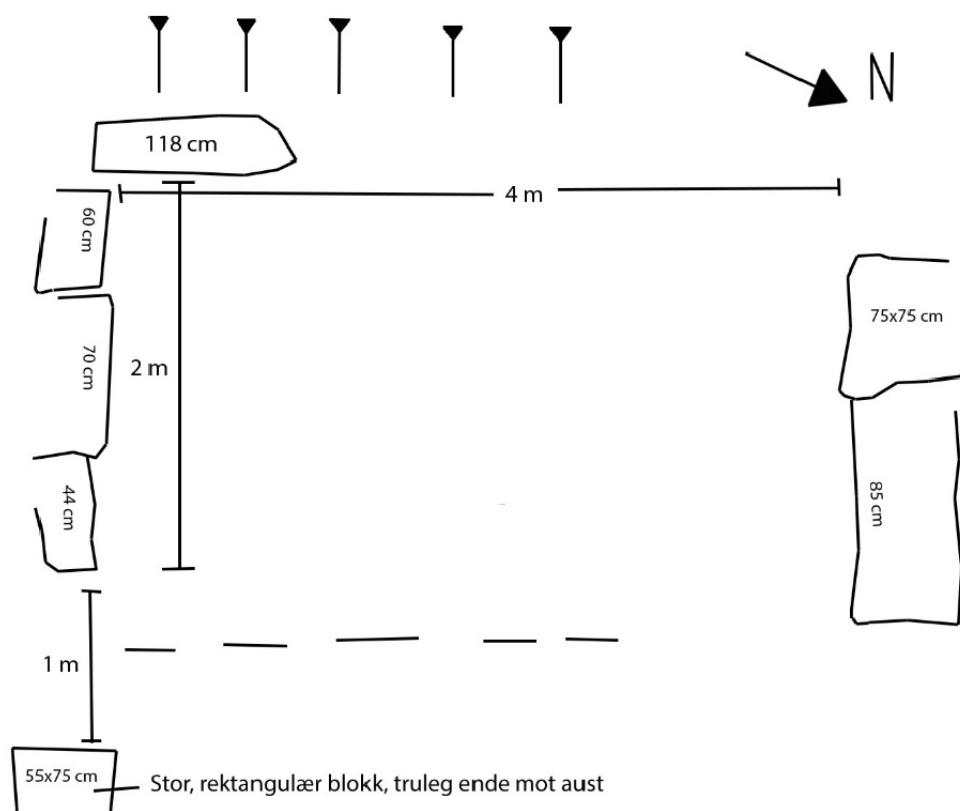
Rundt Veten i Åsane finner man mellom Mellingen og Falkanger et godt bevart kulturlandskap med flere steingarder og gamle renoverte bygninger som har vært nyttet til gårdsdriften. Ut av dette landskapet stikker Veten som en markant topp på 486 meter. I nord avgrenses Veten av bebyggelsen i Hordvik og Osterfjorden, i øst av bebyggelsen på Hylkje og Breistein samt Sørfjorden, i sør den sentrale bebyggelsen i Åsane, og i vest fjellpasset mellom Mellingen og Falkanger og Høgstefjell. Denne plasseringen gjør at Veten neppe har vært et

fjell hvor man har drevet en jakt som har hatt behov for en jakthytte nær toppen av fjellet, og selv om det er spor i myrlandskapet et stykke opp på fjellet som kan tyde på uttak av torv, er det utenkelig at man har båret torven opp til et torvhus nær toppen. Andre gårdsrelaterte bygninger ligger allerede lenger nede på fjellet, langt unna toppen. På bakgrunn av dette ble Vestland fylkeskommune kontaktet, og sammen med arkeologene Ambjørg Reinsnos og Øystein Skår ble det gravd en manuell sjakt/prøvestikk i tuften. Rapporten fra denne undersøkelsen, Kulturhistoriske registreringar – Rapport 5 – 2020, har ikke blitt publisert enda, men med deres tillatelse gjengis det her noen høydepunkt.

Figur nr. 5: Konturene av tuften kan skimtes mellom personene. Foto: Øystein Skår.

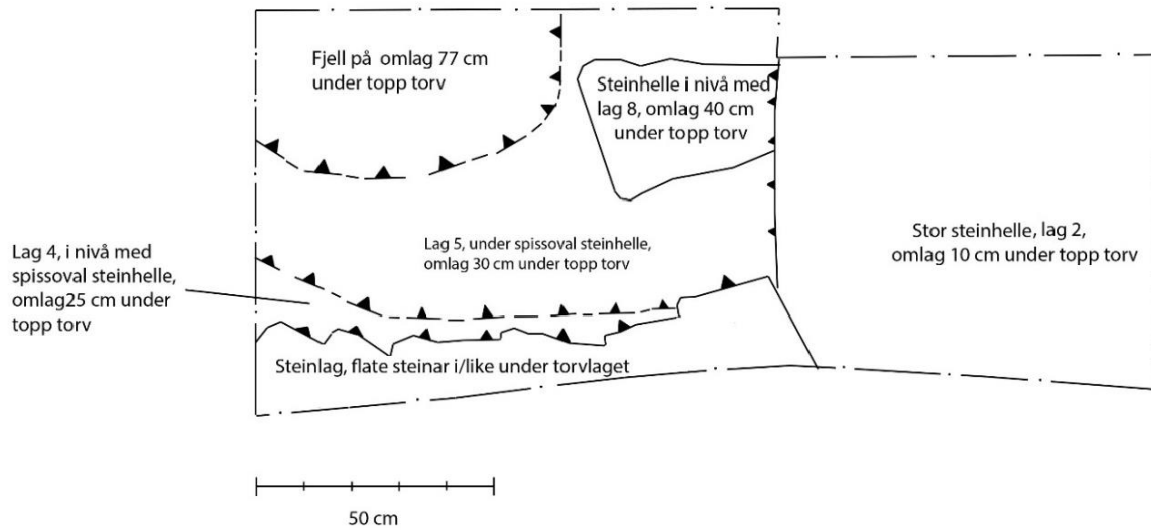

Figur nr. 6: Prinsippskisse av tuften på Vetten i Åsane (Skår og Reinsnos, 2020, s. 16).

Tuften ble målt til å være 4 meter lang nord-sør og 3-4 meter lang øst-vest med en noe uklar avgrensing i øst. Den manuelle sjakten/prøvestikket ble plassert sentralt i tuften, men måtte snart utvides mot nord-vest på grunn av et lag med store steinheller. Totalt ble det åpnet et område på 190 x 80 cm hvor det i et areal på 35 x 65 cm ble gravd ned til fjellet ved en dybde på ca. 77 cm.

Planskisse prøvestikk i tuft
Gnr. 196 bnr. 3 Vetan, Åsane, Bergen kommune
14.05.2020 AR
Ferdiggravd sjakt før gjenfylling

Figur nr. 7: Planskisse av ferdiggravd sjakt (Skår og Reinsnos, 2020, s. 23).

Figur nr. 8: Ferdiggravd sjakt. Foto: Øystein Skår.

I tuften ble det totalt påvist 11 forskjellige lag.

Lag 1 bestod av omtrent 10 cm torv og nevestore, flate steinheller. I blandet torven ble det funnet glasskår, små biter av flint, og deler av kritt Piper.

Lag 2 var et lag med store steinheller med en størrelse på over 50 cm. En slik stor helle var 12-15 cm tykk og dekket den sørlige delen av sjakten. Det ble derfor ikke gravd dypere enn dette i denne delen av sjakten. Denne hellen gikk også ned i Lag 3 og 4. I Nordre del av sjakten var hellene tynnere.

Lag 3 var et lag med gulbrun sand som bare stedvis var til stede. I profilen mot øst var det ikke synlig.

Lag 4 var et lag med store steinheller med en spissoval helle på om lag 1m x 45cm og med en dybde på 7cm. Dette laget var omtrent 25cm under toppen av torven.

Lag 5 var et kullag med mye trekull og relativt store biter av dette. To C14-prøver (KP1 og KP2) ble tatt ut av dette laget. Det ble også funnet en liten jernbit som var svært rusten. Dette laget var omtrent 30cm under toppen av torven.

Lag 6 var nok et hellelag med en stor og flere mindre heller. Den store hellen var på 40 x 33cm, og fremstod oppsprukken og varmepåvirket.

Lag 7 var et lag av jord som inneholdt noe trekull. En C14-prøve (KP6) ble tatt ut av dette laget.

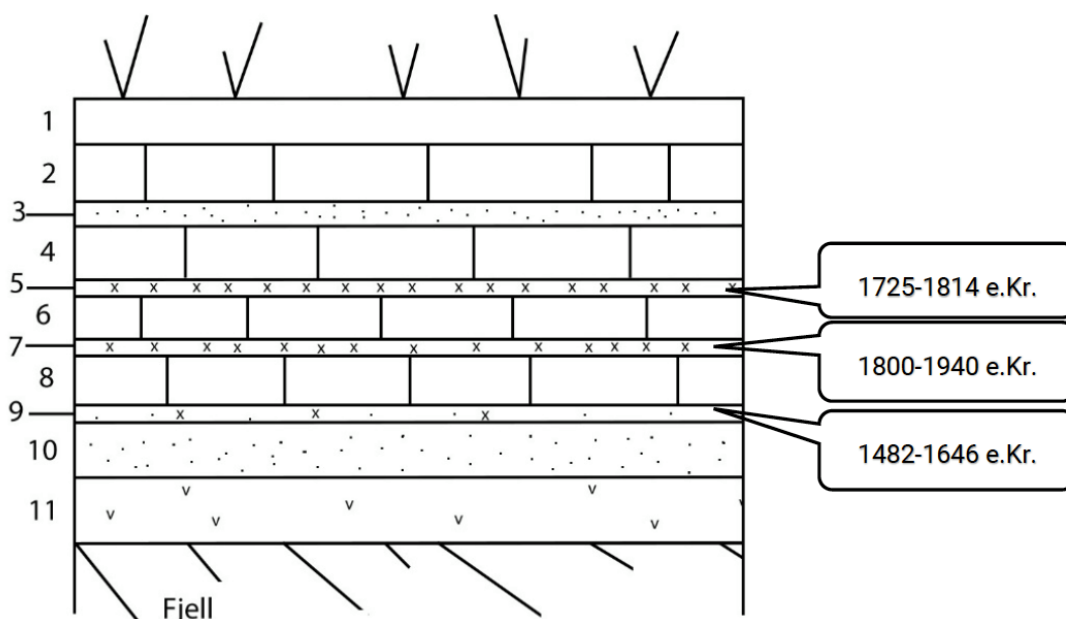
Lag 8 var nok et hellelag, men med heller som var vesentlig mindre enn de andre hellelagene. Dette laget var omtrent 40cm under toppen av torven.

Lag 9 var et lag med mørkebrun sandblandet jord med noe trekull, om lag 1cm tykt, men tykkere mot vest. En C14-prøve (KP7) ble tatt ut av dette laget.

Lag 10 var et omtrent 30cm tykt lag bestående av gulbrun sand.

Lag 11 lå på fjellet og bestod av det som trolig var gammel myrjord med kompakt, delvis nedbrutt torv, samt stein på størrelse med knyttnever. Dybden til fjellet var på om lag 77cm.

Prinsippskisse stratigrafi. Ikkje i målestokk.

Figur nr. 9: Prinsippskisse over stratigrafien med C14-prøver (Skår og Reinsnos, 2020, s. 17).

KP-nummer	Kontekst 1	Kontekst 2	Sendt til datering	Resultat
KP1	Lag 5	Under spissoval helle, midt på	X	1725-1814 cal AD (225-136 cal BP)
KP2	Lag 5	Under spissoval helle, sør for KP1	Nei	
KP3	Lag 1		Nei	
KP4	Øvre hellelag	Fra torv i sprekk	Nei	
KP5	Utgår		Nei	
KP6	Lag 7		X	1800-1940 cal AD (150-10 cal BP)
KP7	Lag 9		X	1482 - 1646 cal AD (468-304 cal BP)
KP8	Lag 3	Bunn av laget	Nei	

Figur nr. 10: Oversikt over C14-prøver (Skår og Reinsnos, 2020, s. 24).

Den ene steinhellen i Lag 2 hadde en dybde på 12-15 cm og gikk ned i Lag 3 og Lag 4. De to øverste hellelagene blir derfor tolket som samtidige hvor Lag 3 har vært et lag for å jevne ut hellegulvet. C14-prøve fra Lag 5 daterer disse to hellelagene som yngre enn 1814, mens

samme C14-prøve daterer det tredje hellelaget (Lag 6) til eldre enn 1725. C14-prøve fra Lag 7 som ligger stratigrafisk lavere enn Lag 6 gir derimot en datering fra 1800-1940, noe som er betraktelig yngre. C14-prøve fra Lag 9 daterer det nederste hellegulvet (Lag 8) til etter 1482-1646.

Figur nr. 11: Lag 2, det øverste hellelaget. Foto: Øystein Skår.

Figur nr. 12: Hellelaget Lag 4, med stor helle fra Lag 2 i venstre kant. Foto: Øystein Skår.

Figur nr. 13: Lag 5. Foto: Øystein Skår.

Figur nr. 14: Lag 6. Foto: Øystein Skår.

Figur nr. 15: Lag 8 med trekull fra Lag 5 til venstre. Foto: Øystein Skår.

Dateringene fra tuften på Veten i Åsane viser at den ikke kan være et vakthus som går tilbake til Magnus Lagabøtes landslov av 1274, men et hus ble bygget der en gang mellom slutten av 1400-tallet og midten av 1600-tallet. At huset har flere faser med hellelagt gulv skulle tyde på at huset primært har blitt brukt av mennesker da det fremstår usannsynlig at man har benyttet denne type gulv til husdyr eller andre gårdsrelaterte aktiviteter som oppbevaring rett ved toppen fjellet. Sammen med at tuften ligger i umiddelbar nærhet til toppen av Veten og at dimensjonene er lik kjente vetevakthus, gjør dette at det er mest nærliggende å tolke tuften som et vetevakthus. Hvis man ser på aktivitet i vetevakthuset som representativt for aktiviteten på veten skulle dateringene fra tuften vise at Veten har vært i bruk både før og etter 1604, og at det således har vært en vete på Veten.

Plasseringen av vakthuset viser også at man ikke har vært helt bundet til loven om at vakthusene skulle ha fri sikt i alle retninger siden det fra tuften ikke er mulig å se vestover.

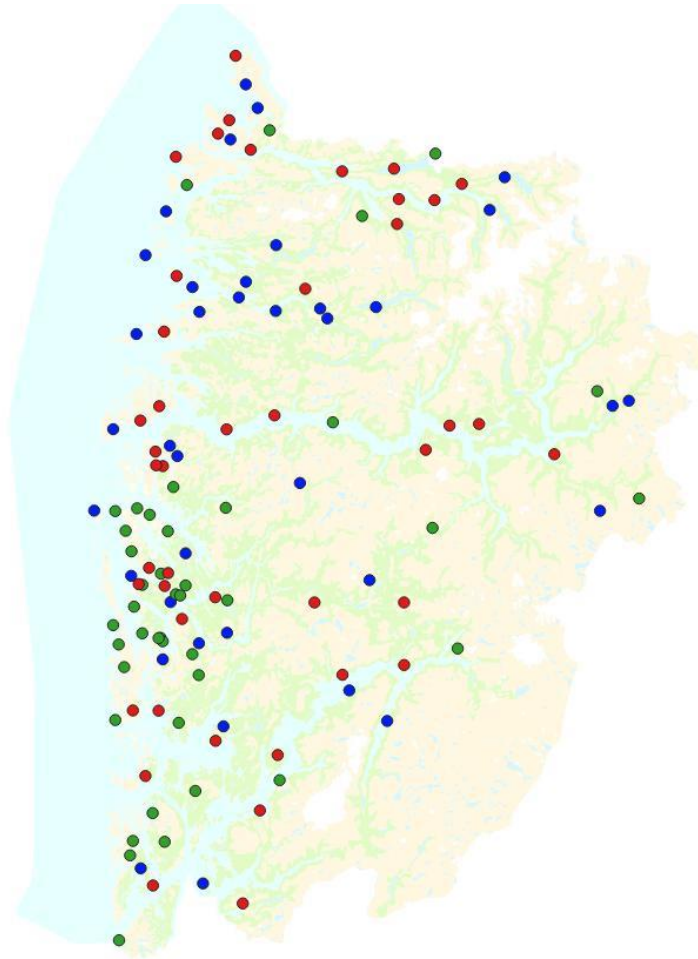
Figur nr. 16: Tuft nede til høyre i bildet med varden på toppen av Veten i vest. Foto: Øystein Skår.

Undersøkelsen på Veten i Åsane viser at det er mulig å finne materiell kultur som kan assosieres med vetene og påvise at det har vært en vete. Dessverre ville det vært helt urealistisk å undersøke alle vetene i Vestland på samme måte i forbindelse med denne masteroppgaven, og derfor har det vært nødvendig å bruke andres arbeid med lister over veter når vetesystemet har blitt kartlagt.

6.2 Vetene i Vestland

For vetene i Vestland har jeg valgt å bruke Olafsen (1920) og Scheen (1951) sine lister over veter, da disse er de mest utfyllende listene over veter for Vestland jeg har kommet over. I tillegg til disse listene er det 5 veter som har blitt observert mens jeg har lett etter Olafsen og Scheens veter, 1 vete har jeg blitt fortalt om av min kjære kollega Anne Bente, og ytterligere er det 1 vete som er kjent fra Sverres saga (Storm og Bugge, 1914, s. 84). Totalt har jeg kommet opp i 130 mulige veter for Vestland fylke. For å holde orden på vetene har jeg laget en egen tabell (Vetetabell, s. 96) som kombinerer Olafsen og Scheens lister, samt de få andre vetene som har blitt inkludert. Vetetabellen begynner med Olafsens vete nr.1 i Hordaland og inkluderer både hans liste for Hordaland og Sogn og Fjordane. Siden han begynner sin liste for Sogn og Fjordane på nytt med nr.1, mens jeg ikke gjør det, får denne veten nr.35 i Vetetabellen. Etter Olafsen følger Scheens liste. Han begynner sin liste i Båhuslen og har kommet til nr.354 når han kommer til Hordaland. I Vetetabellen blir dette vete nr.78, og de vetene fra hans liste som blir inkludert i Vetetabellen får stigende nummer etter dette. De av Scheens veter som ikke er inkludert i Vetetabellen er utelukkende veter som allerede er registrert etter Olafsens liste. I det følgende refereres det til både de to listene og Vetetabellen, og jeg har etter beste evne forsøkt å indikere når jeg henviser til Olafsen og Scheen. Hvis det ikke står hvilke liste en vete kommer fra, er det Vetetabellen det refereres til.

Figur nr. 17: Veter i Vestland fylke etter Olafsen og Scheen. Rød har vete i navnet, grønn varde, mens blå er veter med andre navn. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Som vi kan se er det svært mange veter, og for å lett kunne skille mellom de tre forskjellige navnetypene har jeg valgt å gi de forskjellige farger i kartet. De røde prikkene er veter med vete i navnet, de grønne prikkene har varde i navnet, mens de blå prikkene er veter med andre navn. Det er også naturlig å skille de på denne måten da sammenhengen mellom de forskjellige navnetypene ikke er spesielt klar, og det kan være nyttig å se på de tre kategoriene for seg selv.

Det synes nødvendig å gå gjennom Olafsen og Scheens lister og undersøke hvilke grunnlag de har når de inkluderer en vete i sine lister. Under behandles kun de vetene som synes å ha dårlig belegg for å kalles vete. Hvis Olafsen og Scheens inkluderinger fremstår som godt nok belagt ut ifra kriteriene på side 28, vil de dermed ikke bli behandlet.

Hvis man ser på Scheens liste over veter, ser man at Scheen har vært flink til å referere til hvor han har informasjon om veten fra. Hvis man sjekker disse referansene bakerst i Scheens

kapittel om vetene, ser man at hans referanse 82 betyr at han har tatt navnet fra land- eller sjøkart (Scheen, 1951, s. 308). Denne metoden vil være god nok for veter med vete i navnet, men med tanke på hvor mange fjell, berg og hauger som har varde i navnet, og at vi vet at varder også har vært noe annet enn veter, kan ikke denne metoden benyttes for fjell med varde i navnet. Alle Scheens varder som kun har 82 som referanse må derfor diskvalifiseres som veter, med unntak av Scheens nr. 439 og 472 som blir forklart under. I Vestland fylke gjelder dette for vetene nr. 83, 84, 85, 86, 88, 90, 91, 92, 95, 96, 97, 100, 101, 104, 105, 107, 117 og 119 i Vetetabellen. Scheens vete nr. 407, Eldhusfjellet i Modalen, har også kun 82 som referanse, og det er her ikke god nok grunn til å tro at navnet har en tilknytning til vetesystemet, da eldhus jo er noe annet. Vete nr. 106 i Vetetabellen diskvalifiseres derfor også.

Det er ikke helt problemfritt å diskvalifisere veter på denne måten, og det er mulig at noen av de faktisk har vært veter. Dette kan vi se ved at to av Scheens veter med kun 82 som referanse blir inkludert i Vetetabellen. Dette gjelder Scheens veter nr. 439 som han kaller Atleøy varde og nr. 472, Ilshaugen på Selja. Grunnen til at disse blir beholdt er at det på Atløyna vitterlig er en topp som heter Vetten, og at det på den aktuelle plassen på Ilshaugen er en røys hvor Per Fett i sin beskrivelse av røysen rapporterer at navnet ifølge en lokalkjent kommer av at det her har vært en varde, altså en vete (Askeladden ID: 35486).

Videre er det også problemer med Scheens referanser nr. 118 og 121. Referanse nr. 118 er Arne Stulands *Kvinnherad: Naturtilhøve og gardssoga*. Denne boken inneholder så vidt jeg kan se ingen informasjon om hvor det har vært veter. Det samme gjelder for referanse nr. 121 som er Johan Vibes *Topografisk-Historisk-Statistisk beskrivelse av Søndre Bergenhus Amt*. Det kan her se ut som at Scheen har brukt disse verkene som kilde til fjell med varde i navnet, og har ukritisk inkludert disse som veter uten noen andre kilder. Dette er ikke en holdbar metode, og vetene nr. 94, 98, 99, 102, 103, 109 og 80 diskvalifiseres på bakgrunn av dette. Scheen inkluderer også gården Vare på Osterøy og Ryvarden i sin liste med referanse nr. 116. Referanse nr. 116 er Oluf Rygh og Magnus Olsens *Norske Gaardnavne: Bind 11 Søndre Bergenhus Amt*. For gården Vare hevdes det her at navnet betyr «et fuktig sted», og ingen steder nevnes det at det har en sammenheng med varde eller vete (Rygh og Olsen, 1910, s. 330). For Ryvarden er det litt mer komplisert. Her menes det at navnets første ledd enten kommer av at Ryvarden markerer grensen mot Rogaland, og har fått sitt navn etter Rygene som bodde der, eller at det er en variant av et ord som betyr grenselinje. Begge disse forklaringene kan passe godt, men det hevdes at navnets andre ledd betyr at det har vært en varde som skulle brennes som signal (Rygh og Olsen, 1910, s. 110). Da denne betydningen av

varde først blir brukt i 1604 må dette enten være et nytt tillegg til navnet eller en feiltolkning av Rygh og Olsen. Da det også nevnes at Ryvarden i sagalitteraturen kalles Flokavardi etter en av Islands oppdagere (Rygh og Olsen, 1910, s. 110), er det nærliggende å anta at andre ledd i navnet er eldre enn 1604 og at det ikke har vært synonymt med vete. Betydningen av Ryvarden kommer nok heller av at den markerer grensen til Rygenes land, enn at det skal vise til en vete. Grunnlaget for å plassere en vete på Vare og Ryvarden er derfor ikke godt nok, og vetene nr. 78 og 110 blir diskvalifisert.

Olafsen sine veter nr. 11 og 12 sammen med Scheens veter nr. 372, 374 og 375 skaper litt hodebry. Olafsen plasserer sin vete nr. 11 på Veten i Strandvik og kaller den veten på Vindenes, og vete nr. 12 på et ubestemt sted på Fusafjellet mellom Fusa og Strandvik. Scheen på sin side plasserer sin vete nr. 372 på Veten på Huftarøy og kaller denne for Vinnesveten, mens han plasserer en vete på Veten i Strandvik og en vete på Storehorga på Fusafjellet. For veten på Storehorga refererer Scheen til Olafsen og sitt eget arbeid med kart. Vinnes er navnet på et sted ytterst på halvøyen mellom Fusafjorden og Sævareidfjorden som fjellområdet Fusafjellet dominerer, samtidig som at det også er navnet på et sted rett ved Veten på Huftarøy. Det som ser ut til å ha skjedd her er at Olafsen har plassert sin vete nr. 11 på feil Vinnes og at hans vete nr. 12 derfor har endt opp et ubestemt sted på Fusafjellet. Scheen har så plassert sine veter nr. 372 og 374 på de korrekte Vinnesene, altså en på Veten på Huftarøy og en på Veten i Strandvik. Men så har han lagt til en vete på Storehorga som Olafsens ubestemte nr. 12 og vi har fått en vete for mye. Da blir Veten i Strandvik Olafsens vete nr. 11 og Scheens vete nr. 374 den samme, mens Veten på Huftarøy er Scheens nr. 372. Dette tilsvarer vetene nr. 11 og 89 i Vetetabellen. Min og Olafsens vete nr. 12 og Scheens vete nr. 375 er veten på Fusafjellet som blir diskvalifisert.

Olafsens vete nr. 15, Livarden, har Olafsen ingen kilder til, og han anser den som usikker. Da Scheen kun refererer til Olafsen for samme vete, er det ingen god grunn til å anta at det har vært en vete her. Vete nr. 15 i Vetetabellen blir derfor diskvalifisert.

På Askøy mener Olafsen at det sannsynligvis må ha vært en vete, men han stedfester det ikke nærmere enn øyens høyeste punkt, noe som skulle tilsi at den var på Kolbeinsvarden. Scheen er heller ikke veldig hjelpsom på Askøy der han plasserer en vete på Pesvarde og en på noe han kaller Askøy signal. Scheens referanse for denne veten er Olafsens liste og en annen, kortere liste Olafsen hadde skrevet i *Haakonarvarde: Minningar um Håkon Adelsteinfostre*. Innholdet i den kortere listen skiller seg ikke vesentlig fra Olafsens større liste og gir oss ikke noe nærmere informasjon om hvor på Askøy veten har stått. Askøy signal har ikke vært mulig å finne, men høyden Scheen oppgir til 213 meter samsvarer godt med fjellet Storevarden som

er 214 meter høyt. For Pesvarde refererer Scheen til Johan Vibes *Topografisk-Historisk-Statistisk Beskrivelse av Søndre Bergenhus Amt*, men ingen steder i dette verk står det at Pesvarde har vært en vete (Vibe, 1896, s. 437-446). Basert på dette skulle man tro at både Pesvarde, Kolbeinsvarden og Storevarden burde diskvalifiseres som veter. Det kan derimot være nyttig å granske disse fjellene litt nærmere. Grunnen til dette er at Askøy er kanskje det stedet de gamle sagaene flest ganger kobler til vetene. I Gautreks saga fortelles det at kong Hertjov i Hordaland hadde veter i landet sitt og at Vikar var satt til å vokte vetene på Fenring, dagens Askøy. Herfra dro Vikar til Starkad som bodde på gården Ask (Munch, 1996, s. 184). Selv om mye av innholdet i Gautreks saga nok er oppspinn for underholdningens del og ikke kan stoles på, virker det mindre sannsynlig at gården Ask og vetene i Hordaland er en del av dette. Selv om Hordaland er et navn fra en svunnen tid, vet vi meget godt hvor det var og når det forsvant, og gården Ask ser fortsatt ut til å ligge på Askøy. Dette betyr ikke nødvendigvis at det her er snakk om et eldgammelt vetesystem i Hordaland, men det kan godt ha vært et i bruk da Gautreks saga ble diktet eller skrevet ned.

Et annet sted Askøy nevnes i forbindelse med veter er i Sverres saga. Der fortelles det at kong Magnus som satt i Bergen i 1183, hadde bemannet vaktskuter i Langøysund som skulle varsle en vete på Håøya hvis kong Sverre kom sør fra Trondheim. Veten på Håøya skulle så varsle veten på Askøy, som igjen skulle varsle til Bergen (Ersland, 2000, s. 60). Det burde derfor være liten tvil om at det har vært en vete på Askøy, selv om vi ikke vet hvor den har vært. Vi vet imidlertid at veten må ha hatt sikt til både Håøya og Bergen. Ved å se på vetenes siktlinjer kan det undersøkes om alle tre fjellene oppfyller disse kriteriene.

Figur nr. 18: Intervisibility Analysis viser at det ikke er sikt mellom Pesvarde og Bergen. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Analysen av hvordan de tre fjellene forholder seg til Håøya og Bergen viser at Pesvarde er det eneste av de tre fjellene som ikke er synlig fra Bergen. Basert på dette er det tvilsomt at Pesvarde har vært en vete, så vete nr. 94 blir diskvalifisert.

Hvis Kolbeinsvarden eller Storevarden var veten på Askøy skulle man tro at de stod i kommunikasjon med de andre vetene i området. De nærmeste vetene til Askøy er Lyderhorn i sør, Veten i Åsane i nordøst, samt Veten på Vetåsen og Veten på Eldsfjellet i nord.

Figur nr. 19: Sikt til nærliggende veter fra Kolbeinsvarden og Storevarden. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

En analyse av sikten fra Kolbeinsvarden og Storevarden mot nærliggende veter viser at Veten på Eldsfjellet, Veten i Åsane og Lyderhorn er synlig fra disse fjellene. Dette er overraskende da sikten vestover er dårlig fra Veten i Åsane. Det kan derfor være interessant å sjekke sikten fra Veten mot Kolbeinsvarden og Storevarden.

Figur nr. 20: Fra Veten i Åsane er det kun Storevarden som er synlig. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Sikten fra Veten i Åsane viser at det kun er en vete på Storevarden som ville vært synlig herfra, men siden en vete på Veten hadde vært synlig fra Kolbeinsvarden må det her være snakk om små marginer og et litt høyere vetebål på Kolbeinsvarden hadde kanskje vært synlig fra Veten. Da man neppe har hatt et vetesystem hvor kun toppen av vetebålet har vært synlig fra en annen vete, skulle man på bakgrunn av denne analysen derimot kunne anta at veten på Askøy har ligget på Storevarden. På bakgrunn av dette blir vete nr. 18 diskvalifisert.

For vete nr. 25, Vardefjellet i Haugsdal, blir Olafsen fortalt at det muligens har vært en vete på fjellet og uttrykker selv tvil om hvorvidt det har vært det (Olafsen, 1920, s. 29). Når Scheen kun refererer til Olafsen for samme vete (Scheen, 1951, s. 289) synes ikke denne vete å være godt nok dokumentert til å bli inkludert, og blir dermed diskvalifisert.

Vete nr. 48 kaller Olafsen Borlosfjellet og identifiserer dette med Vardenosi da han ikke finner noe fjell som heter Borlosfjellet (Olafsen, 1921, s. 32). Bosheim og Hegg-Lunde mener på sin side at Borlosfjellet kanskje kan være Ulvisnubben (Bosheim og Hegg-Lunde, 2000, s. 9). Vardenosi ligger om lag 5km sør for gården Borlaug som Olafsen mener navnet kommer fra, mens Ulvisnubben ligger 2km sør-øst for samme gård. Samtidig går det frem av kartet at Borlosgrovi er en bekk som renner ned til Borlaug fra fjellet i nord hvor også Borlosgrovtjørni og Indre Borlosgrovtjørni ligger. Hvilke fjell som faktisk er Borlosfjellet er derfor vanskelig å avgjøre og denne usikkerheten gjør at vete nr. 48 blir diskvalifisert.

I Os kommune plasserer Scheen en vete på Storevarde og ramser også opp tre andre fjell med varde i navnet. Som referanse for denne veten har han 82, 62 og 117 (Scheen, 1951, s. 288). 62 og 117 er Olafsen, og han sier ingenting om noen veter i Os. Det er derfor ingenting som skulle tilsi at det har vært vete på noen av de fjellene Scheen nevner her, og vete nr. 89 blir diskvalifisert.

På Osterøy tolker Scheen navnet Vedå til å bety vete (Scheen, 1951, s. 289) og hans referanse er Olafsen som kun ønsker seg en vete i dette området av Sørfjorden (Olafsen, 1920, s. 29). Da Rygh og Olsen gir oss *Vidir*, som betyr skog, som opphavet til navnet Vedå (Rygh og Olsen, 1910, s. 299), synes ikke grunnlaget for vete nr. 108 å være godt nok, og den diskvalifiseres.

Olafsen skriver at det ifølge forfatteren Th. S. Haukenes skal ha vært en vete på Smørkonefjellet i Vossestrand, men at han ikke har klart å finne dette fjellet (Olafsen, 1951, s. 30). I Håkonarvarde spekulerer han derimot med at denne veten kan ha vært på Vardanosi ved grensen til Sogn (Olafsen, 1921, s. 28). Scheen plasserer også Smørkonefjellet på Vardanosi, men kun med referanse til Olafsen (Scheen, 1951, s. 289). Grunnlaget for å plassere en vete på Vardanosi er på bakgrunn av dette for tynt, og vete nr. 111 diskvalifiseres.

På Einevarden på vestsiden av Vågsøy tviler Olafsen på at det har vært en vete (Olafsen, 1920, s. 33) men Scheen inkluderer den allikevel med referanse til Olafsen (Scheen, 1951, s. 291). Da det ikke er noe annet som skulle tilsi at det har vært en vete på Einevarden, må man si seg enig med Olafsen og diskvalifisere vete nr. 120.

Med referanse til Olafsen mener Scheen at det har vært en vete på fastlandet ved Måløy og undrer på om denne har vært på Hanekammen (Scheen, 1951, s. 292). Den aktuelle referansen viser at Olafsen ikke nevner en vete på fastlandet ved Måløy (Olafsen, 1920, s. 35), så det er såpass usikkert hvor Scheen har denne veten fra at vete nr. 121 diskvalifiseres.

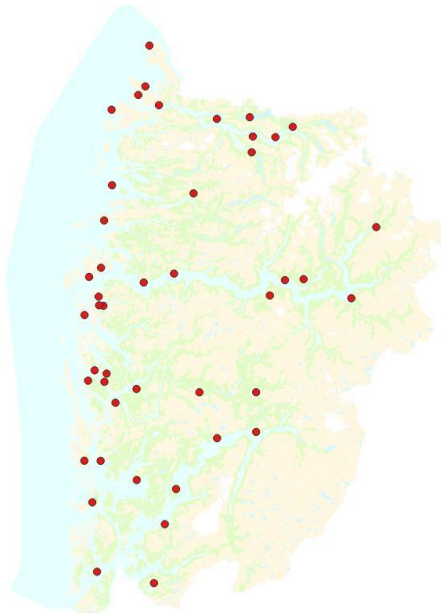
Etter å ha kritisk vurdert grunnlaget Olafsen og Scheen har for å inkludere veter i sine lister, sitter vi igjen med et klarere bilde over hvordan vetesystemet i Vestland kan ha sett ut. Der

systemet i utgangspunktet hadde 130 mulige veter, er det nå nede i 86, en reduksjon på om lag 1/3. Blant de 44 mulige vetene som har blitt diskvalifisert er 30 av de varder som Scheen har på sin liste uten særlig grunnlag, og mye tyder på at han ikke har vært kritisk nok når han har laget sin liste.

6.3 Vetenes plassering

Ved å bruke den overnevnte metoden for å plassere vetene og kritisk vurdere kildene, får vi en oversikt over hvor vetene i Vestland har vært plassert som kan tjene som et utgangspunkt for analyser. Siden sammenhengen mellom de forskjellige navnetradisjonene er svært dårlig belyst, ansees det som fornuftig å se på de forskjellige navnetradisjonene hver for seg. Dette gjøres i håp om å få mer innsikt i hva de forskjellige navnetradisjonene betyr. Vetenes plassering vil også analyseres i forhold til hele fylket, og i enkelte tilfeller på individuelt nivå.

6.3.1 Vetene

Figur nr. 21: Vetene i Vestland. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Hvis vi først ser på vetene som har vete i navnet, kan vi se at de med unntak av Mykkeltveitveten og Haraldviten på Voss ligger i umiddelbar nærhet til sjøen. Uten disse unntakene kan det være en fare for at vetesystemet blir tolket som et system med en utelukkende maritim tilknytning. Dette ville også vært en ganske nærliggende tolkning da det

var et varslingsystem som skulle mobilisere leidangsskipene. Med mindre vossingene har en svært lang tradisjon for rafting, viser nok imidlertid de to vetene på Voss at vetene ble anrettet for å varsle der det bodde folk, uavhengig om de hadde umiddelbar tilgang til sjøen eller ikke. Videre kan man se at vetene er ganske jevnt spredd utover hele fylket, langs hele kysten og inn i fjordene. Et unntak her er Sognefjorden hvor det ser ut som at det er en gruppe med veter i ytre del av fjorden og en gruppe i indre del. Dette kan skyldes at det mangler en vete eller at det ikke har vært behov for en mellom gruppene.

Inn fjordene og enkelte steder langs kysten ser det ut som at vetene er plassert på rekke og rad med jevne mellomrom, og at de følger en bestemt akse enten med fjorden eller langs kysten. Disse vetene skulle passe godt med det Olafsen kaller veter av 2. orden, veter som skulle varsle inn fjordene og så vidt som mulig (Olafsen, 1920, s. 11). Flere steder langs kysten ser det imidlertid ut som at vetene har blitt plassert uten et opplagt hensyn til landskapet. Disse stedene er vetene også plassert svært nær hverandre og fremstår som grupper av veter.

Figur nr. 22: Førdesveten og Vetten på Korsneset ligger vis-à-vis hverandre med en avstand på bare 8,5 kilometer. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Figur nr. 23: I Nordhordaland ligger Vetén på Eldsfjellet, Vetén på Vetås, Skarsvetén og Nøttveitvetén svært tett. Den største avstanden er 10,5km mellom Vetén på Eldsfjellet og Skarsvetén. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Figur nr.24: I Gulen ligger Veten på Byrknesøyna, Veten på Setenesfjellet, Veten på Næverdalsfjellet og Veten på Stemnebøfjellet svært tett. I tillegg ligger Veten på Nesøyna og Vetefjellet på Sula rett på andre siden av Sognesjøen. Største avstand mellom disse vetene er i underkant av 27km mellom Veten på Byrknesøyna og Vetefjellet på Sula. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

At forholdet til landskapet ikke er like opplagt for disse vetene kan ha en sammenheng med at vetesystemet for det meste tolkes utelukkende som et varslingsystem hvor en vete varsler den neste osv. med mål at signalet når lengst mulig. I Gulatingsloven går det derimot frem at vetene skulle bemannes hvis man ventet et angrep og det var strenge straffer om man ikke varslet hvis fem eller flere fiendtlige skip var i sikte (Helle, 2001, s. 161). For å oppfylle denne funksjonen kan det flere steder se ut som at vetene har blitt plassert for å kontrollere trafikken i skipsleia. At kystlinjen i Vestland mange steder er oppreven med mange fjorder, sund og øyer har derfor ført til at det flere steder har vært nødvendig med flere veter som har vært plassert ganske tett. Dette kan vi blant annet observere i Gulen og Nordhordaland, men det mest slående eksempelet finner vi på Sotra og i Fana hvor Førdesveten og Veten på Korsneset har fullstendig kontroll med skipsleia. Førdesveten har sikt fra stranden på vestsiden av Sotra og langt til havs i vest, mens den også har sikt til store deler av

Raunefjorden, Fanafjorden og Lysefjorden i øst. Samtidig har den en ganske stor blindsoner i Krossfjorden i sør, samt langs østsiden av Sotra.

Figur nr. 25: Fjordesvetens viewshed. Gråtone indikerer at området ikke er synlig. Sikten i øst og vest er god, men i sør kan den ikke se noe. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Veten på Korsneset ligger rett øst for Fjordesveten og har også god sikt til Raunefjorden, Fanafjorden og Lysefjorden, men kanskje viktigst er at den har fri sikt til østsiden av Sotra og ut Krossfjorden, slik at den kompenserer for Fjordesvetens blindsoner.

Figur nr. 26: Veten på Korsnesets viewshed. Gråtone indikerer at området ikke er synlig. Sikten til østsiden av Sotra og ut Krossfjorden er upåklagelig. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Til sammen har disse to vetene en sikt som gjør at det er umulig å seile forbi denne strekningen av kysten uten å bli observert, og det eneste alternativet for å komme forbi blir å seile langt vest i havet.

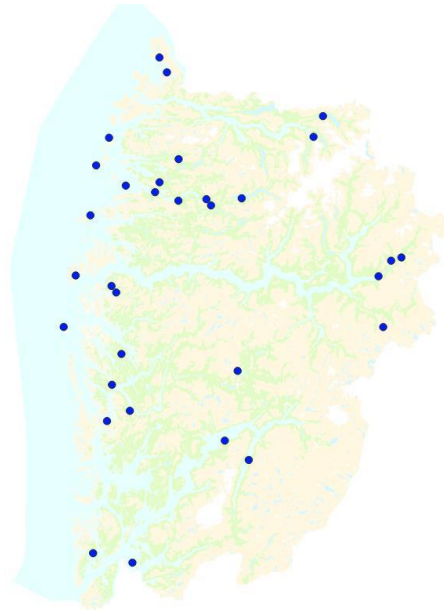

Figur nr. 27: Kombinert viewshed for Førdesveten og Veten på Korsneset. Mørk gråtone indikerer at området ikke er synlig fra noen av vetene, mens lys gråtone indikerer at området kun er synlig fra en av vetene. Ingen gråtone viser at begge vetene har sikt til området. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

At Førdesveten og Veten på Korsneset sammen kontrollerer skipsleia så godt har nok vært med i beregningene når man har valgt å bruke de som veter, og denne underkommuniserte egenskapen ved vetene kan være nyttig når man prøver å forstå vetesystemet, da det kan være med på å forklare hvorfor det enkelte steder langs kysten ser ut som at de er plassert svært tett.

6.3.2 Vetene med andre navn

Figur nr. 28: Vetene med andre navn i Vestland. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Det må først noteres at noen av vetene i denne navnekategorien har havnet i denne kategorien under tvil. Dette er Kvitelfjellet i Gulen som Olafsen kaller Midtunviten på Vitelfjellet og Vefjell i Nordhordaland som Olafsen kaller Smørdalsviten på Vedefjell. I tillegg kan det nevnes Vidanakken på Stadlandet som Olafsen kaller Vetanakken, og Kvitelfjellet på Skor i Stryn. Det er meget mulig at disse fjellene har hatt vete i navnet, men at de av ymse grunner med tiden har blitt forvrengt. Da det faller utenfor denne oppgaven å undersøke disse fjellenes etymologiske røtter, har de blitt designert som veter med andre navn.

Plasseringen av vetene med andre navn skiller seg litt fra plasseringen av vetene med vete i navnet. Vetene med andre navn ser ut til å kunne deles opp i tre grove grupper. Den første gruppen består av veter ute langs kysten som ofte er plassert på øyer. Flere av disse øyene er de ytterste øyene i skjærgården, noe som gjør at det kan se ut som at de danner en rekke av veter som ligger utenfor vetene med vete i navnet. Blant disse vetene med andre navn er det mulig at man ikke har hatt noe behov for å gi de et navn med vete i, og flere av de passer også det Olafsen kaller veter av 1. orden som dannet stamlinjen av veter (Olafsen, 1920, s. 11). En annen gruppe med veter med andre navn ligger langt inne i fjordene og gjerne et godt stykke innenfor fjordens ende. Disse vetenes plassering passer godt med det Olafsen kaller veter av 3. orden, som var veter som skulle varsle lokalt (Olafsen, 1920, s. 11).

Den siste gruppen med veter med andre navn er en gruppe med veter som strekker seg fra ytterst ved kysten og inn Førdefjorden. Med unntak av Veten i Naustdal har samtlige veter i denne fjorden navn uten vete, noe som kan vitne om en annen navnetradisjon enn ellers i fylket.

En vete som ellers bemerker seg er Børvehovden i Ullensvang hvor det også er en kjent bygdeborg. Dette er imidlertid det eneste tilfellet av vete og bygdeborg på samme sted i Vestland. At det er en sammenheng mellom veter og bygdeborger virker derfor ikke å være tilfellet for dette området. At det er ett tilfelle av sammenfall er nok en konsekvens av at veter og bygdeborger kan søke lignende egenskaper, som for eksempel høyde og god sikt til omgivelsene, og er ut over dette helt tilfeldig.

Figur nr. 29: Høy konsentrasjon av veter i Gulen og Solund. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

I Gulen er det noen veter med andre navn som føyer seg til den allerede store gruppen veter som ble nevnt over, og som kan sees på figur nr. 29. Flere av disse vokter nok skipsleia i retning nord og sør, men innseilingen til Sognefjorden ser også ut til å være godt dekket av

disse. Dette forklarer derimot ikke alle vetene i dette området. De spiller selvfølgelig også en rolle for å varsle befolkningen i Gulen og Solund, og sikkert også deler av Nordhordaland som er utenfor figur nr. 29 i sør, men det er vanskelig å se at dette forklarer alle sammen. Olafsen (1920, s. 31), Scheen (1951, s. 289) og Helle (2001, s. 163), ser disse vetene i sammenheng med at Gulatinget var i Gulen, og at de skulle verne tingplassen. I tillegg undrer Olafsen (1920, s. 31) og Helle (2001, s. 163) på om de kan ha blitt brukt til å kalle folk til tinget. Hvor den eldste tingplassen i Gulen faktisk har vært, har lenge blitt diskutert, men Helle konkluderer med Eivindvik etter en lengre utgreiing av kandidatene (Helle, 2001, s. 52-61) Hvis vetene i området skulle verne om en tingplass i Eivindvik, skulle man kunne forvente at det er et visuelt forhold mellom Eivindvik og vetene, et forhold som kan undersøkes. Hvis man setter et punkt på flaten under Krossteigene, hvor Helle mener tingplassen har vært (Helle, 2001, s. 61), og undersøker sikten fra 1,6 meter mot et vetebål på 5 meter, kan man se at det kun er Vetene på Stemnebøfjellet og Svabergfjellet som er synlig.

Figur nr. 30: Sikt fra flaten under Krossteigen i Eivindvik. Gråtone indikerer at området ikke er synlig. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Til tross for dette er sikten fra Eivindvik så begrenset at det gjerne ikke er tilfeldig at to veter faktisk er synlig. Hvis vi også ser på sikten fra de omkringliggende veten som ikke er synlig fra den antatte tingplassen, er det to ting å legge merke til.

Figur nr. 31: Veten på Næverdalsfjellets viewshed. Gråtone indikerer at området ikke er synlig. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

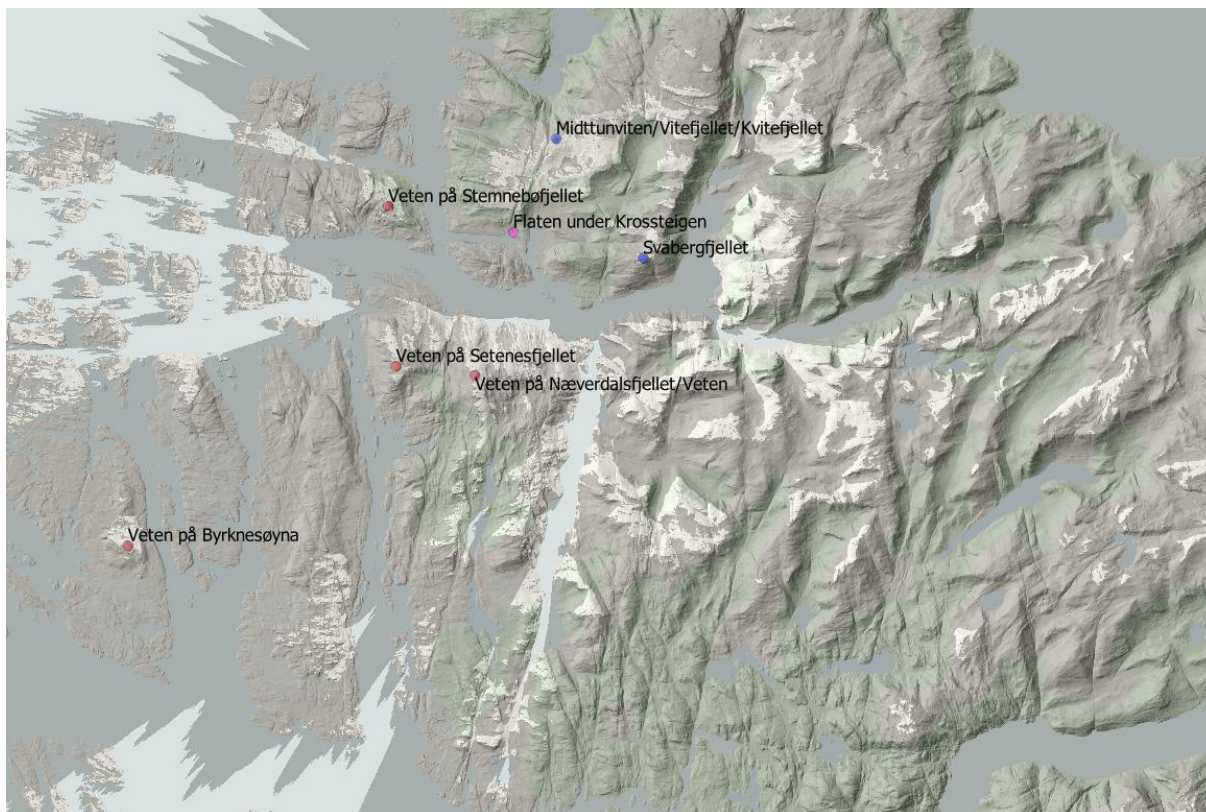
Figur nr. 33: Kvitefjelllets viewshed. Gråtone indikerer at området ikke er synlig. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Det første er at de alle har sikt svært nær den antatte tingplassen, Veten på Næverdalsfjellet og Setenesfjellet litt opp i fjellet over tingplassen, og Kvitefjellet litt bortenfor der kirken står i dag. Det ville dermed ikke være vanskelig å få sikt med disse vetene.

Den andre tingen man kan legge merke til er at disse tre vetene har en sikt som gjør at ingen kan nærme seg tingplassen fra sjøveien uten å bli sett. Veten på Næverdalsfjellet ser hele Folefotsundet i nord, hele Storenesosen i sør og mye av Sognesjøen i nordvest, Veten på Setenesfjellet har hovedsakelig sikt til Sognesjøen i nordvest og mellom alle øyene til havet i vest, mens Kvitefjellet har god sikt til Sognesjøen i nordvest. Vetene som er synlig fra tingplassen spiller selvfølgelig også en rolle for å kontrollere sjøveien inn til tingplassen.

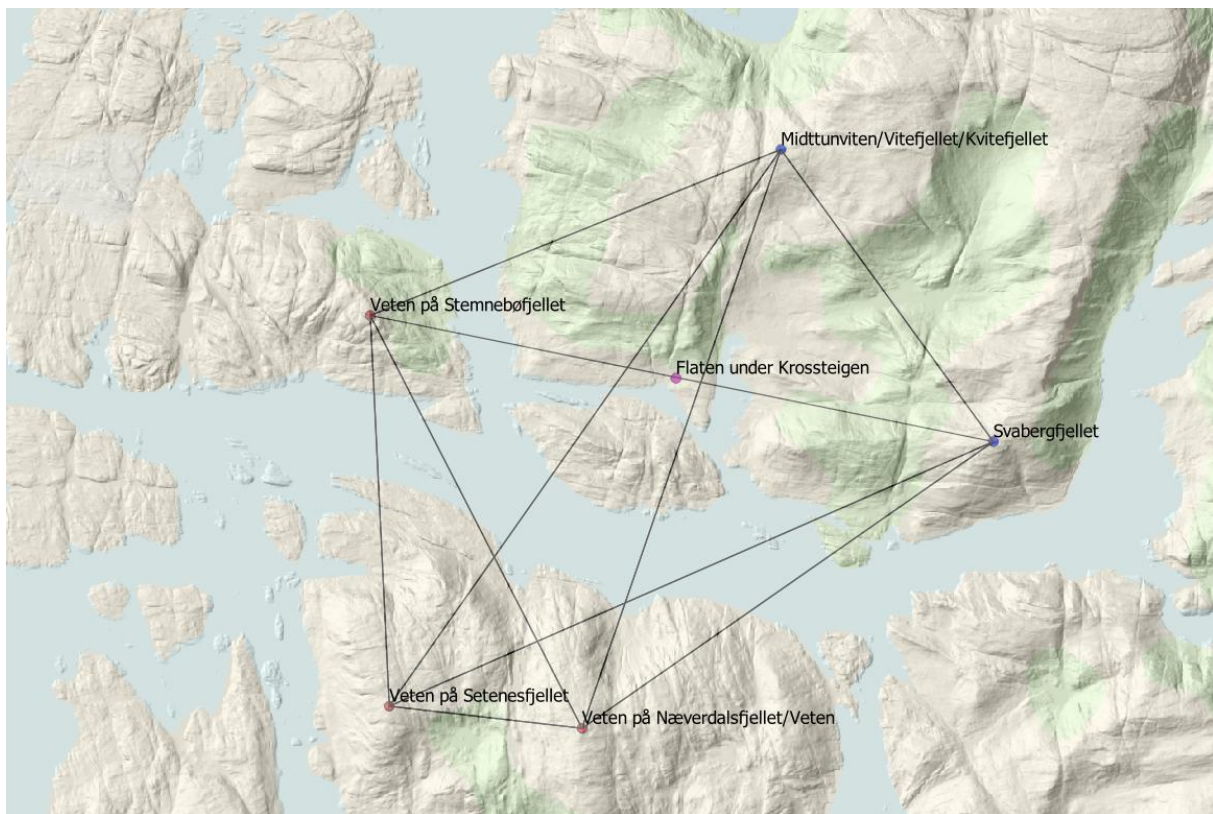

Figur nr. 34: Veten på Stemnebofjellets viewshed. Gråtone indikerer at området ikke er synlig. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Figur nr. 35: Svabergfjellets viewshed. Gråtone indikerer at området ikke er synlig. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Veten på Stemnebøfjellet dekker også mellom øyene som ligger vest for Veten på Setenesfjellet og Folefotsundet i nord, mens Svabergfjellet har sikt til hele Eidsfjorden i sør. Når man også ser at alle de fem vetene rundt tingplassen har sikt til hverandre, kan man forstå at det må ha vært vanskelig å nærme seg tingplassen fra sjøen med dårlige hensikter.

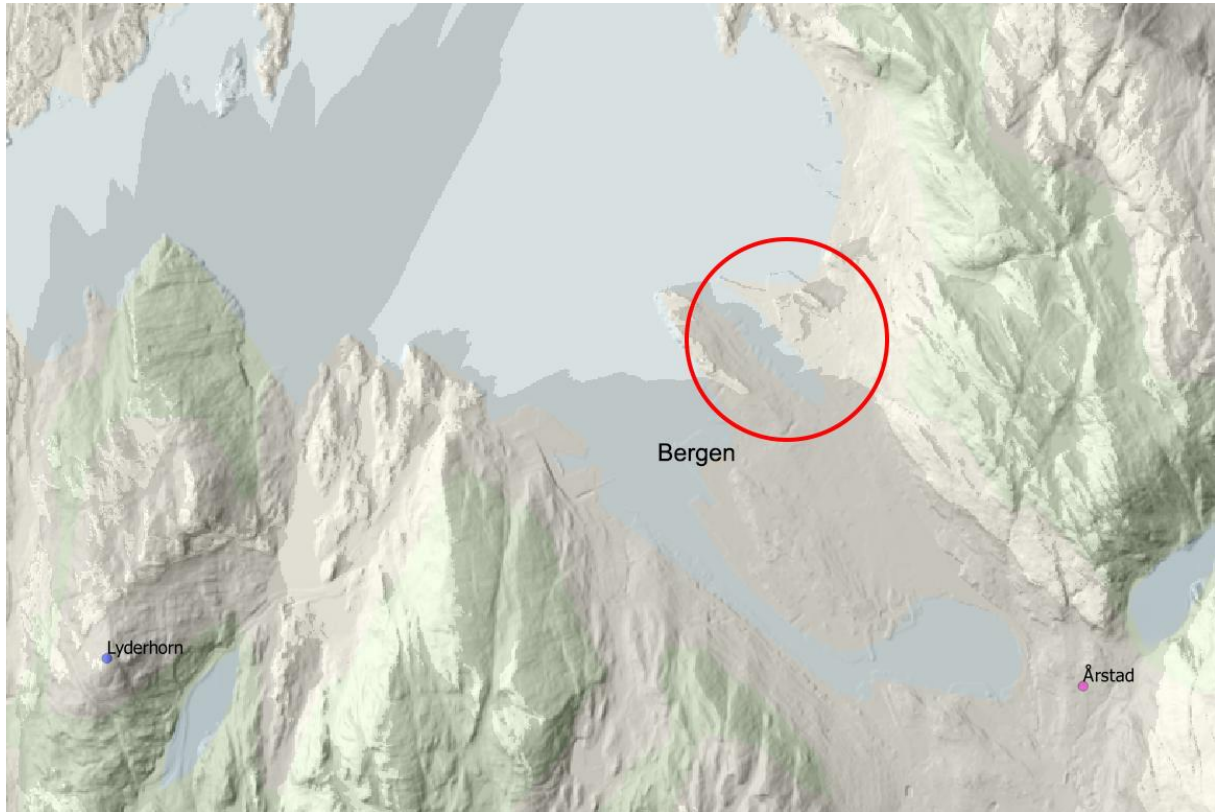

Figur nr. 36: Siktlinjer mellom vetene rundt Eivindvik. Siktlinjen mellom Veten på Stemnebofjellet og Svabergfjellet krysser noen hundre meter over den antatte tingplassen. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Videre kjenner vi fra Magnus Lagabøters bylov at Lyderhorn skulle være veten for Bergen (Robberstad og Taranger, 1923, s. 11). Dette er interessant av tre grunner. Den første er at Lyderhorn er en av de eneste vetene hvor vi kjenner til mottaker av krigsvarselet, og således fortjener nærmere granskning. De to andre tilfellene hvor vi kjenner til dette i Vestland er Håytoppen som skulle varsle veten på Askøy, og veten på Askøy som skulle varsle Bergen (Erslund, 2000, s. 60). Den andre grunnen blir da at Bergen i Sverres saga allerede hadde en vete på Askøy. Vi bergensere har riktig nok høye tanker om oss selv, men så høye at vi trengte to veter? Den tredje grunnen er at Lyderhorn ikke er spesielt godt synlig fra store deler av Bergen og derfor virker som et underlig valg som vetefjell. Ved å undersøke Lyderhorns viewshed kan man se hvilke deler av Bergen som er synlig fra Lyderhorn. Da dette ikke er nøyaktig det samme som å undersøke hvor i Bergen Lyderhorn er synlig fra, er forskjellen ventelig så liten at det allikevel vil kunne tjene som en nyttig proxy. Siden det skal ha vært et vetebål på Lyderhorn vil det også bli riktigere om et viewshed konstrueres med et utgangspunkt 5 meter over Lyderhorns topp. Av dette viewshedet fremgår det at området som

i dag er festningen på Bergenhus, samt et stykke innover på Bryggen og opp i fjellsiden er synlig fra Lyderhorn.

Figur nr. 37: Lyderhorns viewshed med ring rundt Bergen. Gråtone indikerer at området ikke er synlig. Festningen på Bergenhus kan tydelig sees i øvre halvdel av ringen. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Hvis man sammenligner Lyderhorns viewshed med Storevårdens viewshed, er det tydelig at Lyderhorn har hatt en mye mer begrenset evne til å varsle byen, mens en vete på Storevarden ville kunne varslet en mye større del av byen.

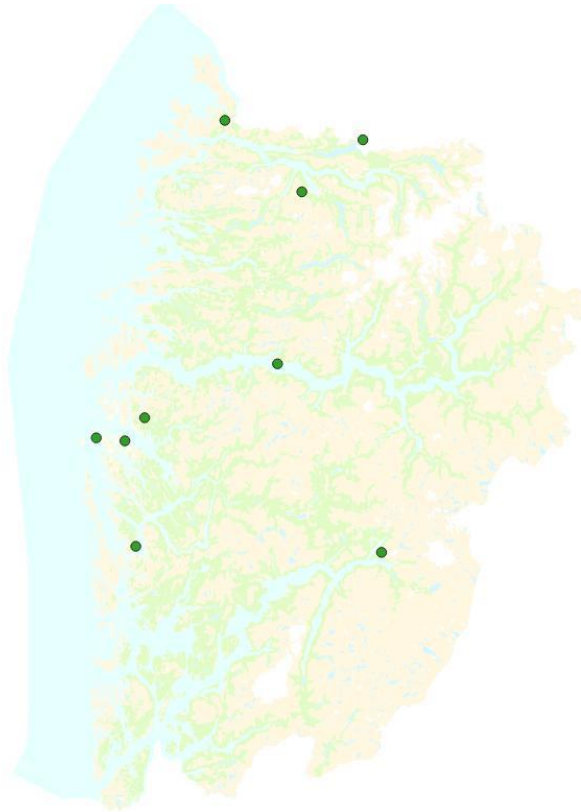
Figur nr. 38: Storevarens viewshed med ring rundt Bergen. Gråtone indikerer at området ikke er synlig. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Av sær interesse er det at Lyderhorn kun kan varsle en kongsgård på Holmen, dagens Bergenhus, mens Storevarden kan varsle både Holmen og Alrekstad, dagens Årstad, hvor kongsgården lå før begynnelsen av 1100-tallet. Selv om det ikke fremgår direkte av kildene, må det ansees som sannsynlig at kongene kunne varsles av vetene de stedene de selv oppholdt seg mest. At Lyderhorn ikke kan varsle Alrekstad, og at det er godt med andre veter i området gir oss grunn til å tvile på at Lyderhorn har vært en vete fra gammelt av. Det var nok heller Storevarden som var veten i området. Det var denne kong Magnus brukte til å varsle om at kong Sverre var på vei fra Trondheim i 1183, selv om sikten fra Håøya til Lyderhorn er like god som til Storevarden. Hvis Lyderhorn var en vete for Bergen på denne tiden burde Magnus brukt den, og at han ikke gjorde det, kan tolkes som at Lyderhorn enda ikke hadde blitt en vete. Det er derfor meget mulig at Lyderhorn først ble en vete i forbindelse med de store militære reformene under Magnus Lagabøte. Disse reformene beveget seg vekk fra den tidligere militære ordningen som baserte seg på kongen og stormenns hird og leidangens bondesoldater, til en mer profesjonell hær (Ersland, 2000, s. 80). At veten for Bergen ble flyttet fra Storevarden som var synlig for hele byen, til Lyderhorn som nesten utelukkende var

synlig for kongen, kan tenkelig ha vært en del av disse reformene, spesielt med tanke på at Norge ikke lenge før hadde vært gjennom en lang periode med intern strid.

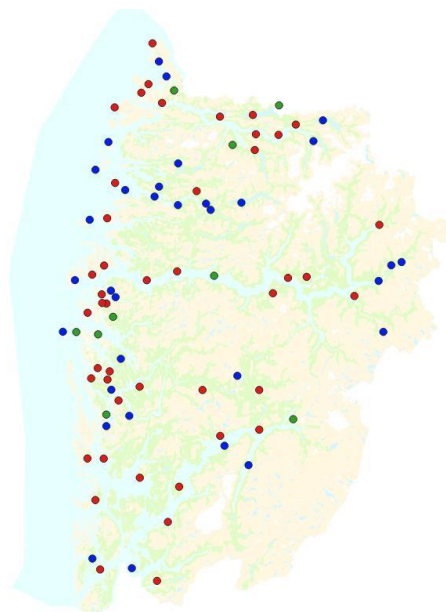
6.3.3 Vardene

Etter å ha utelukket svært mange av Scheens varder fra vetesystemet på grunn av sviktende grunnlag for å inkludere de, sitter vi igjen med ganske få varder, bare 9 i tallet. Det må derimot påpekes at flere av disse fortsatt er ganske tvilsomme da kildene indikerer en vete i området uten at det har vært mulig å finne de. Derfor har Sævarøyviten blitt plassert på Storevarden på Sævarøy, Litleåsviten har blitt plassert på Mongstadvarden på Litlåsfjellet, Orkenesviten har blitt plassert på Vardehaugen på Orknesnipa, veten på Måren har blitt plassert på Varden ved Måren, mens veten på Hornsnuten har blitt plassert på Storevarden ved inngangen til Hornindalen. Hvis vi ser bort i fra inkluderingen av Storevarden som har blitt diskutert ovenfor, er det bare tre veter med varde i navnet som kildene belegger godt nok til inkludering. Dette i seg selv er et overraskende lavt antall, og man undres om vete/vardeproblemet er mindre enn den historiske forvekslingen skaper forventninger om. Det er også vanskelig å analysere et så lavt antall, men en ting som er verdt å nevne er at Storevarden på Sævarøy som rager hele 36 meter over havet, Mongstadvarden med sine 109 meter over havet og Varden ved Måren med sine 15 meter over havet, er alle svært lave i forhold til andre veter. Bare Rausnes i Øvre Årdal, Ilshaugen på Selja, Vetahaugen i Mosterhamn, Hesthøyen på Fedje og Veten i Leikanger med henholdsvis 103, 51, 49, 36 og 15 meter over havet er i samme høyde. Det er derfor en fare for at disse tre vardene har vært seilingsmerker, og at det er derfra navnet har kommet.

Figur nr. 39: Vardene i Vestland som kan ha vært veter. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

6.3.4 Samlet oversikt

Figur nr. 40: Samlet oversikt over vetene i Vestland fylke uten dårlig belagte veter. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Når vi ser på alle vetene i Vestland samlet får man inntrykk av at vetene i stor grad er plassert over alt hvor folk bor i fylket, og at det er veldig mange av dem. I Vestland skulle vetene mobilisere leidangen, en militær ordning som ifølge Ersland opererte på to nivåer, et hvor kongen kalte ut en strengt regulert del av leidangen, og et hvor alle pliktet å stille hvis landet var under angrep (Ersland, 2000, s. 52-54). Det er klart at det er i den sist nevnte bruken av leidangen at vetesystemet har vært av størst verdi, og det er også klart at denne bruken ville krevd mange veter. Ifølge Ersland er dette også den eldste bruken av leidangen, som muligens kan trekkes helt tilbake til Håkon den godes tid.

I figur nr. 40 over, er det totalt 86 veter i Vestland, og hvis vi bruker Frostatingslovens bestemmelse om at vetene skulle bemannes av to mann som skulle avløses ved middag, kan vi regne med at det tok minst fire mann per vete og totalt 344 mann for å bemanne alle disse vetene. Da det ventelig er flere veter i Vestland som det i forbindelse med dette arbeidet ikke har vært mulig å finne, kan dette tallet være i minste laget.

Når Ersland regner ut størrelsen på leidangen basert på Gulatingslovens bestemmelser, viser han at Hordafylket skulle stille med 24 skip med 25 sesser, Sognefylke skulle stille med 16 tilsvarende skip, mens antallet for Firdafylke var 20 (Ersland, 2000, s. 83). Da disse gamle fylkene korresponderer godt med grensene for dagens Vestland, kan vi regne oss frem til at leidangen i Vestland bestod av 60 skip med 25 sesser. For å bemanne disse skipene trengtes det i det minste 2 mann per sess, som barnereglen forteller ble skipene rodd «to i spann», men det har nok også vært noe annet mannskap om bord. Dette skulle gi oss et totalt mannskap på minst 3000 mann, men sannsynligvis noe større. I lys av disse tallene utgjør bemanningen av vetene et betydelig ressursforbruk, og det er nærliggende å undres på om alle vetene kan ha vært i bruk samtidig.

Det ville heller ikke vært urimelig å anta at bruken av vetene kan ha endret seg med tiden som følge av andre endringer i samfunnet, men kanskje spesielt i forbindelse med endringer i organiseringen av militæret. Vetenes plassering hjelper ikke veldig hvis man skal forsøke å undersøke dette, men det er mulig at det går an å søke noen svar hvis man ser på hvordan vetene kommuniserer med hverandre.

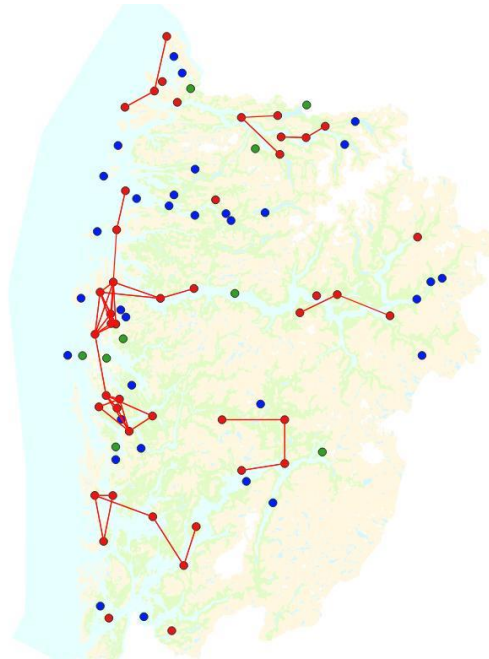
6.4 Vetenes siktlinjer

Når jeg nå skal se på vetenes siktlinjer må jeg først presisere en mulig viktig faktor ved hvordan jeg har valgt å gjennomføre analysen. Siden det er knyttet usikkerhet til om min metode for å plassere vetene på kartet er god nok til å gjenskape siktlinjene mellom vetene, og

vetebålene i analysen har samme høyde, har jeg valgt å bruke alle siktlinjene som grunnlag for den videre analysen. Dette betyr at siktlinjene mellom vetene ikke nødvendigvis er gjensidige. Det er fullt mulig å bare vise de siktlinjene som er gjensidige i QGIS, men det er da stor fare for at man da mister siktlinjer som skulle vært representert, men som ikke blir det på grunn av feil plassering eller for lav høyde på vetebålet. Da marginene her kan være veldig små, kan nok dette problemet løses i mange tilfeller ved å undersøke vetene individuelt, men da dette vil være et altfor omfattende arbeid for denne masteroppgaven, finner jeg det akseptabelt å bruke alle siktlinjene for å få et mest mulig komplett inntrykk av hvordan vetene kan ha kommunisert med hverandre. En annen konsekvens av metoden som har blitt brukt for å plassere vetene, er at den kan være for upresis til å oppnå siktlinjer mellom veter som skulle hatt det. Hvorvidt dette har vært tilfellet vil bli forsøkt undersøkt senere.

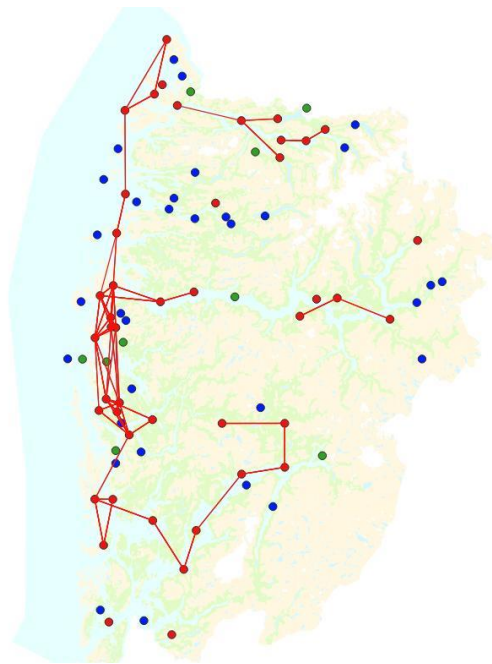
Analysen vil forsøke å se på hvordan siktlinjene henger sammen i det store bildet, men vil også se på mindre områder der dette synes nødvendig.

6.4.1 Vetene

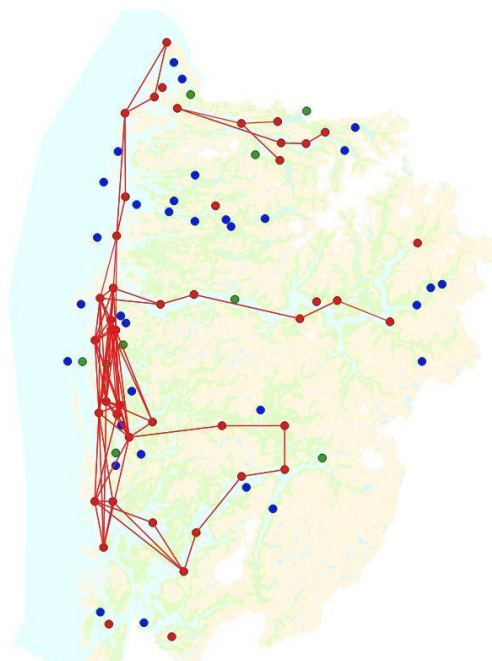
Figur nr. 41: Siktlinjer mellom vetene i Vestland som har vete i navnet, med maks avstand på 30km. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Med en maks avstand på 30km mellom vetene kan vi se at det helt klart er tendenser til et system. Dette gjelder spesielt fra Nordhordaland i sør, til Sunnfjord i nord, men samtidig er det bare 7 veter som ikke har en eneste nabo med vete i navnet. Det er derimot tydelig at et signal mellom veter ikke rekker inn i fjordene eller langs hele kysten med 30km avstand. Andre ting man fort legger merke til er at det kan se ut som at det går en rekke på 5 veter med andre navn utenfor vetene fra Fedje til Store Skorekinna, og at det er en påfallende overvekt av veter med andre navn i Førdefjorden.

Figur nr. 42: Siktlinjer mellom vetene i Vestland som har vete i navnet, med maks avstand på 40km. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Hvis vi øker siktlinjene til 40km kan vi se at systemet har blitt mye mer sammenhengende enn det var ved 30km. Mens vetene innerst i Hardanger har koblet seg på vetene i Midthordaland, har disse på sin side koblet seg på vetene i Nordhordaland, og et signal vil kunne gått fra Mykkeltveitveten i Voss til Veten på Vestkapp. Signalet ville fortsatt ikke nådd inn i de andre fjordene, og det er fortsatt 6 veter uten naboer med vete i navnet. Samtidig kan vi observere en økt kompleksitet i systemet mellom Nordhordaland og Ytre Sogn.

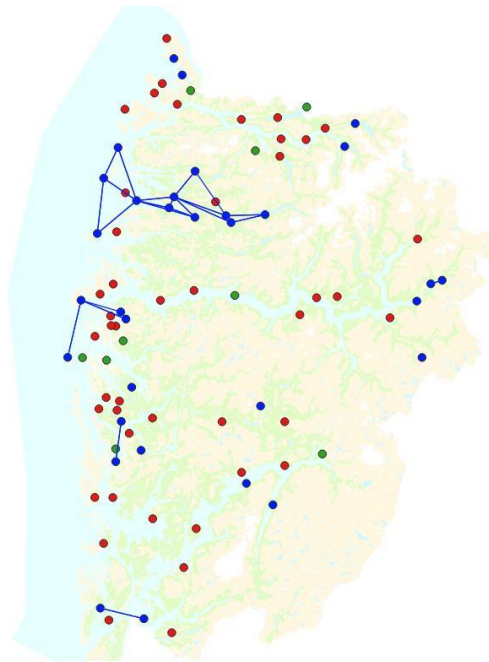

Figur nr. 43: Siktlinjer mellom vetene i Vestland som har vete i navnet, med maks avstand på 71km. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Når avstanden mellom vetene økes til 71km kan vi se at nesten hele systemet står i kommunikasjon med hverandre, med unntak av 6 individuelle veter og systemet innerst i Nordfjord. I området mellom Ytre Sogn og Austevoll har systemet blitt meget komplekst. Det fremgår tydelig at fjellene med vete i navnet har siktlinjer til hverandre som gjør at man med godt belegg kan påstå at vetesystemet i Vestland i stor grad fortsatt er intakt. Det er dog først med siktlinjer opp til 40km at dette ser ut til å være tilfellet. Forskjellene i systemet med siktlinjer på 40km og 71km ser hovedsakelig ut til å påvirke systemets kompleksitet, men noen få av siktlinjene som oppstår ved 71km ser ut til å koble deler av systemet sammen. På bakgrunn av dette kan det virke som at avstanden mellom vetene i hovedsak har vært rundt 40km, men at det unntaksvis kan ha vært behov for lengre siktlinjer. Hvordan disse vetene kommuniserer med de vetene med annen navnetradisjon vil kanskje belyse dette ytterligere. Det er også en høy grad av kompleksitet som oppstår i systemet mellom Ytre Sogn og Austevoll. Denne kompleksiteten står i sterk kontrast til de lineære trekkene som observeres i resten av systemet og synes å være en konsekvens av den tette plasseringen av veter som ble diskutert over (s. 51-56 og 58-64).

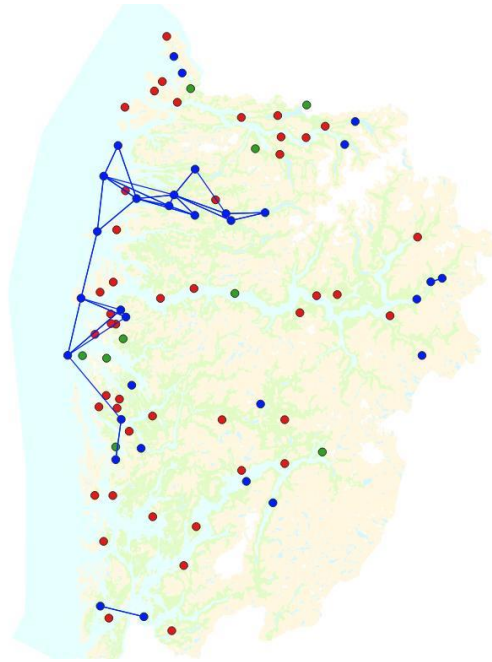

6.4.2 Vetene med andre navn

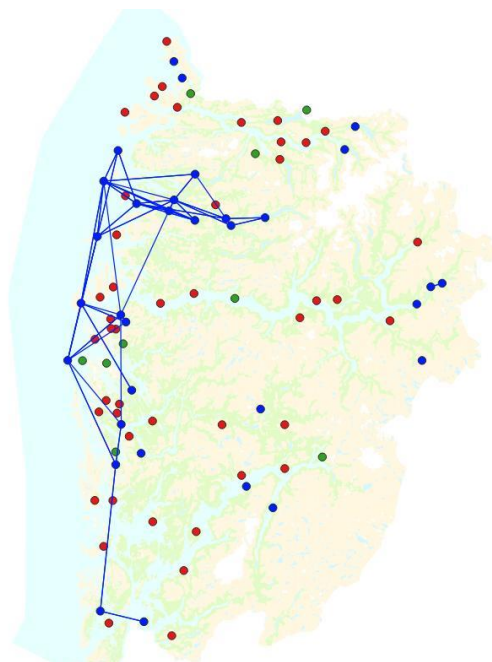
Figur nr. 44: Siktlinjer mellom vetene i Vestland som har andre navn, med maks avstand på 30km. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Med en maks avstand på 30km mellom vetene med andre navn er det helt klart systemet i Førdefjorden som er mest fremtredende. At det ellers er så få av disse vetene som kommuniserer med hverandre gjør at dette neppe er tilfeldig, og at det her nok er snakk om et eget system av veter.

Figur nr. 45: Siktlinjer mellom vetene i Vestland som har andre navn, med maks avstand på 40km. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Når avstanden mellom vetene med andre navn økes til 40km kan man se at systemet i Førdefjorden utvider seg i sør helt til Lyderhorn og at det øker noe i kompleksitet. Ellers er det bare Siggjo og Borgundnuten i Sunnhordaland, samt Åsen og Rausnes i Øvre Årdal som kommuniserer med hverandre.

Figur nr. 46: Siktlinjer mellom vetene i Vestland som har andre navn, med maks avstand på 71km. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Når avstanden økes til 71km kan man se at systemet som først var synlig i Førdefjorden har blitt enda mer komplekst og at vetene på Vefjell, Siggjo og Borgundnuten har blitt koblet på. At disse vetene danner et system helt alene er et overaskende og interessant resultat som kan være vanskelig å forstå, men det fortjener et forsøk på en forklaring.

Til å begynne med kan det være nyttig å undersøke systemets utstrekning. Denne er nok best representert når radiusen for analysen er 40km da siktlinjen mellom Lyderhorn og Siggjo på 70km må ha vært en ganske upålitelig siktlinje. Selv om den er mulig, er det selv på dager med god sikt vanskelig å se Siggjo fra Lyderhorn. At været i Vestland sjelden er av en karakter som gir gode siktforhold bidrar også til at denne siktlinjen neppe har vært særlig viktig. Det kan derfor se ut som at systemet av veter med andre navn har hatt sin største utstrekning fra Lyderhorn i Bergen til Klauva i Jølster.

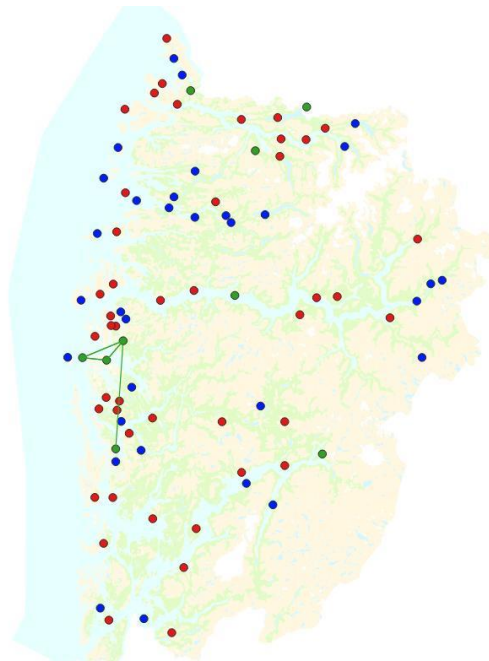
Det er som nevnt over grunn til å tro at Lyderhorn først ble en vete i forbindelse med Magnus Lagabøtes militære reformer (s. 66) og det er derfor nærliggende å anta at dette systemet skriver seg til samme tid. En person som etter alt å dømme var sentral i utformingen av disse reformene, og Lagabøtes lovverk for øvrig, var Audun Huggleiksson (Nedrebø mfl., 2002, s. 30-33). Selv om Huggleiksson ikke tilhørte en stormannssætt var han en viktig del av Magnus Lagabøtes råd, og i 1277 fikk han tittelen baron. Senere var han en viktig del av formynderregjeringen som styrte fra Lagabøtes død i 1280 til Eirik Magnusson ble myndig i 1282, og også en sentral del av kong Eiriks råd frem til kong Eirik døde i 1299 (Nedrebø mfl., 2002, s. 34-61).

Ett av resultatene av Lagabøtes militærreformer var at det ble etablert et nytt element i hæren. Der hæren tidligere bestod i hovedsak av kongens hird og leidangsmannskaper fra bondestanden, skulle nå lendmennene i tillegg utstyre og underholde en hærstyrke. Denne hærstyrken skulle utstyres som hirden, men rekrutteres fra lokale leidangsmannskap, og skulle fungere som en slags elitetropper (Ersland, 2000, s. 76-80).

Som baron er det å forvente at Huggleiksson tok del i denne nye ordningen, og at han pliktet å utstyre og underholde menn som inngikk i den nye hærstyrken. Siden lokale leidangsmannskaper var rekrutteringsgrunnlaget, har nok Huggleikssons bidrag til ordningen vært menn fra de mange gårdene som inngikk i hans gods. Kjernen i Huggleikssons gods var i og rundt Jølster og det er vil i så fall være herfra han har hentet mannskaper, men de har nok

også bodd her i fredstid, slik ordningen skulle virke (Ersland, 2000, s. 79). At disse mannskapene skulle kunne mobiliseres med veter er ikke unaturlig, men siden Huggleiksson ikke var av stormannssett er det ikke sikkert at det eksisterende vetesystemet har kunnet varsle hans gods i Jølster. Nettverket av veter med andre navn i Førdefjorden vil kunne nettopp dette, og veten på Klauva ligger rett på andre siden av Jølstravatnet fra Huggleikssons hjem på Hegranes hvor han etter alt å dømme bygget seg en borg (Ersland, 2000, s. 94). Det er derfor mulig at navnetradisjonen i Førdefjorden er et resultat av hvordan Audun Huggleiksson har oppfylt de forpliktelsene Magnus Lagabøtes militærreformer påla ham.

6.4.3 Vardene

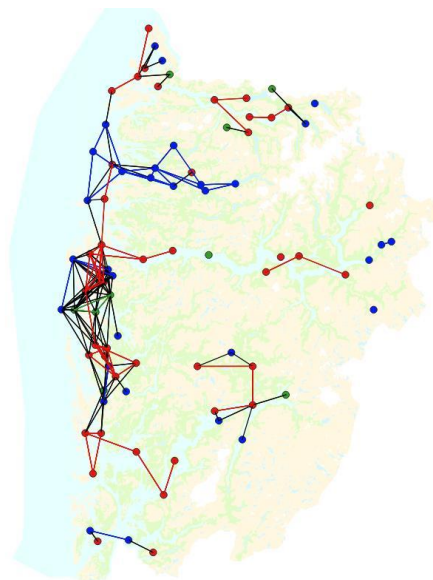

Figur nr. 47: Siktlinjer mellom Vardene i Vestland, med maks avstand på 71km. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Ved 71km radius er det bare 4 varder som står i forbindelse med hverandre, Storevarden på Askøy, Vardehaugen i Gulen, samt Storevarden og Mongstadvarden i Alver, og forbindelsen mellom Storevarden på Askøy og Vardehaugen oppstår først ved 71km. Ved 30km og 40km er det bare Vardehaugen, Storevarden i Alver og Mongstadvarden som står i forbindelse med hverandre. Siden det er så få varder som skal ha vært veter i Vestland, og plasseringen av flere av disse er usikker, er det derimot store begrensninger for videre analyse. Det er et opplagt

behov for mer informasjon om disse vetene, og forholdet mellom veter og varder burde utforskes i større grad.

6.4.4 Siktlinjer mellom forskjellige navnetradisjoner

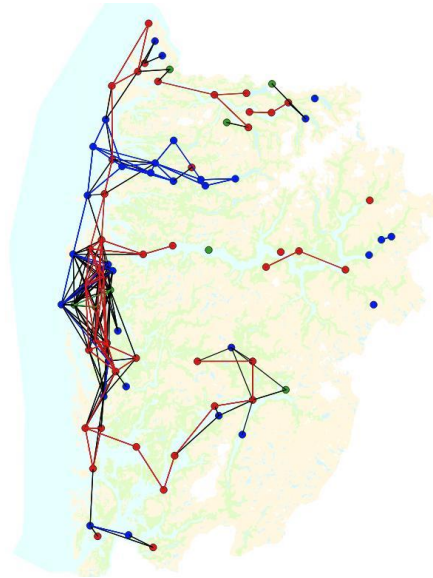

Figur nr. 48: Siktlinjer mellom alle vetene i Vestland med maks avstand på 30km. Siktlinje med farge indikerer at sikten er mellom to veter med samme navnetradisjon, mens svarte siktlinjer er mellom forskjellige. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Hvis vi ser på hvordan alle vetene henger sammen med en maks avstand på 30km, kan vi naturlig nok se at systemet er større og at det nå strekker seg sammenhengende fra Austevoll i sør, til Stad i nord. Mellom Bergen og ytre del av Sognefjorden har systemet blitt mye mer komplekst, noe som understreker hvor mange veter det er i dette området, men samtidig rekker systemet fortsatt ikke vetene lengst sør i fylket og inne i fjordene. Det eneste unntaket her er Førdefjorden hvor vetene med andre navn danner et system som går helt inn til Jølstravatnet og kobler Veten i Naustdal til resten av systemet. At Veten i Naustdal kun kobler seg til veter med annen navnetradisjon er interessant. Som man kan se av figur nr. 50, oppnår denne veten aldri kontakt med andre veter med samme navnetradisjon, og er helt avhengig av veter med annen navnetradisjon for å ta del i systemet. Dette tyder på at det i det minste må ha vært en viss grad av integrasjon og samtidighet mellom de forskjellige navnetradisjonene. Men som vi har sett er det en mulighet for at vetene med annen navnetradisjon i Førdefjorden stammer fra Magnus Lagabøtes militære reformer (s. 75-76). Hvis dette er tilfellet, må Veten i

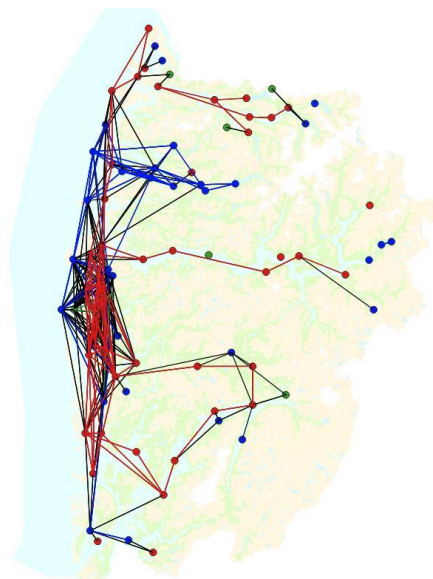
Naustdal være en etterlevning fra et tidligere vetesystem i Førdefjorden som vi ikke kan se i dag siden det ble endret en gang på slutten av 1200-tallet.

Med en radius på 30km er det totalt 6 veter som ikke har noen naboer, og av disse har 2 vete i navnet, 3 annet navn og 1 varde i navnet. Selv om store deler av systemet henger sammen, er det så mange deler som ikke gjør det, at 30km neppe er den beste radiusen for å analysere systemet.

Figur nr. 49: Siktlinjer mellom alle vetene i Vestland med maks avstand på 40km. Siktlinje med farge indikerer at sikten er mellom to veter med samme navnetradisjon, mens svarte siktlinjer er mellom forskjellige. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Med en radius på 40km kan man med en gang se at systemet er vesentlig mye mer komplett og at det dekker store deler av fylket. Kompleksiteten i systemet mellom Hardangerfjorden og Sognefjorden er blitt svært stor, og man må kunne anta at flere av siktlinjene ikke har vært spesielt viktige siden man nok har forholdt seg til de nærmeste naboene. Systemet når enda ikke inn i Sognefjorden, og selv om det når et godt stykke inn i Nordfjord, er den innerste delen av systemet her isolert fra resten. De vetene som ikke hadde naboer ved 30km radius, har det fortsatt ikke.

Figur nr. 50: Siktlinjer mellom alle vetene i Vestland med maks avstand på 71km. Siktlinje med farge indikerer at sikten er mellom to veter med samme navnetradisjon, mens svarte siktlinjer er mellom forskjellige. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Når radiusen økes til 71km blir det så mange siktlinjer langs kysten at kartet forsvinner og over Fensfjorden krysser det 81 siktlinjer som undertegnede har klart å telle. Selv om siktlinjene er der, kan alle sammen neppe ha vært en viktig del av hvordan systemet har virket. Som eksempel har Vetene på Nevedalsfjellet i Gulen 23 naboer med denne radiusen. Med så mange andre veter å speide etter over en så stor del av landskapet, vil det være stor fare for feilmelding. Og selv om alle siktlinjene nok sjeldent har vært mulige på grunn av værforhold, er det nærliggende å anta at vaktmannskapene må ha hatt noen spesifikke veter de skulle holde under oppsyn.

Noen av disse lange siktlinjene er derimot verdt å nevne, for man kan se at flere av de delene av systemet som ikke var koblet på tidligere, nå har oppnådd kontakt. I Nordfjord kommuniserer Vetene på Raudegga med Vetene på Dimma slik at systemet trenger helt inn i denne fjorden, og i Sognefjorden kommuniserer Instehovden med Vetahaug i Vik og oppnår kontakt mellom Indre og Ytre Sogn.

Videre er det interessant å se at vetene på Voss kan stå i forbindelse med Vetene i Åsane og således danne en sløyfe fra kysten, inn Hardangerfjorden, opp til Voss og ut igjen til kysten. Denne sløyfen gir dobbel dekning for Voss, men flere steder på sløyfen ser det også ut som at systemet har dobbel dekning. Selv om det ikke er snakk om parallelle systemer, er det en interessant observasjon siden man ikke kan se denne tendensen andre steder i systemet. Om

dette er fordi det var svært viktig å få signalet inn til Voss, eller om det kan være som resultat av at veter har blitt flyttet på, er vanskelig å ta stilling til. Det er også mulig at dette har vært helt vanlig uten at det kan sees i denne analysen på grunn av mangler ved kildene.

I Sunnhordaland har det også kommet til en interessant siktlinje mellom Siggjo og Veten på Snilltveitsøy. Før denne kom signalet inn i Hardangerfjorden via Veten i Strandvik, og vetene i Sunnhordaland har kun vært tilkoblet resten av systemet gjennom siktlinjen mellom Siggjo og Veten på Huftarøy. At Siggjo spiller en rolle i systemet som går inn i Hardangerfjorden var å forvente, men hvis man ser nærmere på hvilke naboer Siggjo har, kan man se at 6 av disse er veter med vete i navnet, mens bare to har annen navnetradisjon. Siden en av disse er den tvilsomme siktlinjen til Lyderhorn og den andre er til Borgundnuten, må Siggjo ha kommunisert med veter med vete i navnet for å være en del av systemet. Dette ser ut som nok ett eksempel på at veter med annen navnetradisjon har vært integrert i systemet av veter med vete i navnet. At flere veter med annen navnetradisjon er avhengig av veter med vete i navnet for å virke, men at systemet også kan være avhengig av dem, som i tilfellet med Vetahaugen på Moster og Veten i Etne, gjør at de i flere tilfeller må ha vært samtidige. I motsetning til systemet i Nordfjord som kan se ut til å være av nyere dato, ser det derfor ut som at Siggjo og Borgundnuten, blant andre, må ha vært en del av vetesystemet fra begynnelsen av.

Ved 71km radius er det 5 veter som ikke har naboer, og 7 som ikke er en del av systemet. Disse er Kvitfjellet ved Oppstrynsvatnet, Vetahovden i Skjolden, Kolnosi i Årdal, Veten i Leikanger og Varden ved Måren, i tillegg til de to naboene Rausnes og Åsen i Øvre Årdal. Årsaken til at flere av disse ikke oppnår kontakt med resten av systemet kan være at de har for dårlig plassering. Flere av disse vetene har også vært blant de vanskeligste å plassere, så for Kvitfjellet, Kolnosi, Varden, samt Rausnes og Åsen er dette meget mulig problemet. Man kan blant annet se at Varden er plassert svært nær siktlinjen mellom Instehovden og Vetahaug i Vik, så om denne veten hadde vært plassert oppe i fjellet over Måren er det meget mulig at denne hadde stått i forbindelse med begge disse. Det hadde også vært en perfekt plassering siden det er tvilsomt at forbindelsen til Indre Sogn kun har bestått av den svært lange siktlinjen mellom Istehovden og Vetahaug.

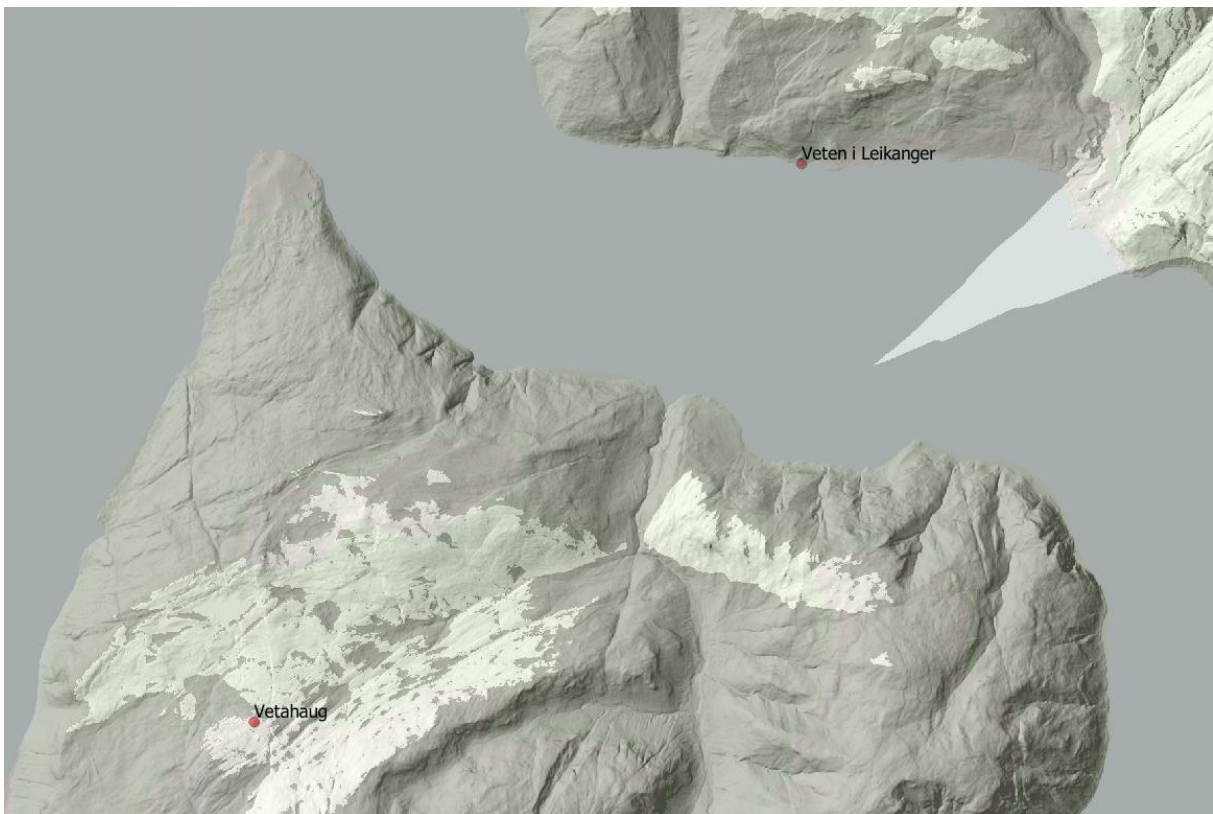
To veter som skiller seg litt ut her er Veten i Leikanger og Vetahovden i Skjolden.

Vetahovden kan med all verdens godvilje ikke kommunisere med de andre vetene i Sogn på grunn av sin plassering. Her mangler det nok en vete mellom Vetanosi og Vetahovden, og på grunn av kurven på Lustrafjorden er det mest nærliggende å anta at denne har ligget på eller i nærheten av Molden. Det har ikke vært mulig å finne noen stedsnavn i området som kan

indikere at det har vært en vete her, men både navnet Molden og dens ruvende karakter kan ha gjort at man ikke har funnet det nødvendig.

En av de kanskje mest fascinerende vetene i Vestland er Veten i Leikanger. Dette fordi det i og rundt Leikanger er ganske mange kulturminner som vitner om en eldre bosetning med en viss status og fordi Veten ligger på nabogården til gården som heter Husabø, men også fordi Veten har en ganske unik plassering på et nes helt nede ved fjorden. Her blir det naturlig å spekulere i om Veten inngår i en større kontekst, men det er unektelig et problem at Veten ikke står i forbindelse med de andre vetene i området. Til dette kan det innvendes at Veten har en usikker plassering på et høyt punkt på neset som heter Veten, og hvis vi undersøker sikten fra de omkringliggende vetene, kan vi kanskje se om en annen plassering ville oppnådd kontakt.

Figur nr. 51: Vetahaugs viewshed. Gråtone indikerer at området ikke er synlig. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Hvis man først ser hvordan sikten er fra Vetahaug, er det tydelig at man må et stykke opp i fjellet nordøst for Veten for å få forbindelse med Vetahaug. Selv om det ikke er veldig langt fra Veten til der det er sikt, rundt 1km, er det for langt til å vise at Veten er feil plassert. Hadde Veten vært der sikten er, hadde nok også navnet vært der oppe. Det er også en

mulighet at Vetahaug er plassert feil, men som fremgår av figur nr. 51, er det i retning Vetten god sikt over et fjellplatå før sikten forsvinner når landskapet stuper ned i fjorden. For å oppnå sikt mot Vetten må derfor Vetahaug flyttes ganske langt vekk fra stedsnavnet, noe som må ansees å være svært lite sannsynlig.

Figur nr. 52: Vetten på Skrikis viewshed. Gråtone indikerer at området ikke er synlig. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Mellom Vetten på Skriki og Vetten i Leikanger ser det lettere ut å oppnå en forbindelse. Her er sikten bare noen hundre meter unna, oppe i åsen over Vetten, men dette fremstår fortsatt som for langt unna til at Vetten i Leikanger er feilplassert. Vetten på Skriki er en ganske markant fjelltopp hvor det er meget begrenset mulighet for å flytte vetten, og siden det er en fjellrygg mellom Skriki og Leikanger som blokkerer sikten, er det lite sannsynlig at man kan oppnå en forbindelse med Vetten i Leikanger. At Vetahaug og Vetten på Skriki ikke er synlig fra Vetten i Leikanger fremgår også av Vetten i Leikangers viewshed hvor man kan se at sikten er nært det motsatte i retning de andre vetene.

Figur nr. 53: Vetten i Leikangers viewshed. Gråtone indikerer at området ikke er synlig. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Hvordan denne Vetten passer inn i det større systemet fremgår dermed ikke av mine kilder, men det er fullt mulig at den inngår i et lavere liggende system i Indre Sogn slik Bosheim har skissert (Bosheim, 1999, s. 26-27).

Til tross for at det ikke har lyktes å inkludere alle vetene i Vestland i et system, har denne analysen vist at antallet veter som kommuniserer med hverandre og utstrekningen av disse i Vestland, er nok til at man kan hevde å ha påvist at det har vært og fortsatt er et vetesystem i Vestland.

Kapittel 7: Diskusjon av resultatene

7.1 Materiell kultur

I et så fjellrikt land som Norge er det rimelig at mennesker til alle tider har brukt fjellet, enten som en utmarksressurs eller til jakt, og i mange tilfeller vil denne aktiviteten være synlig i form av hustufter. Det er derfor ingen selvfølge at et lite hus på et fjell er et vetevakthus. Men

som vi kunne se i kapittel 6 kan gjennom en enkel analyse av landskapet sannsynliggjøre at en tuft har tjent som et vetevakthus. At tuften på Vetten har hatt flere forskjellige steinlagte gulv kan tolkes som at tuften primært har vært til bruk for mennesker, noe som også bidrar til å sannsynliggjøre at tuften har vært et vetevakthus. Gjennom feltarbeidet på Vetten i Åsane menes det derfor at et vakthus knyttet til bruken av fjellet som en vete har blitt påvist. Av størst interesse er dateringene fra dette vetevakthuset. De viser at vetevakthuset var i bruk over flere faser fra slutten av 1400-tallet, noe som skulle bety at Vetten i Åsane både var i bruk når vetesystemet ble regulert av de gamle norske lovene, og når det ble regulert av oldenborgermonarkiets lov fra 1604. Således viser vetevakthuset på Vetten i Åsane at vetene fortsatt kunne være i bruk, selv om de skiftet navn til varder i loven. Senere vil det diskuteres hvordan dette kanskje kan være med på å datere deler av vetesystemet, noe som viser hvor viktig dateringsmateriale kan være for forståelsen av vetesystemet. Flere dateringer er derimot sterkt ønskelig, og burde være en prioritet for enhver som ønsker å forstå vetesystemet bedre.

7.2 Utkikk og varsling

Blant de mange vetene langs kysten i Vestland er det en del veter som ser ut som at de har blitt plassert med sikt til skipsleia som en vel så viktig faktor som evnen til å varsle andre veter og omkringliggende bebyggelse. At vetene tjente som utkikkspunkt fremgår også av de gamle lovene hvor det fremgår at det skulle varsles hvis nok fiendtlige skip ble observert. At man ble lyst fredløs om man ikke oppfylte denne plikten (Helle, 2001, s. 161) understreker hvor viktig dette aspektet av vetesystemet var. Vetesystemet må derfor betraktes både som et varslingsystem og et system av utkikkspunkt som har sørget for at ingen fiender kunne nærme seg uoppdaget. Denne dualiteten er viktig å ha i mente, for hvis man bare betrakter vetesystemet som et varslingsystem, vil man kunne dra feilslutninger hvis man også ønsker å undersøke hvem som ble varslet av vetene.

Denne dualiteten kommer godt til syne i Gulen hvor det høye antall veter både kontrollerer tilkomsten til tingplassen i Eivindvik og varsler denne. Med den dårlige sikten fra Eivindvik ville en tingplass her kunne vært svært sårbar for fiendtlige angrep. Vetene i området kompenserer derimot for dette og har så god sikt at det ikke engang hadde gått an å dra skipene sine over Eide fra Fensfjorden til Eidsfjorden uten å bli sett.

Når analysen viser at en tingplass på flaten nedenfor Krossteigen passer så godt sammen med vetene i området, skulle dette kunne tjene som et argument for at den eldste tingplassen i Gulen vitterlig lå her. Det kan dog innvendes at ingen av de andre mulige plassene for Gulatinget har blitt undersøkt på samme måte. Dette ville selvfølgelig vært fullt mulig, men

har på grunn av tid og anledning ikke blitt prioritert i denne masteroppgaven. Det er også rimelig å tvile på om en tingplass i Eivindvik kunne eksistert uten vetene som vokter den. Hvis ikke, ville vetene kunne vært med på å datere tingplassen, eller tingplassen kunne vært med på å datere vetene i området. Alt dette hviler på observasjonen om at sikten fra Eivindvik kan ha vært en strategisk sårbarhet, og at vetene har kompensert for dette. Det finnes derimot sikkert andre måter man kan ha benyttet for å kompensere for dette, og andre strategiske hensyn kan ha vært viktigere for plasseringen av tingplassen. Undersøkelser av dette er imidlertid langt utenfor denne masteroppgavens omfang, men det kunne vært av stor interesse å greie ut om dette.

Når Olafsen skriver om veten på Lyderhorn, nevner han at det må ha vært en vete nærmere Bergen som har skullet varslet her (Olafsen, 1920, s. 28). Dette kan man si seg enig med Olafsen i da sikten til Lyderhorn fra Bergen er så begrenset, men ikke i at denne veten har vært på Fløyen, slik Olafsen spekulerer (Olafsen, 1920, s. 28). Langt mer trolig er det at denne veten har vært på Storevarden på Askøy. Basert på informasjon i Sverres saga og siktlinje til Veten i Åsane har Storevarden vist seg å være den beste kandidaten til en vete på Askøy, og er trolig den veten kong Magnus brukte i 1183.

Man kan her se at det går an å finne forklaringer når man observerer veter som bryter med det vanlige mønsteret, og at vetesystemet kan ha vært et fleksibelt system som har tilpasset seg lokale forhold. Dette kan igjen være til hjelp for å datere systemet.

7.3 Datering av vetesystemet

Sikten fra Storevarden til Bergen er upåklagelig, og denne veten ville kunne varsle store deler av byen, inkludert kongsgårdene på Holmen og Alrekstad. Lyderhorn derimot, som vi også vet var en vete for Bergen, kan bare varsle kongsgården på Holmen. Dette skulle kunne tyde på at Lyderhorn ikke har vært en vete for Bergen før kongsgården ble flyttet ned til Holmen en gang tidlig på 1100-tallet. Samtidig skulle man da tro at veten på Storevarden var veten som ble brukt mens kongsgården var på Alrekstad. At kong Magnus brukte veten på Storevarden til å varsle seg selv, og ikke Lyderhorn som har like god sikt til Håøya og Bergenhus, tyder på at Lyderhorn heller ikke var en vete i 1183. Det ser derfor ut som at Bergen har hatt en vete på Storevarden fra tidlig av, mens Lyderhorn kom til en gang senere. I Magnus Lagabøtes landslov av 1276 kan man se at reglene som regulerte vetesystemet ble endret ved at kravet om at vetene skulle ha vakthus ble lagt til. Det er ikke urimelig å anta at det var i denne forbindelse, eller i forbindelse med byloven av 1278, at Lyderhorn først ble en vete for Bergen.

Det ser også ut som at en del veter i Førdefjorden ble byttet ut på denne tiden. Her er det et unikt system av veter med andre navn som ikke har i nærheten av sitt like noe annet sted. Dette systemet går fra ytterst i fjorden og helt inn til Jølster og varsler på sin vei store deler av godset til baron Audun Huggleiksson og også hans hjem på Hegranes i Jølster. Siden Huggleiksson ikke var av stormannssett er det mulig at vetene ikke varslet hans gods særlig godt og at han måtte endre på vetene i Førdefjorden for at han skulle kunne oppfylle de militære pliktene han ble pålagt i forbindelse med Magnus Lagabøtes militærreform. Sammen med Lyderhorn kan det dermed se ut som at vetene i Førdefjorden er av en annen bruksfase og at de stammer fra slutten av 1200-tallet. Veten i Naustdal vitner dog om at det har vært veter til stede i Førdefjorden, men tradisjonene om disse har nok forsvunnet etter at det nyere systemet ble etablert.

Dette ser derimot ikke ut til å være tilfellet for alle vetene som har andre navn. Flere steder kan det observeres at vetesystemet er avhengig av veter med annet navn for å fungere.

Sammen med hvordan Svabergfjellet og Kvittefjellet, med forbehold om navnet, er nødvendige for å sikre Gulatinget, ser det derfor ut som at mange av vetene med andre navn har vært en del av vetesystemet fra begynnelsen av.

Fra dateringene på Veten i Åsane kan vi se at vetene har vært i bruk til nyere tid og at det ikke nødvendigvis har påvirket navnet. At navnet ble skiftet i lovene ser ikke ut til å ha vært noe åsabuene har brydd seg med siden fjellet fortsatt heter Veten.

At Veten i Åsane ikke har skiftet navn gjør det vanskeligere å forstå hvorfor noen fjell som inkluderes i vetesystemet har varde i navnet. Den mest nærliggende forklaringen blir gjerne at vardefjell som kildene omtaler som veter er tillegg til systemet som har kommet etter 1604. I Vestland fylke gjelder dette svært få fjell.

Dette rimer dog dårlig med at Storevarden på Askøy var den eldste veten for Bergen. Men her kjennes det ingen tradisjon for at fjellet har vært en vete, og det kan se ut som at denne har gått ut av bruk. Dette har nok skjedd i forbindelse med at Lyderhorn ble vete for Bergen, siden den da ikke lenger var nødvendig. Da kan vetenavnet ha forsvunnet, og det nåværende navnet kan ha kommet til senere.

For å oppsummere ser det dermed ut som at vetesystemet har hatt tre forskjellige faser. Den første stammer gjerne fra Håkon den godes tid og inkluderer fjellene med vete i navnet, mange av vetene med andre navn, samt Storevarden på Askøy. Fasen etter denne er når Lyderhorn og vetene med andre navn i Førdefjorden blir lagt til på slutten av 1200-tallet, og den tredje fasen er når vardene blir lagt til. Denne hypotesen kan testes gjennom målrettet feltarbeid.

7.4 Vurdering av metoden sett i lys av analysen

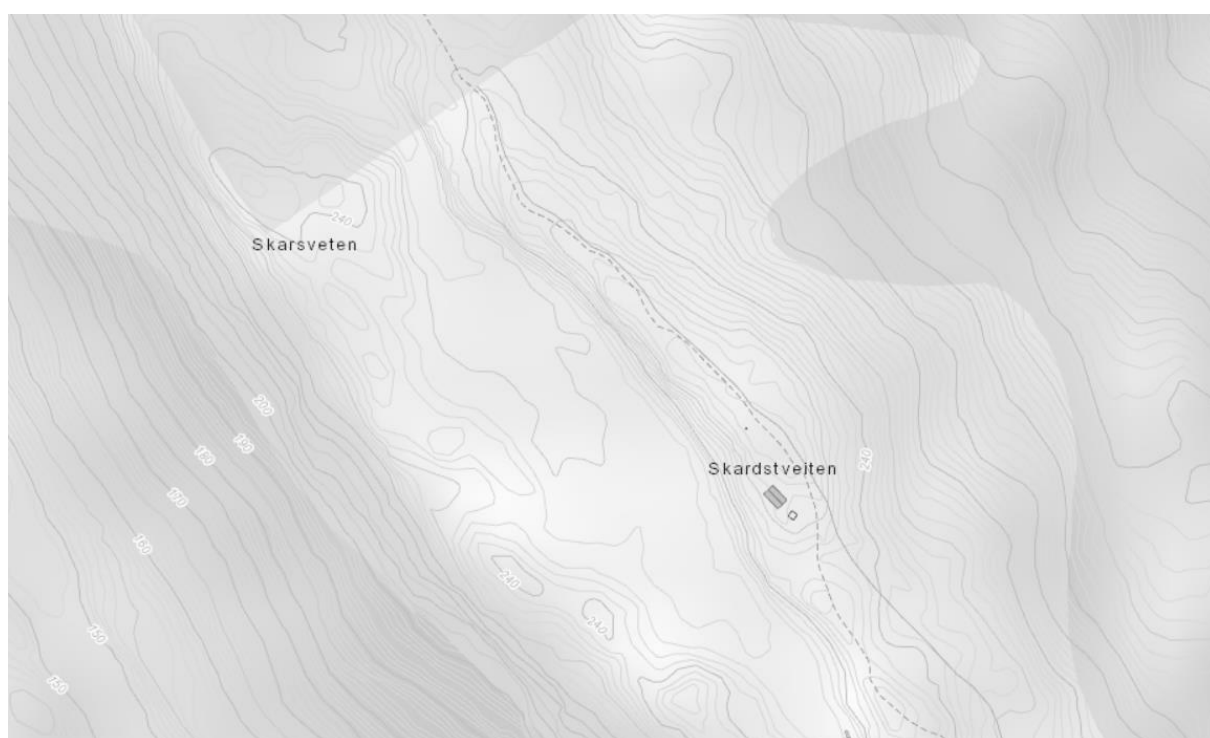
Som nevnt innledningsvis er det en mulighet for at plasseringen av veter i forbindelse med dette arbeide kan være for upresis til å fange opp siktlinjer som skulle vært representert. Manglende siktlinjer vil selvfølgelig ha en påvirkning på analyser og hvordan vetesystemet ser ut, men sett i lys av hvor mange positive resultater metoden har ført til, skulle man kunne anta at konsekvensene av dette vil være begrenset når man analyserer vetesystemet på makronivå.

Manglende siktlinjer kan være vanskelig å oppdage, men da ett slik tilfelle har blitt observert i forbindelse med denne analysen, kan dette tjene godt som et eksempel på hvordan det kan gjøres. Den manglende siktlinjen det dreier seg om er mellom Åsheimsveten på Osterøy og Skarsveten i Alver. At det mellom disse veten har vært en siktlinje er utvilsomt da jeg selv har stått på Åsheimsveten og observert Skarsveten. Ved å se på Åsheimsvetens viewshed kan man undersøke om sikten mot Skarsveten samsvarer med den som kan observeres i virkeligheten fra Åsheimsveten.

Figur nr. 54: Åsheimsvetens viewshed over Skarsveten. Gråtone indikerer at området ikke er synlig. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Av denne viewsheden fremgår det at Åsheimsveten har god sikt til Skarsveten, men at Skarsveten har blitt plassert om lag 70 meter unna sikten. Hvorfor dette har skjedd kan godt forstås hvis man ser på Askeladdens kart som ble brukt for å plassere Skarsveten.

Figur nr. 55: Skarsveten i Askeladdens kart. Sender for mobilsignal med tilhørende bygning er en gjenganger på veter, og Skarsveten er intet unntak. Kartdata: Askeladden.

På kartet over vil det med den brukte metoden være naturlig å plassere Skarsveten på det høyeste punktet hvor Askeladden indikerer at Skarsveten er. Dette punktet er 242 meter høyt, mens området Askeladden kaller Skardstveiten, 146 meter sørøst, og fjellryggen som strekker seg mot nordvest er rundt 249 meter. Denne fjellryggen hindrer mye av sikten til og fra området Askeladden kaller Skarsveten, og veten har nok heller vært plassert på det høyeste punktet ved Skardstveiten. Figur nr. 56 viser også at dette punktet er synlig fra Åsheimsveten.

Figur nr. 56: Åsheimsvetens viewshed over Skarsveten med alternativt punkt for Skarsveten. Gråtone indikerer at området ikke er synlig. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Konsekvensene av denne feilen ansees som minimale for vetesystemet og analysen, men belyser godt en svakhet med metoden for plassering av veter som det kan være viktig å kjenne til. I dette tilfellet var utgangspunktet for feilen en tvetydig navneplassing i Askeladden, og er nok derfor av det sjeldne slaget, men i det neste kapittelet skal vi se at konsekvensene kan bli store hvis man ønsker å undersøke hvem som hadde sikt til vetene.

7.5 Vetenes eksterne kommunikasjon

Når man kan påvise at vetene i Vestland har utgjort et system og vi vet at de har hatt en funksjon som har påvirket hvordan samfunnet fungerte, blir det riktig å betrakte vetesystemet som infrastruktur. Vetesystemets utstrekning i Vestland fylke gjør nok også at der er den største gjenlevende delen av viking- og middelalderens infrastruktur vi har. Sannsynligvis gjelder dette også for hele landet, men da det enn så lenge ikke har blitt påvist vetesystem andre steder enn i Vestland, blir dette ren gjetting. Enhver form for infrastruktur, inkludert vetesystemet, fremstår som en velegnet gjenstand for analyser som vil kunne gi kunnskap om samfunnet som har vært opphavet til infrastrukturen. Analyser basert på infrastruktur stiller

derimot krav til gode kunnskaper om infrastrukturen. Dette kan man se om man for eksempel ønsker å undersøke om kongsgården på Seim kunne bli varslet av vetene. Den nærmeste veten til Seim er Skarsveten, så denne burde vært en god kandidat for å varsle kongsgården. Men som vi har sett var denne veten plassert feil (s. 88), og hvis man hadde brukt denne veten for å undersøke sikten til Seim, ville man fått et negativt svar.

Figur nr. 57: Skarsvetens viewshed viser at det ikke er sikt til Seim. Gråtone indikerer at området ikke er synlig. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Figur Nr. 58: Alternativt punkt for Skarsvetens viewshed. Gråtone indikerer at området ikke er synlig. Kartdata: Geonorge.no. Kartfestet av forfatteren i QGIS 3.16 Hannover. Data fra Askeladden.

Hvis man derimot flytter Skarsveten dit den sannsynligvis har vært, gir det sikt til Seim og nabogårdene på østsiden av Seimsfjorden. Dette viser hvor små marginene kan være og at man må kvalitetssikre plasseringen av vetene før man ønsker å undersøke hva veten kan ha varslet. I dette tilfellet mistet man nesten en hel kongsgård.

Dette bringer oss videre til noen andre problemer vedrørende det som måtte befinne seg i vetenes sikt. Tilfellet over viser at Seim er innenfor Skarsvetens sikt og det har tidligere blitt vist at kongsgården på Alrekstad er i Storevardens sikt. I begge disse tilfellene har vetens sikt tjent som en proxy for sikten til veten ved å sette utkikkspunktet på veten til 5 meter og målet til en øyehøyde på 1,6 meter. Dette er selvfølgelig ikke en perfekt måte å gjøre det på, men har vært nødvendig for å unngå å velge et tilfeldig punkt på Seim eller Alrekstad som utkikkspunkt mot vetene. For å få en best mulig analyse må man velge et bestemt punkt og undersøke om det er veter i sikten fra dette punktet, men ofte er dette svært vanskelig. Det er heller ingen selvfølge at en vete skal være innen sikten til et punkt. I tilfellene med Seim og Alrekstad er det en antagelse at kongen har anlagt et system som kan varsle ham selv, men dette vil nok for alltid være en antagelse. At begge kongsgårdene har sikt til veter viser at det

er et forhold mellom de aktuelle vetene og kongsgårdene, men dette kan kun bidra til å sannsynliggjøre at det er et relevant forhold. Dette vil enn så lenge også være tilfellet for mange andre kulturminner hvor man ønsker undersøke om det har et relevant forhold til vetene. Dette problemet kan delvis løses ved å kvalitetssikre plasseringen av veter, helst gjennom arkeologiske undersøkelser, og påvise et høyt antall sammenfall mellom et kulturminne og dens sikt til vetene. Dette vil kreve svært mye arbeid og ta veldig lang tid, mer enn det har vært anledning til å investere i forbindelse med dette arbeidet, men synes fullt mulig å gjennomføre. Problemet stiller seg dog annerledes hvis man undersøker sikten til og fra et kjent punkt man har god grunn til å anta har vært relevant for vetene, og er grunnen til at man i forbindelse med dette arbeidet kun har våget å analysere vetenes forhold til kongsgårdene i fylket, samt Gulatinget.

Et annet problem at det nesten motsatte også er tilfellet. At en vete og et sted ikke har et visuelt forhold, trenger ikke nødvendigvis bety at det ikke er et relevant forhold mellom dem. Geografien i Vestland er gjerne velegnet for et vetesystem, men de mange fjell og fjorder gjør også at det i mange tilfeller kan ha vært vanskelig å få signalet helt frem til mottakeren. Over kunne man se at Veten i Leikanger ikke hadde siktlinje til Vetahaug og Veten på Skriki (s. 81-83). Men hvis man ser på Veten på Skrikis viewshed på figur nr. 52, kan man se at det er sikt bare noen få hundre meter opp i åsen over Veten i Leikanger. Her kan det ha vært fullt mulig å ha et vetevakthus som holder Veten på Skriki under oppsikt, for så å varsle mannskap nede ved Veten hvis Veten på Skriki brenner. At et sted ikke har direkte sikt til en vete trenger derfor ikke nødvendigvis bety at det ikke er i kontakt med vetesystemet.

Med bedre kunnskap om vetene og mer avanserte analyser enn det det har vært anledning til å gjennomføre i dette arbeidet, burde det derimot være fullt mulig å mitigere den usikkerheten disse problemene skaper, og bruke vetesystemet som en verdifull gjenstand for analyser som vil kunne belyse samfunnene de har vært en del av.

Kapittel 8: Konklusjon

De tre hovedproblemstillingene i denne masteroppgaven var å undersøke hvilke materiell kultur man kan finne etter vetene og om denne kunne gi oss ny informasjon om vetesystemet, om vi har et vetesystem i dag, og om man i så fall kunne lage en modell av vetesystemet som kunne nyttes til å analysere samfunnet vetene fungerte i.

Feltarbeidet på Veten i Åsane viser at det er materiell kultur tilknyttet vetene der ute, og med 86 mulige veter i Vestland og sikkert flere hundre på landsbasis, er det nok veldig mye mer

man kan finne. Med så få dateringer fra vetene som man har er det et stort potensiale for at enhver undersøkelse av veter vil kunne gi verdifull informasjon. Rester etter vetefundament eller vetebål har det ikke vært mulig å finne i forbindelse med dette arbeidet, men de er også utvilsomt der ute et sted. Disse vil kunne være uvurderlige punkt for presis plassering av veter.

Det er også tydelig at vi fortsatt har et vetesystem i Vestland i dag, og jeg har forhåpentligvis klart å vise at dette systemet i det minste strekker seg langs hele kysten og langt inn i fjordene våre.

Ved hjelp av digitale verktøy har jeg også laget en modell over vetesystemet i Vestland og brukt denne til å gjøre noen analyser. Disse har blant annet vist viktigheten av vetenes funksjon for varsling, men også som utkikkspunkt, at den delen av systemet som er i Førdefjorden muligens stammer fra 1200-tallets militærreformer, og at vetene og tingplassen i Gulen ser ut til å ha et nært forhold. Analysene har av nødvendighet hatt et begrenset fokus, men skulle kunne vise at dette potensielt er en fruktbar mark for innsikt i tidligere tiders samfunn.

Som kulturminne har vetene blitt nesten fullstendig ignorert innen arkeologien, og med den enorme utstrekningen vetesystemet etter alt å dømme har i Norge, er det svært mye tid og arbeid som kan og bør investeres i vetesystemet. De fortjener intet mindre.

Litteraturliste

- Aksdal, J. (2014) Vetane i Hardanger, *Hardanger Historielag Årbok 2014*. s. 85-105.
- Bernt, T. (2012) *Bygdeborgene: Tid for revurdering? En analyse basert på fire bygdeborger i Øvre Eiker, Buskerud*. Masteroppgave. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Bosheim, O. (1999) Vete, Varde, Vokeeld, *Kjelda*, 8(4) s. 26-28.
- Bosheim, O. og Hegg-Lunde, D. (2000) Vetane i Lærdal, *Kjelda*, 9(4) s. 9-11.
- De Heibergske Samlinger (2021) *Vetastova*. Tilgjengelig fra: <https://dhs.museum.no/vetastova> (Hentet: 03. februar 2021).
- Ersland, G.A. (2000) Kongshird og leidangsbonde, i Ersland, G.A. og Holm, T.H. *Norsk Forsvarshistorie. Krigsmakt og kongemakt*. Bergen: Eide forlag. s. 13-154.
- Gulowsen, I. (1909) De Gamle Varder, *Historisk Tidsskrift*, Fjerde Række (Femte Bind), s. 507-531.
- Helle, K. (2001) *Gulatinget og Gulatingslova*. Leikang: Skald.
- Holm, T. H. (2000) Krig, provins og helstat, i Ersland, G. A. og Holm, T. H. *Norsk Forsvarshistorie. Krigsmakt og kongemakt*. Bergen: Eide forlag. s. 159-308.
- Čučković, Z. (2019) *Intervisibility analysis in QGIS: an archaeological tutorial*. Tilgjengelig fra: <https://landscapearchaeology.org/2019/intervisibility-qgis/> (Hentet: 13.01.2022).
- Čučković, Z. (2020) *Name the enemy: geographic projections in GIS*. Tilgjengelig fra: <https://landscapearchaeology.org/2020/wgs/> (Hentet: 13.01.2022).
- Lorentzen, B. (1933) Vardevakt og Strandvern langs Norges sydvest-kyst i det 17de århundre, *Historisk Tidsskrift*, 29. Bind (Femte Række, Åttende Bind), s. 277-324.
- Munch, P.A. (1996) *Norrøne Gude- og Heltesagn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Nedrebø, Y. mfl. (2002) *Audun Hugleiksson: Frå kongens råd til galgen*. Førde: Selja Forlag.
- Nytun, A. E. (2013) *Å sitte på viten*. Masteroppgave. Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Olafsen, O. (1920) *Viter paa Sørlandet og Vestlandet i ældre tider*. Kristiania: Nationaltrykkeriet.
- Olafsen, O. (1921) Vitar i Hordafylket, i *Håkonarvarde: Minningar um Håkon Adelsteinfostre*. Risør: Erik Gunleikson, s. 25-29.
- Pattenden, P. (1983) The Byzantine Early Warning System, *Byzantion*, Vol. 53, nr. 1, s. 258-199.
- Robberstad, K. og Taranger, A. (1923) *Magnus Lagabøters Bylov*. Kristiania: Cammermeyers Boghandel.
- Rygh, O. og Olsen, M. (1910) *Norske Gaardnavne Ellevte Bind: Søndre Bergenhus Amt*. Kristiania: Cammermeyers Boghandel.

- Scheen, R. (1951) Norges Viter, i Løchstøer, J. (red.) *Den Norske Leidangen*. Oslo: Sjøforsvarets Overkommando, s. 235–309.
- Schmidt, A. (2007) Archaeology, Magnetic Methods, i Gubbins, D. og Herrero-Bervera, E. (red.) *Encyclopedia of Geomagnetism and Paleomagnetism*. New York: Springer. s. 1-17.
- Skoglund, F. K. (2003) *The coastal defence in Scandinavia: The role and composition of the military organisation in the Viking and Early Middle Ages*. Masteroppgave. St Andrews: University of St Andrews.
- Skre, D. (2005) Varde, i Østmo, E. og Hedeager, L. (red.) *Norsk arkeologisk leksikon*. Oslo: Pax Forlag, s. 410-411.
- Skår, Ø. og Reinsnos, A. (2020) *Kulturhistoriske registreringar: Registrering av vetetuft, Vetem, gnr. 196 bnr. 3, Åsane, Bergen Kommune*. Rapport 5 - 2020. Vestland fylkeskommune. Upublisert.
- Solberg, B. (2014) *Jernalderen i Norge: 500 før Kristus til 1030 etter Kristus*. 5. utg. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Storm, G. og Bugge, A. (1914) *Norges Kongesagaer III: Sverres saga*. Kristiania: I. M. Stenersens Forlag.
- Sturluson, S. (1995) *Norges kongesagaer bind I*. Oslo: LibriArte.
- Taranger, A. (1915) *Magnus Lagabøters Landslov*. Kristiania: Cammermeyers Boghandel.
- Trigger, B. G. (1996) *Arkeologiens idéhistorie*. Oslo: Pax Forlag.
- Vibe, J. (1896) *Norges Land og Folk: Topografisk-Historisk-Statistisk Beskrivelse. XII. Søndre Bergenhus Amt*. Kristiania: Olaf Norli.
- Westerdahl, C. (2002) The cognitive landscape of naval warfare and defence – Toponymic and archaeological aspects, i Jørgensen, A.N., Pind, J., Jørgensen, L. og Clausen, B. (red.) *Maritime Warfare in Northern Europe: Technology, Organisation, Logistics and Administration 500BC – 1500AD*. København: The National Museum of Denmark, s. 169-190.

Navn	ID	Koordinater	Høyde i meter	Metode	Kilde	Inkludert	Naboer 71km	Naboer 40km	Naboer 30km
Siggjo	1	-44115, 6663279	474	Punkt i Askeladden.	O. Olafsen nr.1 s.26	Ja	2, 17, 87, 14, 4, 3, 79, 13	2, 87, 3, 79	2, 79
Borgundfjellet/nuten	2	-23381, 6658247	462	Punkt i Askeladden.	O. Olafsen nr.2 s.26	Ja	1, 3	1, 3	1, 3
Veten i Etne	3	-10129, 6651582	631	Punkt i Askeladden.	O. Olafsen nr.3 s.26	Ja	1, 2	1, 2	2
Veten på Snilltveitsøy	4	-4420, 6682570	409	Punkt i Askeladden.	O. Olafsen nr.4 s.26	Ja	5, 13, 14, 11, 1	5, 11	5, 11
Veten på Brotalifjellet	5	1494, 6701060	475	IDnr. 237184-0 i Askeladden.	O. Olafsen nr.5 s.26 og Askeladden	Ja	6, 4, 9	6, 4, 9	4
Bjørkeveten	6	23084, 6727799	571	Punkt i Askeladden.	O. Olafsen nr.6 s.26	Ja	7, 5, 9	7, 5, 9	7, 9
Veten på Oksen	7	43609, 6731065	1240	Høyeste punkt på Veten.	O. Olafsen nr.7 s.26	Ja	34, 6, 81, 82, 9, 33	34, 6, 81, 82, 9, 33	34, 6, 81, 82, 9
Ukjent vete mellom Veten på Oksen og Eidfjord. Trolig Scheen nr. 366.	8	61480, 6736562			O. Olafsen nr.8 s. 27	Nei			
Samlen	9	25335, 6722595	686	Punkt i Askeladden.	O. Olafsen nr. 9 s. 27	Ja	7, 5, 6	7, 5, 6	7, 6
Guldberget eller Vikafjellet	10			To forskjellige fjell. For uspesifikt.	O. Olafsen nr. 10 s. 27	Nei			
Veten i Strandvik	11	-19180, 6705785	281	Punkt i Askeladden.	O. Olafsen nr. 11 s. 27	Ja	4, 13	4, 13	4, 13
Fusafjellet/Storehorga	12	-16559, 6710602	665	Punkt i Askeladden.	O. Olafsen nr. 12 s. 27	Nei			
Veten/Førdesveten	13	-46741, 6715914	285	Punkt i Askeladden.	O. Olafsen nr. 13 s. 27	Ja	19, 31, 28, 14, 11, 4, 87, 128, 93, 17, 1, 24, 22	28, 14, 11, 87, 128, 93, 17	14, 11, 87, 93, 17
Veten på Korsneset	14	-38169, 6715846	171	Punkt i Askeladden.	O. Olafsen nr. 14 s. 28	Ja	4, 87, 13, 19, 93, 17, 1	87, 13, 93, 17	87, 13, 93, 17
Livarden	15	-24799, 6727698	684	Punkt i Askeladden.	O. Olafsen nr. 15 s. 28	Nei			
Veten på Skjørsand	16	N/A		Trolig nr. 11.	O. Olafsen nr. 16 s. 28	Nei			
Lyderhorn	17	-36789, 6732933	396	Punkt i Askeladden.	O. Olafsen nr. 17 s. 28	Ja	128, 1, 24, 93, 36, 35, 31, 28, 29, 14, 87, 13, 19, 20, 124	128, 93, 31, 28, 29, 14, 87, 13, 19, 20	128, 93, 31, 28, 29, 14, 13, 19
Signalstasjon på Askøys høyeste punkt (Kolbeinsvarden?)	18	-37520, 6740121	231	Punkt i Askeladden.	O. Olafsen nr. 18 s. 28	Nei			
Veten på Eldsfjellet	19	-44781, 6758019	290	Punkt i Askeladden.	O. Olafsen nr. 19 s.28	Ja	127, 41, 37, 124, 36, 31, 28, 14, 87, 13, 130, 23, 38, 39, 35, 93, 17, 24, 22, 40	31, 28, 130, 23, 35, 93, 17, 24, 22	31, 28, 23, 93, 17, 24, 22
Nøttveiveten	20	-41344, 6763434	205	Høyeste punkt på Nøttveiveten.	O. Olafsen nr. 20 s. 28	Ja	41, 124, 36, 31, 29, 27, 28, 87, 130, 127, 23, 38, 39, 35, 128, 17, 24, 22, 40	124, 36, 31, 29, 27, 28, 130, 23, 39, 35, 128, 17, 24, 22	31, 29, 27, 28, 130, 23, 35, 128, 24, 22
Aråsviten	21	For uspesifikt i kildene. Mulig Breivikvarden, Smalevarden eller Kviteberget.			Olafsen nr. 21 s. 28	Nei			
Sævarøyviten/Storevarden	22	-52598, 6782371	36	Høyeste punkt på Storevarden. Usikker.	Olafsen nr. 22 s. 28	Ja	35, 23, 49, 127, 41, 130, 37, 38, 124, 36, 39, 29, 31, 27, 28, 20, 19, 13, 24, 40	35, 23, 127, 41, 130, 37, 38, 124, 36, 39, 31, 27, 20, 19, 24, 40	35, 23, 130, 37, 38, 124, 36, 39, 31, 27, 20, 19, 24, 40
Littleåsviten/Mongstadvarden/Littleåsfjellet	23	-41138, 6781155	109	Punkt i Askeladden. Usikker	Olafsen nr. 23 s. 28	Ja	35, 22, 41, 37, 124, 36, 31, 28, 27, 20, 19, 24, 130, 40	35, 22, 41, 37, 124, 36, 31, 28, 27, 20, 19, 24, 130, 40	35, 22, 37, 124, 36, 31, 27, 20, 19, 24, 130
Fedjeviten/Hesthøyen	24	-59629, 6782525	36	Høyeste punkt på Hesthøyen.	Olafsen nr. 24 s. 28	Ja	40, 49, 38, 39, 128, 17, 127, 41, 37, 130, 124, 36, 35, 22, 23, 29, 31, 20, 27, 28, 19, 13	40, 38, 39, 128, 127, 37, 130, 124, 36, 35, 22, 23, 31, 20, 27, 19	40, 37, 130, 124, 36, 35, 22, 23, 20, 19
Vardefjellet i Haugsdal/Okslevarden	25	-15787, 6783466	815	Punkt i Askeladden. Usikker	Olafsen nr. 25 s. 29	Nei			
Smørdalsviten/Vefjell	26	-29169, 6768304	180	Høyeste punkt på Vefjell.	Olafsen nr. 26 s. 29	Ja	40, 124, 36, 35	124, 36, 35	35
Vetåsen/Veten	27	-36165, 6757407	150	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 27 s. 29	Ja	36, 31, 28, 20, 124, 38, 35, 128, 24, 22, 23	36, 31, 28, 20, 35, 128, 24, 22, 23	31, 28, 20, 128, 22, 23
Hordvikveten/Veten	28	-30368, 6746410	486	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 28 s. 29	Ja	29, 32, 87, 13, 19, 20, 27, 130, 31, 124, 36, 33,	29, 13, 19, 20, 27, 31, 30, 17, 93, 128, 23	29, 19, 20, 27, 31, 30, 17, 93, 128

							30, 17, 93, 24, 128, 22, 40, 23, 38, 35, 39		
Åsheimsveten	29	-19284, 6753652	477	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 29 s. 29	Ja	28, 20, 124, 36, 17, 128, 24, 22, 40, 35, 38	28, 20, 17, 128, 35	28, 20, 17, 128
Storsåta	30	-24713, 6738319	207	Høyeste punkt på Storsåta.	Olafsen nr. 30 s. 29	Ja	28	28	28
Skarsveten (Skarstveiten)	31	-35007, 6761722 (-34882, 6761661)	242 (249)	Høyeste punkt på Skarsveten. (Punkt i Askeladden på Skardstveiten)	Olafsen nr. 31 s. 29	Ja	28, 13, 27, 19, 20, 130, 124, 36, 38, 35, 128, 17, 24, 22, 23, (29)	28, 27, 19, 20, 130, 124, 36, 35, 128, 17, 24, 22, 23, (29)	28, 27, 19, 20, 35, 128, 17, 22, 23, (29)
Mykkeltveitveten	32	13774, 6751908	1131	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 33 s. 29	Ja	34, 28, 33	34, 33	34, 33
Lønahorgi	33	32097, 6759367	1410	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 34 s. 30	Ja	34, 81, 7, 32, 28	34, 81, 7, 32	34, 32
Haraldviten/Veten	34	43592, 6751923	1158	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 36 s. 30	Ja	7, 32, 33	7, 32, 33	7, 32, 33
Smørkonefjellet		Fjell med dette navnet kan ikke finnes på kart. Lokalkjente kjenner heller ikke til det.			Olafsen nr. 35 s. 30	Nei			
Orkenesviten/Vardehaugen	35	-33245, 6790402	475	Punkt i Askeladden. Usikker.	Olafsen nr. 1 s. 30	Ja	93, 23, 22, 39, 29, 26, 28, 128, 31, 17, 27, 20, 19, 24, 130, 40, 124, 36, 49, 41, 38	23, 22, 39, 29, 26, 128, 31, 27, 20, 19, 24, 130, 40, 124, 36, 41, 38	23, 22, 39, 26, 31, 20, 24, 130, 40, 124, 36, 41, 38
Veten på Nevedalsfjellet/Veten	36	-36730, 6797373	470	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 2 s. 31	Ja	116, 29, 28, 31, 27, 20, 19, 130, 124, 37, 127, 41, 38, 39, 35, 26, 17, 93, 23, 22, 24, 40, 49	31, 27, 20, 130, 124, 37, 127, 41, 38, 39, 35, 26, 23, 22, 24, 40	130, 124, 37, 127, 41, 38, 39, 35, 23, 22, 24, 40
Veten på Stemnebøfjellet	37	-39204, 6802198	313	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 3 s. 31	Ja	41, 36, 124, 19, 130, 127, 38, 39, 23, 22, 24, 40	41, 36, 124, 130, 127, 38, 39, 23, 22, 24, 40	41, 36, 124, 130, 127, 38, 39, 23, 22, 24, 40
Midtunviten/Vitefjellet/Kvitefjellet	38	-34407, 6804137	517	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 4 s. 31	Ja	64, 39, 128, 24, 40, 50, 29, 35, 28, 31, 27, 20, 19, 36, 124, 22, 130, 37, 127, 41	39, 24, 40, 35, 36, 124, 22, 130, 37, 127, 41	39, 40, 35, 36, 124, 22, 130, 37, 127, 41
Svabergfjellet	39	-31924, 6800723	546	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 5 s. 31	Ja	24, 40, 38, 28, 35, 20, 19, 22, 36, 130, 124, 37, 127	24, 40, 38, 35, 20, 22, 36, 130, 124, 37, 127	40, 38, 35, 22, 36, 130, 124, 37, 127
Håfjellet	40	-53287, 6809676	202	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 6 s. 31	Ja	50, 49, 38, 39, 26, 24, 41, 127, 42, 37, 36, 124, 35, 29, 23, 130, 28, 20, 19, 22	49, 38, 39, 24, 41, 127, 42, 37, 36, 124, 35, 23, 130, 22	38, 39, 24, 41, 127, 37, 36, 124, 35, 130, 22
Vetefjellet på Sula	41	-37941, 6817354	558	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 7 s. 31	Ja	116, 42, 36, 124, 20, 37, 19, 130, 127, 63, 64, 65, 60, 38, 35, 23, 22, 24, 40, 49, 50	116, 42, 36, 124, 37, 130, 127, 38, 35, 23, 22, 40, 49	116, 42, 36, 124, 37, 130, 127, 38, 35, 40, 49
Veten i Lavik	42	-15510, 6809610	420	Utsiktspunkt på Veten.	Olafsen nr. 8 s. 31	Ja	126, 127, 41, 40	126, 127, 41, 40	126, 127, 41
Varden ved Måren	43	19880, 6811966	15	Høyt punkt på Varden. Usikker.	Olafsen nr. 9 s. 31	Ja			
Veten i Leikanger	44	58742, 6810863	15	Høyt punkt på Veten. Usikker.	Olafsen nr. 10 s. 32	Ja			
Vetanosi	45	93648, 6801327	1134	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 11 s. 32	Ja	123	123	123
Kolnosi	46	106395, 6809253	342	Flate på åsen Kolnosi. Svært usikker plassering.	Olafsen nr. 12 s. 32	Ja			
Okken	47	108862, 6782462	1686	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 14 s. 32	Ja	123		
Vardenosi	48	121890, 6786568	1360	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 15 s. 32	Nei			
Alden	49	-45538, 6841405	480	Høyeste punkt på Alden.	Olafsen nr. 16 s. 32	Ja	50, 63, 51, 64, 24, 40, 52, 62, 116, 41, 35, 36, 124, 130, 22	50, 51, 40, 62, 116, 41	50, 51, 62, 116, 41

Kinn	50	-42514, 6867711	315	Høyeste punkt på Kinn.	Olafsen nr. 17 s. 33	Ja	63, 65, 64, 58, 57, 51, 38, 49, 40, 54, 41	63, 64, 57, 51, 49	63, 51, 49
Svanøya/Vågsfjellet	51	-26882, 6857049	235	Høyeste punkt på Svanøya.	Olafsen nr. 18 s. 33	Ja	64, 60, 57, 58, 49, 50, 63, 62, 52	64, 57, 58, 49, 50, 63, 62	64, 57, 58, 49, 50, 63, 62
Veten på Bremanger	52	-32417, 6900482	527	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 19 s. 33	Ja	56, 54, 62, 116, 64, 51, 63, 49	56, 54, 62, 63	54, 63
Veten ved Nord-Vågsøy	53	-14631, 6912697	140	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 20 s. 33	Ja	55, 122	55, 122	55, 122
Veten ved Måløy	54	-18382, 6908196	613	Punkt i Askeladden.		Ja	56, 52, 55, 77, 50, 63	56, 52, 55, 77, 63	56, 52, 55, 77
Vetanakken/Vidanakken	55	-9132, 6924612	373	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 21 s. 33	Ja	53, 54	53, 54	53, 54
Veten på Kjerringa/Vestkapp	56	-12526, 6934162	497	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 22 s. 33	Ja	54, 52	54, 52	54
Dyvikholten	57	-11435, 6853600	290	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 23 s. 34	Ja	64, 58, 51, 50, 62	64, 58, 51, 50, 62	64, 58, 51, 62
Friborg/Storefjellet	58	857, 6849101	275	Punkt i Askeladden på Storefjellet over Friborga. Svært usikker plassering.	Olafsen nr. 24 s. 34	Ja	51, 57, 50, 64, 59	51, 57, 64, 59	51, 57, 64, 59
Veten i Naustdal	59	10703, 6856475	301	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 25 s. 34	Ja	58	58	58
Førdsnipa	60	15648, 6849894	863	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 26 s. 34	Ja	61, 118, 51, 64, 65, 41, 62	61, 118, 64, 65	61, 118, 64, 65
Veitebergsnova		Ikke mulig å kartfeste og Olafsen tviler på at det har vært en vete.			Olafsen nr. 27 s. 34	Nei			
Klauva	61	34245, 6850365	847	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 28 s. 34	Ja	118, 60	118, 60	118, 60
Veten på Askrova	62	-32171, 6860758	125	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 29 s. 34	Ja	116, 52, 64, 60, 57, 51, 49, 63	116, 52, 64, 57, 51, 49, 63	116, 64, 57, 51, 49, 63
Store Skorekinna	63	-35699, 6882293	310	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 30 s. 34	Ja	51, 49, 50, 52, 54, 62, 116, 41	51, 50, 52, 54, 62	51, 50, 52, 62
Håsteinen	64	-9078, 6858804	964	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 31 s. 34	Ja	65, 60, 118, 58, 57, 38, 49, 51, 50, 41, 116, 62, 52	65, 60, 118, 58, 57, 51, 50, 116, 62	65, 60, 118, 58, 57, 51, 62
Midbønipa	65	975, 6871029	970	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 32 s. 34	Ja	60, 64, 50, 41	60, 64	60, 64
Veten i Sandane	66	41271, 6878075	632	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 33 s. 34	Ja	73, 68	73, 68	73, 68
Veten på Dimma	67	41860, 6886379	634	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 34 s. 34	Ja	69, 76	69	69
Midtvarden	68	29608, 6880754	765	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 35 s. 35	Ja	66	66	66
Ulvedalsveten	69	53740, 6886026	450	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 36 s. 35	Ja	70, 67	70, 67	70, 67
Svarstadveten/Bergsideveten	70	62841, 6891440	591	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 37 s. 35	Ja	69, 72	69, 72	69, 72
Skorsåsen/Kvitefjellet	71	77115, 6893684	175	Høy flate med utsikt på Kvitefjellet. Svært usikker plassering.	Olafsen nr. 38 s. 35	Ja			
Avleinsfjellet	72	72125, 6882755	1496	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 39 s. 35	Ja	70, 75	70, 75	70, 75
Takloveten	73	22957, 6895633	560	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 40 s. 35	Ja	74, 66, 76	74, 66, 76	74, 66
Åsebøveten/Vetehylla	74	40241, 6896524	349	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 41 s. 35	Ja	73	73	73
Hornsnuten/Storevarden	75	54035, 6901555	745	Punkt i Askeladden. Usikker. Utenfor undersøkelsesområdet siden 1.1.2020.	Olafsen nr. 42 s. 35	Ja	72	72	72
Veten på Raudegga	76	-7499, 6902826	459	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 43 s. 35	Ja	73, 67, 77	73, 77	77
Kongsvarden	77	-1159, 6909330	571	Punkt i Askeladden.	Olafsen nr. 44 s. 35	Ja	76, 54	76, 54	76, 54
Ryvarden	78	-51337, 6639291	35	Høyt punkt på Ryvarden.	Scheen nr. 354 s. 286	Nei			
Vetahaugen	79	-40038, 6657562	49	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 355 s. 286	Ja	1	1	1
Varanes/Vardaneset	80	2145, 6692671	3	Nes på Vardaneset. Svært usikker plassering.	Scheen nr. 360 s. 287	Nei			
Vardahaugen	81	61481, 6736561	987	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 366 s. 287. Mulig Olafsen nr. 8	Ja	7, 33	7, 33	7
Børvehovden	82	37976, 6712412	342	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 367 s. 287	Ja	7	7	7
Vardafjell	83	-47662, 6667609	164	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 368 s. 287	Nei			
Vardafjellet	84	-46714, 6672411	97	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 369 s. 287	Nei			
Prestavarden	85	-36144, 6672121	422	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 370 s. 287	Nei			

Rimsvarden	86	-40138, 6681701	98	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 371 s. 287	Nei			
Veten på Huftarøy	87	-42554, 6694060	212	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 372 s. 287	Ja	20, 14, 28, 13, 19, 93, 17, 1	14, 13, 17, 1	14, 13
Uggdalsvarden	88	-25929, 6689078	447	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 373 s. 287	Nei			
Storevarde (Vardafjellet?)	89	-31447, 6711794	305	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 376 s. 288	Nei			
Store Vardøyna/Storhaugen	90	-52593, 6712719	37	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 379 s. 288	Nei			
Møvikvarden (Signalen?)	91	-49626, 6730360	164	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 381 s. 288	Nei			
Vardøy	92	-51459, 6737900	30	Høyeste punkt på Vardøyna.	Scheen nr. 382 s. 288	Nei			
Askøy signal (213m Storevarden?)	93	-36791, 6738982	216	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 384 s. 288	Ja	35, 36, 128, 28, 17, 14, 87, 13, 19, 124	128, 28, 17, 14, 13, 19	128, 28, 17, 14, 13, 19
Pesvarde/Børefjellet	94	-38171, 6740032	203	Høyt punkt i Askeladden.	Scheen nr. 385 s. 288	Nei			
Storevarden	95	-46336, 6750503	74	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 386 s. 288	Nei			
Vardøy	96	-43596, 6741634	43	Høyt punkt på Vardøyna.	Scheen nr. 387 s. 288	Nei			
Turøyvarden	97	-53298, 6744337	75	Varden på Turøyvarden.	Scheen nr. 388 s. 288	Nei			
Storvarden (Storafjellet?)	98	-47310, 6760787	90	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 389 s. 288	Nei			
Varhaugen (Vardhøyen)	99	-47192, 6768956	35	Høyt punkt på Vardhøyen.	Scheen nr. 392 s. 288	Nei			
Staurevarden	100	-37364, 6761512	164	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 394 s. 288	Nei			
Tveitvarden	101	-32402, 6754635	196	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 396 s. 288	Nei			
Vardefjellet	102	-35082, 6775673	213	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 397 s. 288	Nei			
Storevarden	103	-29195, 6757580	356	Høyeste punkt på Storevarden.	Scheen nr. 398 s. 288	Nei			
Vardetua	104	-45307, 6783286	25	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 402 s. 289	Nei			
Varneset	105	-49139, 6775810	25	Høyt punkt på Varneset.	Scheen nr. 405 s. 289	Nei			
Eldhusfjellet	106	8915, 6791729	1207	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 407 s. 289	Nei			
Vardegga	107	-26914, 6734672	637	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 408 s. 289	Nei			
Vedå/Vedafjell	108	-15377, 6741799	672	Høyt punkt på Vedafjell.	Scheen nr. 410 s. 289	Nei			
Storvarden	109	-30955, 6754221	290	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 413(412) s. 289	Nei			
Vare	110	-15249, 6752629	167	Høyt punkt på Vare.	Scheen nr. 414 s. 289	Nei			
Vardanosi	111	53080, 6776766	1294	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 418 s. 289	Nei			
Hellerhalsen	112			Kan ikke kartfestes.	Scheen nr. 433 s. 290	Nei			
Tvillingskorane	113			Kan ikke kartfestes.	Scheen nr. 434 s. 290	Nei			
Svalheimsåsen/Åsen	114	118457, 6819167	690	Utsiktspunkt på Åsen. Usikker plassering.	Scheen nr. 435 s. 290	Ja	115	115	115
Rausnes	115	113042, 6817471	103	Utsiktspunkt på Rausnes. Usikker plassering.	Scheen nr. 436 s. 290	Ja	114	114	114
Veten på Atløyna	116	-36341, 6842198	326	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 439 s. 290	Ja	52, 62, 36, 41, 127, 63, 64, 49	62, 41, 127, 64, 49	62, 41, 49
Stavens varde/Høgeheia	117	-30909, 6849945	450	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 440 s. 290	Nei			
Viafjellet	118	18055, 6846605	709	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 446 s. 290	Ja	61, 64, 60	61, 64, 60	61, 64, 60
Gullvarden	119	-28741, 6891073	54	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 455 s. 491	Nei			
Einevarden	120	-23014, 6914077	89	Høyeste punkt på Einevarden.	Scheen nr. 470 s. 291	Nei			
Hanekammen	121	-14262, 6906246	652	Punkt i Askeladden.	Scheen nr. 471 s. 292	Nei			
Ilshaugen	122	-5177, 6916751	51	Høyeste punkt på Ilshaugen.	Scheen nr. 472 s. 292	Ja	53	53	53
Veten på Skriki	123	68562, 6811397	1232	Punkt i Askeladden.		Ja	45, 125	45, 125	45, 125
Veten på Setenesfjellet	124	-38982, 6797631	367	Punkt i Askeladden.		Ja	41, 36, 29, 28, 31, 27, 20, 19, 130, 127, 37, 38, 35, 26, 23, 39, 35, 26, 93, 17, 23, 22, 24, 40, 49	41, 36, 31, 20, 130, 127, 37, 38, 39, 35, 26, 23, 22, 24, 40	41, 36, 130, 127, 37, 38, 39, 35, 23, 22, 24, 40
Vetahaug i Vik	125	50808, 6802786	898	Høyeste punkt på Vetahaug.		Ja	123, 126	123	123
Navnløs topp/Hovdeneset over Vetedalen	126	442, 6814279	243	Punkt i Askeladden. Usikker plassering.		Ja	125, 42	42	42
Veten på Nesøyna	127	-44219, 6812557	198	Punkt i Askeladden.		Ja	116, 41, 42, 36, 37, 124, 20, 19, 130, 38, 39, 22, 24, 40	116, 41, 42, 36, 37, 124, 130, 38, 39, 22, 24, 40	41, 42, 36, 37, 124, 130, 38, 39, 40

Håøytoppen	128	-34165, 6752057	171	Punkt i Askeladden.	I Sverres saga fortelles det om en vete på Håøya	Ja	38, 17, 24, 35, 29, 28, 93, 13, 20, 27, 130, 31	17, 24, 35, 29, 28, 93, 13, 20, 27, 31	17, 29, 28, 93, 20, 27, 31
Vetahovden	129	106768, 6838737	530	Utsiktspunkt på åsryggen over Skjolden. Svært usikker plassering.	Olafsen nr. 13 s. 32	Ja			
Veten på Byknesøyna	130	-46641, 6792509	194	Punkt i Askeladden		Ja	127, 41, 37, 124, 36, 31, 28, 20, 19, 49, 38, 39, 35, 23, 128, 22, 24, 40	127, 41, 37, 124, 36, 31, 20, 19, 38, 39, 35, 23, 22, 24, 40	127, 41, 37, 124, 36, 20, 38, 39, 35, 23, 22, 24, 40